

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AFET YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
AFET YÖNETİMİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

AFAD GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN
ETKİN MÜDAHALE AÇISINDAN ANALİZİ

Salih DOĞRU

Danışman:

Doç. Dr. İbrahim Güray YONTAR

İZMİR – 2020

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “AFAD Gönüllülük Sisteminin Etkin Müdahale Açısından Analizi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

...../07/2020

Salih DOĞRU

İmza

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
AFAD Gönüllülük Sisteminin Etkin Müdahale Açısından Analizi
Salih DOĞRU

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Afet Yönetimi Anabilim Dalı
Afet Yönetimi Programı

Gönüllülük kavramı en temel tanımı ile kişilerin maddi çıkar ve menfaat beklemeden kendi iradeleri ile toplumsal faydaya hizmet edecek faaliyetlere destek vermesidir. Gönüllülerin muhtemel afet durumlarında afetzedelere ve mağdurlara eşgüdüm halinde etkin bir şekilde hizmet verebilmesi planlı bir gönüllülük sistemi ile mümkündür. Bu çalışmada, Türkiye’de afet yönetimi konusunda merkezi otorite adına yetkili kurum olan İçişleri Bakanlığı’na bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)’ın Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP) çerçevesinde hazırladığı ve geliştirilmesine devam edilen AFAD Gönüllülük Sistemi ele alınmıştır. Sistemin gerekliliği ve ülkemizdeki gönüllü faaliyetlerin sisteme entegrasyonuna da değinilen bu çalışmada gönüllü motivasyonlarını yükseltmenin önemine dikkat çekilerek yerelde ve ulusal düzeyde etkin müdahale ve sistemin sürdürülebilirliği için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, uluslararası boyutta afetlerde gönüllülük uygulamaları, ilgili sözleşmeler, afet yönetimi ve gönüllülük konularında örnek gösterilebilecek ülkeler ve uygulamaları ele alınmış olup bahsi geçen ülkelerle ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, Türkiye’de afet yönetimi konusunda öne çıkmış olan STK’ların faaliyetleri belirtilmiş olup afetlerde gönüllülük noktasındaki katkıları ve merkezi otorite ile entegrasyon süreçlerine değinilmiştir.

Son olarak AFAD Gönüllülük Sistemi detaylı olarak ele alınmış olup sistemin işlerliği, sürdürülebilirliği, uzman personeller ile gönüllülerin

entegrasyonu, gönüllülerin hangi alanlarda aktif olacağı, mevzuattaki güncel durum ve sistemin bir bütün olarak GZFT analizi doğrultusunda detaylı değerlendirmesi yapılmıştır. Sistemde etkin müdahale açısından tespit edilen eksikler ve öneriler sonuç kısmında ifade edilmiştir. Türkiye adına çok gerekli ve önemli olarak gördüğümüz bu gönüllülük sistemi etkin ve etkili bir şekilde amacına hizmet ettiğinde kriz yönetiminden risk yönetimine geçiş daha da hızlanacaktır. Vatandaşların bu şekilde afet yönetimi sürecine dahil edilmesi ve farkındalığın artırılmasıyla beraber muhtemel afetler en az zararla atlatılacaktır öngörüsünde bulunmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Gönüllülük, AFAD Gönüllüsü, AFAD Gönüllülük Sistemi, Afet Gönüllüsü.

ABSTRACT

Master's Thesis

Analysis of the AFAD Voluntary System for Effective Intervention

Salih DOĞRU

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Disaster Administration

Disaster Administration Program

The concept of volunteering, with its general definition, is that people stand by activities that will serve the social improve at their own will, without waiting for material interest and benefit. It is possible together a planned volunteering system that volunteers can serve effectively survivors and sufferers in case of potential disasters. In this study, AFAD Volunteering System which is prepared and continues to be developed within the framework of the National Earthquake Strategy and Action Plan (UDSEP) by under the Interior Ministry Disaster and Emergency Management Presidency (AFAD) is discussed. In this study, which also touches on the necessity of the system and the integration of volunteer activities in our country, suggestions are made for effective response and sustainability of the system at local and national level, drawing attention the importance of increasing the motivation of volunteers.

In the second part of study, the countries that are exemplified in voluntary practices, disaster management and volunteering issues, related contracts and their practices are discussed and a general evaluation was made.

In the third section, mentioning the activities of NGOs which came to the fore on disaster management in Turkey; it is referred to the integration process with the central authorities and to contribute on volunteer system in disasters.

Finally, the AFAD Volunteering System has been discussed in detail, and the system's functionality, sustainability, integration of expert staff and volunteers, in which areas volunteers will be active, current situation in the legislation, and the system as a whole have been evaluated in line with SWOT

analysis. Deficiencies and suggestions identified in terms of effective response in the system are expressed in the result section. The transition from crisis management to risk management will be accelerated when the voluntary system, which is seen as very necessary and important for Turkey, is implemented efficiently and effectively. It is possible to foresee that potential disasters will be overcome with minimal damage, with citizens being included in the disaster management process and awareness raising in this way.

Keywords: Volunteering, AFAD Volunteer, AFAD Volunteer System, Disaster Volunteer.

**AFAD GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN
ETKİN MÜDAHALE AÇISINDAN ANALİZİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

**GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ
GEREKEN KAVRAM VE TANIMLAR**

1.1. AFET KAVRAMI	3
1.1.1. Afet Tipleri	6
1.1.1.1. Doğal Afetler	7
1.1.1.2. Teknoloji ve İnsan Kaynaklı Afetler	8
1.2. AFET YÖNETİMİ KAVRAMI VE EVRELERİ	9
1.2.1. Zarar Azaltma Evresi	10
1.2.2. Hazırlık Evresi	11
1.2.3. Müdahale Evresi	12
1.2.4. İyileştirme Evresi	14
1.3. AFET YÖNETİMİNİN BELİRLENMESİNDE ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ GİRİŞİMLER	15
1.4. ETKİN MÜDAHALE KAVRAMI VE AFET YÖNETİMİNDE ETKİNLİK	17

1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI	20
1.5.1. Afetlerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi	21
1.6 GÖNÜLLÜLÜK VE AFET GÖNÜLLÜSÜ KAVRAMI	24
1.6.1. Gönüllülük Kavramı	25
1.6.1.1. Gönüllülük Türleri	26
1.6.1.1.1. Dijital Gönüllülük	26
1.6.1.1.2. Kısa ve Uzun Dönemli Gönüllülük	27
1.6.1.1.3. Uluslararası Gönüllülük	28
1.6.2. Afet Gönüllüsü Kavramı	29
1.6.2.1. Zarar Azaltma Evresinde Gönüllülük	30
1.6.2.2. Hazırlık Evresinde Gönüllülük	31
1.6.2.3. Müdahale Evresinde Gönüllülük	31
1.6.2.4. İyileştirme Evresinde Gönüllülük	32

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI

2.1. ULUSLARARASI KURULUŞLARDA AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI	33
2.1.1. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nda Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (UNDP)	35
2.1.2. İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (OCHA)	40
2.1.3. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (NATO)	43
2.1.4. Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareketi Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	45
2.1.5. Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu (INSARAG)	46
2.2. SEÇİLİ ÜLKELERDE AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK UYGULAMALARI	48
2.2.1. Almanya'da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	49
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	52
2.2.3. Fransa'da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	55

2.2.4. İngiltere’de Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	58
2.2.5. Japonya’da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI

3.1. AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI (AFAD)	65
3.2. BELEDİYELER BÜNYESİNDE BULUNAN GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLERİN AFET DURUMLARINDAKİ ROLÜ	70
3.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)	73
3.3.1. Dernekler, Vakıflar ve Afetlerde Gönüllülük Uygulamaları	75
3.3.1.1. AKUT Arama Kurtarma Derneği	75
3.3.1.2. İHH Afet ve SAR (Search and Rescue) Gönüllü Programı	79
3.3.1.3. Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG)	84
3.3.1.4. Türk Kızılay Derneği	88

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI (AFAD) GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİ

4.1. AFAD GÖNÜLLÜLÜĞÜNÜN YAPISAL OLARAK İNCELENMESİ	98
4.1.1. AFAD Gönüllülük Projesi	98
4.1.2. AFAD Gönüllüsü Kimdir?	99
4.1.2.1. AFAD Gönüllülüğüne Kabul, Aranılan Nitelikler ve Sorumluluklar	99
4.1.2.2. AFAD Gönüllülük Sistemi İle Neler Hedefleniyor?	101
4.1.2.3. AFAD Gönüllülerine Neden İhtiyaç Duyuluyor?	102
4.1.3. AFAD Gönüllülük Sisteminde Gönüllülük Seviyeleri	103
4.2. AFAD GÖNÜLLÜLERİNİN SİSTEME ENTEGRASYONU	106
4.2.1. AFAD Gönüllülerinin Türkiye Afet Müdahale Planı’ndaki Yeri	106
4.2.2. AFAD Gönüllülerinin Eğitim Süreci	106
4.2.3. AFAD Gönüllülerinin Mevzuattaki Yeri	108

4.2.4. AFAD Gönüllülerinin Görevleri	109
4.2.5. AFAD Gönüllülerinin Görevlendirilme Süreci	109
4.2.6. AFAD Çalışanları ile Gönüllüler Arasındaki Entegrasyon	110
4.2.7. AFAD Gönüllülerinin Afet Yönetimi Sürecindeki Rolü	111
4.3. AFAD GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN ETKİN MÜDAHALE AÇISINDAN ANALİZİ	112
4.3.1. AFAD Gönüllüleri'nin Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi	123
4.3.1.1. AFAD Gönüllülük Sistemi Web Portalı	124
4.3.1.2. AFAD İl Müdürlükleri Yüz Yüze Eğitimler	125
4.3.1.3. AFAD Gönüllülerinin Sertifika İşlemleri	125
4.3.2. AFAD Gönüllülerinin Düzenli Tatbikat Planlamaları	129
4.3.3. AFAD Gönüllülerinin Kurumsal Aidiyeti	130
4.3.4. Sisteminin Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi	131
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	134
KAYNAKÇA	142

KISALTMALAR

AADKK	Afet Ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu
AADYM	Afet Ve Acil Durum Yönetim Merkezi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADY	Acil Durum Yönetimi
AFAD	Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AGH	Avrupa Gönüllü Hizmeti
AKB	Arama Kurtarma Birliği
AKUT	Arama Kurtarma Derneği
ASB	İşçi Yardımlaşma Ve Dayanışma Birliği
BAYM	Bölgesel Afet Yönetim Merkezi
BM	Birleşmiş Milletler
BMFSFJ	Aile Yaşlılar Kadınlar Ve Gençlik Bakanlığı
CERT	Yerel Acil Durum Müdahale Ekipleri
CODIS	Operasyonel Merkez Bölüm Yangın Ve Kurtarma
COGIC	Bakanlıklar Arası Kriz Yönetimi Operasyon Merkezi
COS	Komut Yardım Harekâtı
COZ	Bölge Operasyon Merkezi
DACR	Bölümsel Risk Analizi Ve Kapsamı
DASK	Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DDSC	Sivil Savunma Ve Güvenlik Müdürlüğü
DLRG	Alman Hayat Kurtarma Cemiyeti
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
ESB	OCHA Acil Hizmetler Bölümü
FCSS	OCHA Koordinasyon Destek Birimi
FEMA	ABD Federal Acil Durum Yönetim Kurumu
ICRC	Uluslararası Kızılay Ve Kızılhaç Hareketi
IDNDR	Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı
IEC	INSARAG Dış Sınıflandırma
IEMS	Bütünleşik Acil Durum Yönetimi Sistemi
IFRC	Uluslararası Kızılhaç Ve Kızılay Dernekleri Federasyonu

INSARAG	Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu
ISDR	Uluslararası Doğal Afetleri Azaltma Stratejisi
İAADYM	İl Afet Ve Acil Durum Yönetim Merkezi
İHH	İnsan Hak Ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
J-NET	Japonya Afet Yardım Ağı
KAG	Köpekli Arama Grubu
MADM	Mahalle Afet Destek Merkezi
MAG	Mahalle Afet Gönüllüleri
MAK	Mahalle Afet Kurulu
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
OCHA	Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Örgütü
OECD	Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü
OGYAP	Organizasyonel Yapılanma
ORSEC	Bölgesel Acil Durum Müdahale Planları
ÖSGD	Özel Sektör Gönüllüler Derneği
PCS	Belediye Planı Yedekleme
SAMU	Acil Tıbbi Yardım Servisi
SAR	Arama Ve Kurtarma
SDACR	Bölümsel Risk Analizi Ve Kapsam Şeması
SDC	İsviçre İşbirliği Ofisi
SDIS	İtfaiye Ve Kurtarma Servisi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
TDK	Türk Dil Kurumu
THW	Teknik Yardım Ajansı
TMMOB	Türk Mühendis Ve Mimar Odaları Birliği
UDSEP	Ulusal Deprem Stratejisi Ve Eylem Planı
UN	Birleşmiş Milletler
UNDAC	Birleşmiş Milletler Afet Değerlendirmesi ve Koordinasyonu
UNDAF	Birleşmiş Milletler Kalkınma Yardım Çerçevesi
UNDCF	Birleşmiş Milletler Sermaye Geliştirme Fonu

UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNDRR	Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu
UNISDR	Birleşmiş Milletler Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası Stratejisi
UNV	Birleşmiş Milletler Gönüllüleri
USAR	Kentsel Arama Ve Kurtarma
VOAD	Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar
WFP	Dünya Gıda Programı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
YAYM	Yerel Afet Yönetim Merkezi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Afet Tipleri	s. 7
Tablo 2: Afetler Sonrasında Kurtarılanlar	s. 23
Tablo 3: Zaman / Hayatta Kalma Oranları	s. 23
Tablo 4: Ulusal Afet Yönetimi Organizasyon Yapısı	s. 89
Tablo 5: AFAD Gönüllülük Sistemi'nin Etkinlik Yönüyle GZFT Tablosu	s. 113
Tablo 6: AFAD Stratejik Plan 2019 - 2023	s. 132

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Deprem Tehlikesi Haritası	s. 8
Şekil 2: 2012 Yılı UNDP Güven Fonuna Yapılmış Bağış (Milyon Dolar)	s. 39
Şekil 3: UNDP'nin Bölgelere Göre Yaptığı Harcamalar (2012)	s. 40
Şekil 4: FEMA'nın Olaylara Müdahale Yapısı	s. 54
Şekil 5: AFAD Organizasyon Şeması	s. 68
Şekil 6: Genel Operasyon Grafiği	s. 77
Şekil 7: Kurtarılan Kişi Grafiği	s. 78
Şekil 8: İHH Afet Gönüllüsü Seviye-1	s. 80
Şekil 9: İHH Afet Gönüllüsü Seviye-2	s. 81
Şekil 10: İHH Afet Gönüllüsü Seviye-3	s. 82
Şekil 11: Türkiye Kızılay Derneği TAMP Kapsamındaki Sorumlulukları	s. 93
Şekil 12: AFAD Gönüllülük Sistemi Başvuru Onay Maili	s. 100
Şekil 13: AFAD Gönüllülük Sistemi Eğitim Sayfası	s. 107
Şekil 14: AFAD Gönüllülük Sistemi Giriş Sayfası	s. 124
Şekil 15: Arama Kurtarma Faaliyetlerinde Kullanılan Düğümler Sertifikası	s. 127
Şekil 16: Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi Sertifikası	s. 127
Şekil 17: Liderlik Eğitimi Sertifikası	s. 128
Şekil 18: Kişisel Stres Yönetimi Eğitimi Sertifikası	s. 128

GİRİŞ

Türkiye'nin iklimi, coğrafi konumu ve yer şekillerinin zengin olması afetlerin de çok çeşitli olmasına sebep olmaktadır. Özellikle depremlerin sık sık yaşanması sonucu can ve mal kayıplarının meydana gelmesi ülkedeki sosyo-ekonomik düzeni de bozmaktadır. Yaşanan afetler sonrasında yeni tecrübeler edinilmekte olup ülke olarak afetlere bakış açısının sorgulanması ve etkin müdahale noktasındaki eksiklerin giderilmesi için yeni düzenlemeler yapılmasının da gerekliliği anlaşılmaktadır. Afet yönetimi uzun yıllar kriz yönetimi odaklı çözüm arayışlarıyla ele alınırken son yıllarda dünya çapında da ülkemizde de risk yönetimi ağırlıklı yani zarar azaltma ve hazırlık üzerinden yeniden yorumlanmaya başlanmıştır. Uluslararası afet literatüründe yer alan “afetler öncesi 1 dolarlık yatırım sizi afetlerden sonra 4 dolardan kurtarır” anlayışı da risk yönetiminin önemini vurgulamaktadır.

Afetler meydana gelmeden önce yapılacak olan zarar azaltma uygulamaları sayesinde afetler sonucu oluşacak sosyal hayattaki aksamalar, can ve mal kaybı da azalacaktır. Bu sayede müdahale edilecek vaka sayısı da düşecek, kısıtlı olan imkanların (insan kaynağı, araç-gereç, donanım ve teçhizat gibi) yeterliliğine katkı sağlayacaktır. Hazırlık faaliyetleri sonrasında ise muhtemel bir afete müdahale yöntemleri önceden belirlenecek ve afetin ardından oluşabilecek kaotik ortam önlenmiş olacaktır. Hazırlık evresi tamamlanmadan gerçekleşecek müdahale aşamasında koordinasyon sorunları oluşacaktır. Bireylerin görev tanımlarını bilmediği, kaynakların etkin kullanılmadığı ve teknik bilgi eksikliği ile belirsizliğin olduğu durumlar yaşanacaktır. Bu sebeple hızlı ve etkin müdahale için afetler öncesinde yapılan hazırlık çalışmaları arasında çok önemli bir ilişki söz konusudur.

Türkiye afet yönetimi politikalarında etkin ve etkili olabilmek ile vatandaşların katılımı ve farkındalığının artırılması amacıyla 18 Ağustos 2011 tarihli ve 28029 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP) 2012-2023 kapsamında ülke çapında afet gönüllülük sisteminin hazırlanıp yürürlüğe girmesini strateji olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, mevcut yasaların incelenerek afet gönüllülüğü kavramı ve iş tanımları noktasında güncelleme yapılması ve afet gönüllülüğündeki istekliliği artırmak için kamu kurum ve kuruluşlarında ihtiyaç olan yönetmelik ve genelgelerin hazırlanması

ile gönüllü kurum ve kuruluşların işleyiş aşamalarının belirlenerek karar verici ve uygulayıcılar için el kitaplarının hazırlanması gerçekleştirecek eylemler olarak açıklanmıştır (Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023, 2013-a, s. 54-55). 2019 yılı Temmuz ayında da “Afetlere Hazırlık Yılı” çerçevesinde AFAD tarafından “AFAD Gönüllülük Sistemi” tanıtım ve eğitimleri hızlanmış olup halen sistem aktif şekilde devam etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

GEREKEN KAVRAM VE TANIMLAR

1.1. AFET KAVRAMI

Antik çağlarda, afetlere kötü yıldızların neden olduğu düşünülmüş ve bu düşünce arkeolojik araştırmalarla da desteklendiğinden dolayı “kötü yıldızların neden olduğu olay” anlamına gelen “dis” (unfavorable-olumsuz) ve “astro” (stars-yıldızlar) kelimelerinin eşleşmesinden oluşturulmuştur. Bu kelime günümüzde ingilizce “disaster” olarak kullanılmaktadır. Afet kelimesi ise köken itibariyle Arapça bir ifade olup Türk Dil Kurumu’nda (TDK) “*Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım*” şeklinde ifade edilmektedir (www.tdk.gov.tr, 2018)

29/5/2009 kabul tarihli 5902 sayılı Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun’un 2. Maddesinin B bendinde ise afet; “Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylar” olarak tanımlanmaktadır. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ’ın tanımına baktığımızda; Bir toplumu veya belirli kesimleri etkisi altına alan, hayatın rutin akışıyla birlikte, insani faaliyetlerin durmasına veya kesintiye uğramasına sebep olan, fiziksel, sosyo-ekonomik kayıplara sebebiyet veren, etkilenen toplumun mukavemetinin yeterli olmadığı insan kaynaklı (teknolojik) veya doğa kaynaklı olaylar şeklinde tanımlandığı görülmektedir (AFAD, 2014, s. 23). Birleşmiş Milletler (1992) afeti: “İnsanları sosyo-ekonomik zarara uğratan, can kaybı ve fiziksel hasara sebebiyet veren, normal yaşantıda kesintiye sebep olan ya da doğrudan durdurarak sosyal hayatı etkisine alan, yerel kaynaklar ile üstesinden gelinemeyen insani/teknolojik ve doğa kaynaklı olaylar” şeklinde tanımlamıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ise afeti; Dış destek ihtiyacı doğuracak biçimde sıra dışı büyüklükte meydana gelen ve birden bire gelişen çevreyle alakalı bir olgu (Hogan & Burstein, 2002) şeklinde ifade ederken Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Örgütü (OCHA); Günlük yaşam ile çalışmaların kesintiye uğraması veya durmasına, bireylerin sosyal, fiziksel ve

ekonomik kayıplara uğramasına sebebiyet veren teknoloji ve insan kaynaklı veya doğa olaylarının neticeleri olarak afeti tanımlamıştır (Eryılmaz & Dizer, 2005).

Genel olarak yapılan tanımların, varlık merkezli bir afet tanımı olmadığı ve sadece insanların veya doğanın etkilenmesi değil; bitki (flora) ve hayvan (faunanın) varlıklarının yok olmasının da bir afet olduğunu belirten Karaman ilgili tanımların güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir (Toprak Karaman, 2017, s. 2).

Belirtilen tanımlar itibariyle afetlerin ortak özellikleri (Kadioğlu, Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, 2011, s. 39);

- İnsanlar, bitki (flora) ve hayvan (faunanın) varlıkları etkilenmektedir.
- Genellikle mevcut tehlikenin aracılığıyla tetiklenmektedir.
- Zarar görülebilirlik açısından doğrudan bağlantılıdır.
- Vatandaşların ve yerel yönetimlerin mukavemet kapasitesinin üstündedir.
- Sosyo-ekonomik ve fiziksel hasar ve kayıplara yol açmaktadır.
- Doğa, teknolojik ve insani sebeplerden kaynaklanmaktadır.

Vurgu yapılan noktalar dikkate alınarak genel bir afet tanımı yapılacaktır; Bir toplumu ya da belirli kesimleri etkisi altına alan, bitki (flora) ve hayvan (faunanın) varlıklarına da zarar verebilen, insanları sosyo-ekonomik ve fiziksel zarara uğratan, sosyal düzenin bozulmasına sebebiyet verip vatandaşların can kaybı ve mali zararlarının oluşmasına neden olan, yerel kaynaklar ile kontrol altına alınamayan teknoloji, insan veya doğa kaynaklı olaylardır.

Ortaya çıkan Afetleri değerlendirme noktasında ise; insanlara yüklediği sosyo-ekonomik zararlara, kültürel kayıplara ve de can kayıplarına bakarak büyüklüğünü ölçebiliriz. Alternatif olarak afet için diyebiliriz ki, insanı merkezine alan çevresel (ekolojik), teknik, siyasal ve sosyo-ekonomik yansımaları olan bir fenomendir (olgudur). Afet bir sorundur ve bunun çözümünü tek başına bilim dünyasına bırakıp anlamlandırılması ve açıklanmaya çalışılması yeterli olmayabilir. Afetlerin sebep olduğu her türlü kayıp ve zararı en aza indirmek için paydaşların kaygılardan uzak olması, sistematik şekilde, bilgi ve becerilerinin paylaşımının sağlanacağı sosyolojik çözümler oluşturulmalıdır (Kadioğlu, Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek, 2011, s. 39-40).

Afetlerin meydana geldiği ilk günden beri en büyük tehlike insanların can ve mal emniyetine dönük olmasıdır. Büyüklüğü, zamanı, nerede, nasıl ve ne türde açığa

çıkacağı bilinmemektedir. Bilhassa gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere iyileşme sürecinin uzaması ve ekonomik ilerlemelerin yıllarca sekteye uğramasına sebebiyet vermektedir (Yılmaz, 2012, s. 62). Afetlerle mücadele anlayışının gelişmesinde önceki afetlerden edinilen bilgi ve tecrübelerin katkısı vardır. Afetler meydana geldikleri toplumlarda olumsuz izler bırakmakla birlikte çıkarım yapabilecekleri sonuçlar da bırakmaktadırlar. Etkisi büyük olan afetlerde yani ağır hasar oluşan toplumlarda ise bu sorunların çözümü daha güç hale gelmekte ve kapanması güç yaralar açmaktadır. Ülkemizde, temelde depremlerin olması kaydıyla orman yangınları, kuraklık, sel, heyelan ve çığ afeti oldukça fazla meydana gelmektedir. Bu durum coğrafi konum, doğal yapı, sosyo-ekonomik ve fiziksel mukavemetsiz olmakla açıklanmaktadır. Doğal tehlikelerin çoğunlukla önlenemediği söylenirken, afete dönüşme süreci ise maruz kalan kesimin direnç kapasitesini aşması ve oluşan etkileri yönetemedikleri durumlarda ortaya çıkmaktadır (Özden, 2013, s. 5).

Afetlere bakış, son zamanlarda değişime uğramaya başlamıştır. XIX. yüzyılın ilk dönemlerinde afetlere ve hastalıklara bakış açısı benzerdi ve “öngörülemeyen, arzu edilmeyen ve sosyal hayatın içinde olan kaçınılamaz bir risk” olarak anlaşılmaktaydı. Bilinçlenen toplumlar, bilim dünyasının ilerlemesi ve insan yaşamına verilen değerin yükselmesiyle birlikte afetlere bakış da yeniden şekillenmeye başlamıştır. Risk yönetimi de diyebileceğimiz önceden tedbir alıp afetlerden daha az zarar görme ve önlemeye çalışma fikri kabul görmeye başlamıştır (Işık, Aydınlioğlu, Koç, & vd., 2012, s. 84). Eğer tehlikeler insan kaynaklı ve riskleri biliniyorsa asıl sebepleri öğrenilebilir, bununla birlikte uygun sakinim yaklaşımları da sergilenebilirse önlemek de mümkün olabilir. Ülke olarak afetlere sıkça maruz kalınmaktadır. Bu sebeple, ülkemizde hazırlanacak olan politikaların, afet yönetimi alanında güçlü ve etkili olması ayrıca önlemeye yönelik veya en az zararla atlatılabilecek şekilde olması gerekmektedir (Akyel, 2005, s. 16)

Sonuç itibarıyla, karşılaşılan olayların afet olarak ifade edilebilmesi için ortak paydada, topluma ve ekolojik düzene zarar vermesi, toplumsal yaşamı kesintiye uğratması ya da tamamıyla durdurması bunun yanı sıra can ve mal kaybına yola açması ve yerel kapasitenin mukavemetinin yeterli olmaması durumlarının

gerçekleşmesi gerekmektedir. Netice itibariyle afet olay değil, olayın maruz bıraktığı sonuçtur.

1.1.1. Afet Tipleri

Afetleri sınıflandırma sürecinde farklı yöntemlere başvurulabilmektedir. Sosyo-ekonomik zararlar, can ve mal kayıpları, fiziksel kayıplar ve politik zararlara sebebiyet veren doğal, teknolojik/insani kökenli hadiselerin belirli konumlar ve periyotlar eşliğinde oluşma ihtimali denilebilir. Bu tehlikelerin oluşum şekilleri; deprem, sel, heyelan, kuraklık, volkan patlamasını doğa kaynaklı; büyük taşımacılık kazaları, nükleer ve endüstriyel kazaları teknoloji kaynaklı; iç çatışmalar, savaş, terör olaylarını ise insan kaynaklı olarak sınıflandırabilir. Ayrıca depremler, fırtınalar, tayfunlar, volkan patlamaları ve seller gibi aniden ortaya çıkan tehlikeler veyahut erozyon, kuraklık ve küresel iklim değişiklikleri gibi yavaş ilerleyen tehlikeler şeklinde de sınıflandırılabilir.

Afet tehlikeleri, ülkeye, bölgeye veyahut yer durumuna nazaran değişmektedir. Buna ek olarak, tehlikenin (örneğin depremler) olası etkileri, tekrarlanma süresi ve büyüklüğü de konumla entegre şekilde değişmektedir. Bu sebeple afetlerin maruz bırakacağı tehlikenin yerleşim yeri, il, bölge veya ülke ölçeğinde belirlenmesi, zarar azaltma ile önleme faaliyetlerinin esasını meydana getirir. Tehlikeye matematiksel olarak bakıldığında ise “Bir olayın büyüklüğünün, yöresinin ve zamanının belirli ve düzenli aralıklarda olma ihtimali” olarak ifade edilmektedir. Afet tehlikesini, meydana gelme sıklığı, büyüklüğü, etki alanı, yinleme süresi, belirli bir zaman dahilinde oluşma potansiyeli gibi ölçülebilir değişkenlerle açıklamak gerekir (AFAD, 2014, s. 32).

Tablo 1: Afet Tipleri

DOĞAL AFETLER			İNSAN VE TEKNOLOJİ KAYNAKLI AFETLER	
Jeolojik Afetler	Klimatik Afetler	Biyolojik Afetler	Sosyal Afetler	Teknolojik Afetler
Deprem	Kuraklık	Salgınlar	Yangınlar	Maden Kazaları
Tsunami	Sıcak Dalgası	Orman	Savaşlar	Biyolojik, nükleer,
Kaya Düşmesi	Soğuk Dalgası	Yangınları	Terör saldırıları	Kimyasal Silahlar
Volkanik	Sel	Erozyon	Göçler	ve Kazalar
Patlamalar	Dolu	Böcek İstilası		Ulaşım Kazaları
Heyelan	Hortum			
Çamur Akıntıları	Yıldırım			
	Sis			
	Hava Kirliliği			
	Orman yangınları			
	Siklonlar			
	Çığ			
	Tipi			
	Asit Yağmurları			
	Aşırı Kar Yağışları			
	Buzlanma			
	Kasırga			
	Tornado			
	Tayfun			

Kaynak: (AFAD, 2018)

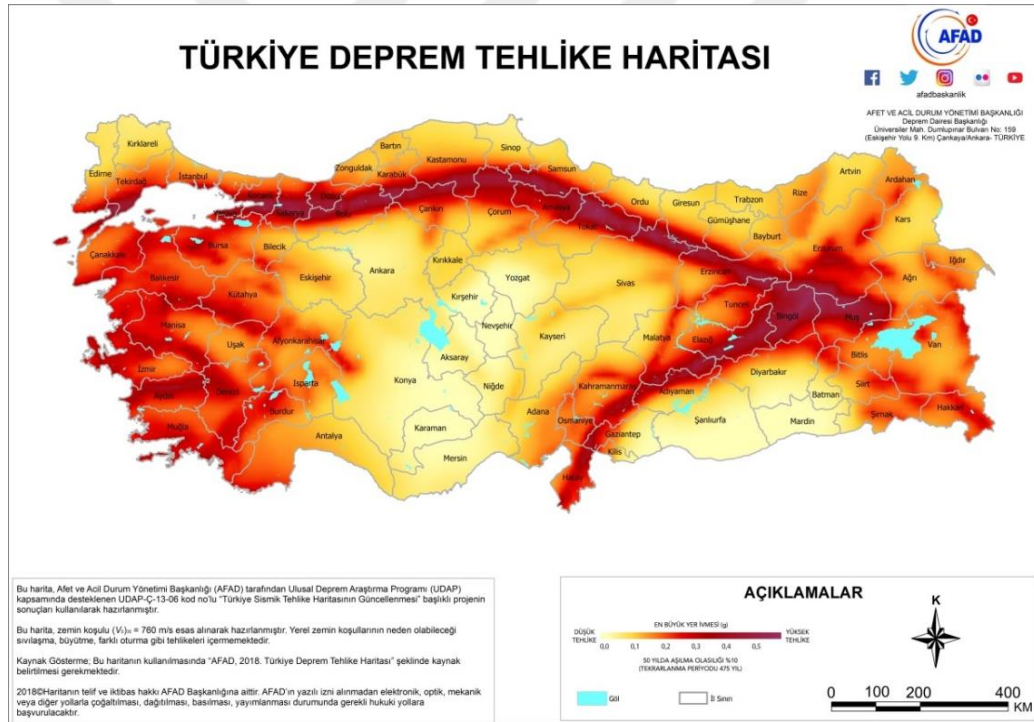
1.1.1.1. Doğal Afetler

Literatürde doğa kaynaklı afeti tanımlama hususunda ortak bir paydada konsensüs oluşmaması sebebiyle bir çok tanımlama vardır. Doğa kaynaklı afetleri, ulusal veya uluslararası desteğin gerektiği, mevcut yerel imkanları sınırlayabilen olay veya durum şeklinde tanımlayanlarla birlikte birey ve toplum bazında tüm istenmeyen durumları açıklayan bir kavram olarak ifade edenler de mevcuttur. Bunlara ilaveten büyük kayıplar doğuran ani, dramatik, planlanmamış olaylar olarak da ifade edilmektedir (Akar, 2013, s. 186). Türkiye’de afet denildiğinde akla ilk depremler gelmektedir. Bunun sebebi ise can ve mal kaybının en fazla depremler sonucu meydana gelmesi ve idarenin de bu yönlü çalışmaları daha fazla yapması ve

duyurmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye’de afet yönetimi açısından ciddi anlamda bir değişimin, dönüşümün ve yenilenmenin gerekliliğini gözler önüne seren 1999 Marmara depremi, ülkemizde yaşanan en büyük doğal afetlerden birisi olarak hala afet yönetimine risk yönetimi ve kriz yönetimi bağlamında katkılar sunmaktadır. Ortaya çıkardığı sonuçlar doğrultusunda afet yönetimi evrelerinde neler yapılması gerektiği gözden geçirilmektedir.

Yer ivmesi hareketinin en büyük değerleriyle hazırlanan ve “deprem bölgesi” kavramını kaldıran güncellenmiş Türkiye Deprem Tehlikesi Haritası aşağıdaki şekil 1.1’de gösterilmiştir (AFAD, 2019).

Şekil 1: Deprem Tehlikesi Haritası

Kaynak: (AFAD, 2019)

1.1.1.2. Teknoloji ve İnsan Kaynaklı Afetler

Teknoloji ve İnsan Kaynaklı afetler, insan faktörleri ve politikalarının etkisini hissettirdiği iç çatışmalar, savaşlar, toplu göçler, terör faaliyetleri, endüstriyel kaza hadiseleri ve bu olayların meydana getirdiği durumlardır (AFAD, 2014, s. 91).

Meydana gelme sebebi, doğanın kendi kuvvetiyle değil daha çok bireyin doğayla birbirini etkilemesindeki aşırıya kaçılması sonucu meydana gelen afetlerdir. Yeterli önlemlerin alınmaması, eğitimsizlik, dikkatsizlik, bilgisizlik gibi sebeplerden dolayı ortaya çıkmaktadır. Bilişim teknolojileri/Bilişim saldırıları, göçmenler, yerlerinden edilenler, kimyasal kazalar, endüstriyel kazalar, biyolojik, nükleer, taşımacılık kazaları, aşırı kalabalık sebebiyle oluşan kazalar ve bunların doğurduğu sonuçlar insan kaynaklı afetler olarak tanımlanmaktadır. (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, s. 3-4)

Plansız ve düzensiz yapılaşmanın ve yanlış yer seçiminin sebep olduğu yanlışlar zinciri ülkemizdeki kentlerimizin pek çoğunu teknolojik afet riskine maruz bırakmıştır. Sele maruz kalan mahalleler, Ümraniye'deki çöplüğün patlaması, itfaiyenin sokaklara girememesi sonucu konutların yanması, benzin istasyonlarının patlaması, terör faaliyetleri ve bu gibi olaylardan dolayı meydana gelen ölümler şehirlerimizin ne derece riskli olduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak şehirlerde, doğal afetlerin ardından meydana gelen ikincil tehlikelerin de dikkatle incelenmesi gereken başlı başına önemli risk faktörüdür (Kadioğlu, 2008, s. 6).

1.2. AFET YÖNETİMİ KAVRAMI VE EVRELERİ

Doğa ve insan/teknoloji kaynaklı afetler beklenmedik durumlarda meydana geldiği için zarar azaltma ve hazırlık yani risk yönetimi ile kriz yönetimi aşaması olan müdahale ve iyileştirme safhaları son derece önemlidir. Çünkü afetleri ortadan kaldırmak gibi bir durum söz konusu değildir. Bu sebeple afetlerin toplum ve insanlar üzerindeki etkisini en aza indirmek için bütünlük bir afet yönetim sisteminin etkin olarak kullanılması gerekmektedir. Afetlere engel olabilmek ve zararlarının en aza indirmek amacıyla öncelikle hazırlık ve risk (veya zarar) azaltma sonrasında da müdahale ve iyileştirme evrelerinde uygulanması gerekli olan faaliyetlerin tasarlanması, oryantasyonu, eşgüdümü, sübvansede edilmesi ve yapılabilmesi için toplulukların kaynaklarının aynı amaçlar doğrultusunda yönetilmesini ve bütün kurum ve kuruluşlarla birlikte etkin olarak gerçekleştirilmesini lüzumlu kılan makro bir kavramdır (Ergunay & Özmen, 2013, s. 1).

Afetler öncesinde, sırasında ve sonrasında sistematik şekilde yönetilmesi gereken kaotik durumlardır. Risk yönetimi ve kriz yönetimi bu sistematığın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Risk yönetimi faaliyetleri, zarar azaltma ve hazırlık evresi olarak afet öncesini kapsarken kriz yönetimine baktığımızda ise afet sonrası hem müdahale hem de iyileştirme evrelerini içermektedir (Şahin, 2010, s. 132).

1.2.1. Zarar Azaltma Evresi

Doğa, insan ve teknoloji kökenli risklerle, çevresel bozulmaların afetleri meydana getirmesini engellemek ya da maruziyeti en aza indirmek maksadıyla, afetlerin öncesinde, meydana geldiği anda ve afet sonrası yapısal veya yapısal olmayan tedbir ve işlevlerle ilgili yapılması gereken planların tamamıdır. Bu evredeki çalışmalar, multidisipliner fakat ortak bir amaç doğrultusunda çalışılması gereken uzun süreli icraatlardır. Zarar azaltmanın başlaması, uygulamada, iyileştirme aşamasındaki çalışmalarla beraber başlayıp tekrar bir afet yaşanana kadar kesintisiz sürmektedir. Bu evrede yapılan faaliyetler, yerleşme birimi, bölge veya ülke ölçeğinde baz alınarak çok yaygın faaliyet sahası oluşturmaktadır. Zarar azaltma planlamalarına bakıldığında yerleşim, il, bölge ve ülke seviyesindeki stratejik planlamayla araştırılarak gelişme amaçlarıyla zarar azaltma hedeflerini entegre eden, zararları azaltılmış, mukavemeti ve kaliteli yaşama seviyesi yükseltilmiş bir topluluk meydana getirme doğrultusunda etkin ve katılım odaklı planlama süreci işlemektedir (AFAD, 2014, s. 165).

Zarar azaltmada temel prensip; engellenebilir tehlikeleri önleyecek tedbirleri oluşturmak, önlenemeyenler için ise muhafaza edici tedbirleri çoğaltmaktır. Afetlerde yaşanacak olan olası kayıpları bu sayede en az zararla atlattıkları muhtemeldir. Meteorolojik tehlikelerin sebebiyet verdiği büyük doğa kaynaklı afetlerde ise, korunma maksadıyla alınacak önlemler kadar, meydana gelecek hasarları önleyici olanlara da önem verilmelidir. İnsan kökenli afet olan savaş konusunda ise, oluşmasına engel olma veya yayılmasını durdurma çalışmaları, zarar azaltma amacıyla önemli bir konudur. Doğa kaynaklı afetler için zarar azaltmada en optimal yöntem; kanun çalışmalarıyla beraber doğal yaşam alanının muhafaza edilmesi ve yapılaşma ölçütlerinin uygulanması konusunda denetleme sistemlerinin

son derece tavizsiz işletilmesidir. Kısaca bu aşama da, afetlerde zarar azaltma uygulamalarıyla; pratik çözümler üretilmeli, hem çevresel hem de sosyal etkiler önemsenmeli, zarar ve kayıplar önlenebilir hale getirilmeli veya azaltılmalı, maruz kalınan ve mağduriyet oluşturan zararlar ise telafi edilmeli, karşılanmalıdır (Güler, 2008, s. 36).

1.2.2. Hazırlık Evresi

Hazırlık aşamasında yapılması gereken faaliyetlerin başlıca amacı, tehlikenin bireyler için istenmeyen neticeler oluşturabilecek kapasitesine yönelik tedbirler oluşturularak, vaktinde, en yararlı biçimde ve en pratik sistem ve metotlar ile müdahaleye hazır olmaktır. Hazırlıklı olma aşaması, yetki ve sorumlulukların afet ve acil durumlarda tespit edilmesi ve takviye kaynaklarının organizasyonunu da içermektedir. Bu evrede bütün idari, acil durum ve afet yönetimi çalışmalarında ihtiyaç duyulan görevlendirme veya saptamaları gerçekleştirmeli, tespit edilen vazifelerin yapılabilmesi adına gerekli personel, ekipman vd. ihtiyaçlar saptanmalıdır. Erken uyarı ve tahmin sistemlerinin nasıl kullanıldığı, takım ve malzemelerin kontrolü, personelin eğitilmesi vd. aktiviteler düzenli olarak güncellenmelidir (Kadioğlu, 2008, s. 18). Mevzuatımızın 29/5/2009 kabul tarihli 5902 sayılı Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun'un 2. Maddesinin F bendinde de hazırlık; Afet ve acil durumlarda etkili müdahale maksadıyla afet öncesindeki her türlü çalışma olarak ifade edilmektedir (AFAD, 2014, s. 11).

Zarar azaltma aşamasındaki tedbirlerle olayları engellemek veya sonlandırılmak her koşulda muhtemel olmayacağından dolayı, bireylerin canları, malları ve milli servetlerini, hazırlık evresinde de afetlerin tahrip edici tesirlerinden muhafaza edebilecek birtakım çalışmaların uygulanması zaruridir. Bu çalışmalar içerisinde;

- Afet yönetimi planlamalarının merkezi seviyede oluşturulması ve geliştirilmesi,
- “Acil Yardım Planlarının” il ve ilçe ölçeğinde oluşturulması ve geliştirilmesi,

- İlgili personelin vazifesinin tanımlanması,
- İlgili çalışanın konuyla ilgili eğitimler ve tatbikatlarla bilgi ve tecrübe seviyelerinin artırılması,
- Bölge donanım merkezleri oluşturulması ve önemli materyallerin depolanması,
- Çalışmaların teşkilatlanması, eğitimi, geliştirilmesi ve de genişletilmesi,
- Erken uyarı ve alarm sistemlerinin hazırlanması, kullanılması ve geliştirilebilmesi gibi başlıca çalışmalar söylenebilir. Bu aşamadaki çalışmalar afetin sadece alarm süresi kapsamında uygulanan kısa zamanlı faaliyet gibi düşünülmemelidir. Çalışmalar sonucunda olayın mağdur edici tesirlerini hafifletecek ve de bireylerin canları, malları ve milli sermayelerini koruyacak kısa ve uzun zamanlı çeşitli çalışmaları da kapsayabilir (Şahin, 2010, s. 135).

1.2.3. Müdahale Evresi

Meydana gelen afetlerden sonra başlayan, sebebiyet verdiği kayıp ve zararların büyüklüğü neticesinde 1-2 aylık zaman zarfında gerçekleştirilen tüm çalışmaların yapıldığı evreyi kapsamaktadır. Bu aşamada gerçekleştirilen çalışmaların başlıca hedefi; en fazla sayıda insanın hayatını mümkün olduğu en kısa sürede kurtarabilmek, yaralıların bakımları ile tedavilerinin yapılmasını ayrıca aksamamasını da temin etmek, mağdurların ısınma, barınma, beslenme, psiko-sosyal destek, tahliye, korunma, haberleşme, ulaşım ve güvenlik gibi yaşamsal ihtiyaçlarını en kısa sürede ve etkili metotlarla kontrol altına almaktır (AFAD, 2014, s. 34-35). Afet konuları toplumlarda gündeme geldiğinde, can ve mal kayıpları, yaralanmalar, yıkıntılar vb. durumlardan dolayı ilk olarak müdahale konusu öne çıkmaktadır. Afet sırasındaki gergin anlarda bütün ilgilerin yoğunlaştığı müdahale aşamasındaki yapılanlar tüm tedbirlerin son evresidir. Bu aşamadaki başarı bütünleşik şekilde tüm evrelerdeki başarıyla da direk olarak bağlantılıdır. Devletin güç ve kaynaklarıyla müdahale aşamasında gerçekleştirilecek olan çalışmaların tamamında, en seri, pratik ve etkili metotlarla afet bölgesinde yararlanılması hedeflendiğinden, sistematik şekilde eşgüdüm olması ve olağanüstü şartlarda yapılması zarurietini, ekstra bir tedbir ve yetki gerektirmektedir.

Afetler sonrasında doğru ve etkin bir müdahalenin önemi her felaket sonrası tekrardan gündeme gelmektedir. Özellikle 1999 yılı Marmara depremi ardından da 2011 yılı Van depremlerinin ardından, acil müdahale sistemlerinin önemi ve gerekliliği bir kez daha görülmüştür. Afetlerin hemen ardından acil müdahale, afet sonrası kurtarma ve yeniden inşa faaliyetleri yönünden hayati önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde depremlerin ardından yeterli ve etkili olmayan acil müdahalenin can kayıplarını 10 katına kadar çıkarabildiği ifade edilmiştir (Tarhan, Coşkun, & Zülfikar, 2013, s. 1) . Afet yönetimi evleri arasındaki entegrasyonun uyumlu olması ve ilgili uzman personellerin alanında teknik olarak yeterli seviyede olması sistemin başarısı ve olası maruziyet riskinin azaltılması konusunda da son derece önem arz etmektedir. Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)'da müdahale yönetim sisteminin yerel ve ulusal seviyede açıklamaları mevcuttur.

Etki derecesi bakımından göre müdahale seviyeleri dört gruba ayrılmıştır. Etki derecesine göre;

Afet Müdahale Seviyeleri

Afete gösterilen mukavemetin, efor ve kaynakların yeterliliği baz alınarak TAMP'ta tanımlanan seviyeleri ifade eder. Bu seviyeler;

S1 (1.seviye) : Afetlere, yerel kaynaklarla yapılan müdahale ile maruziyetin giderilebildiği kaotik durumlardır. Yerel organizasyonlar ve acil tıp hizmetleri tarafından sunulan hizmetin yeterli olması söz konusudur. Bu düzeyde sorumlu İl Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi (İAADYM) harekete geçmektedir. Süreci, AFAD Afet ve Acil Durum Yönetim Merkezi (AADYM) izler ve mevcut durumları yorumlar. Olayın düzeyi tanımlanır, fakat duyuru yapılmaz. İhtiyaç anında AFAD, gerek duyulan hizmet grubundan, kurum, kuruluş, Kızılay ve bakanlık gibi ana çözüm ortağı kapasitesini yönlendirir.

S2 (2.seviye) : Yakındaki bölgelerin yardımının gerektiği, yerel kaynakların yetersiz kaldığı afetlerdir. Mevcut durum yerel kaynakların mukavemet kapasitesini aşmıştır. Destek illerden takviye gerekmektedir. Olayın düzeyi “2” şeklinde saptandığında yalnızca alakalı olanlara bilgi verilir. Sırasıyla olayın tipi ve ölçeğini baz alarak İAADYM ile 1.grup destek illeri ve sorumlu Arama Kurtarma Birliği

(AKB) emir beklemeksizin afet alanına doğru harekete başlar. AFAD tarafından ihtiyaç hissedilirse, gerekli duyulan hizmet grupları ve ana çözüm ortakları ile Kızılay'ın imkânlarını seferber eder.

S3 (3.seviye) : Hükümetin afete müdahale konusuna dahil olduğu, yerel ve bölgesel kapasitesinin yeterli olmadığı afetlerdir. Ulusal desteğe ihtiyaç vardır. Olay düzeyi “3 veyahut 4” şeklinde saptandığında olayın düzeyi duyurulur ve Afet ve Acil Durum Koordinasyon Kurulu (AADKK) bir araya gelir. AFAD hizmet grubu ana çözüm ortağı olan bakanlık, kurum ve kuruluşlar ile Kızılay'ın ilgili personellerini AADYM' ye davet eder. Olayın ölçeği ve tipi, 1. ve 2. grup destek illeri emir beklemeksizin afet alanına doğru yola çıkar ve ihtiyaç halinde 2. grup iller idareyi üstlenir.

S4 (4.seviye) : Hükümetin ve diğer ülkelerin afete müdahale konusunda dahil olduğu, yerel, bölgesel ve ulusal kaynak kapasitesinin yeterli olmadığı afetlerdir. Uluslararası destek ihtiyacının olduğu afetlerdir. “Seviye 4” kararına hükmedilmesi halinde ulusal imkânların hepsi müdahaleye dâhil olur ayrıca ihtiyaç halinde uluslararası yardım duyurusu yapılır (AFAD, 2013, s. 8).

1.2.4. İyileştirme Evresi

Afettede toplulukların ihtiyaçlarının en akılcı yol ve metotlarla çözülmesi, sosyal hayatın en kısa sürede normal hale gelmesi, muhtemel felaketlerle mukavemetin artırılması ve zararın hissedilmesini en düşük seviyeye getirilmesine katkıda bulunacak daha emniyetli bir çevre yapılması için uygulanması gereken sosyo-ekonomik, fiziksel, kurumsal ve yasal faaliyetlerin tamamını içeren uzun zaman dilimini ifade etmektedir (AFAD, 2014, s. 94). Afet yönetimi döngüsünde müdahalenin ardından gelen evreyi ifade etmekle birlikte bazı kaynaklarda yeniden inşa ve iyileştirme evresi olarak da geçmektedir. İyileştirme kavramının kapsamı dâhilinde bir de ön iyileştirme tanımlaması da bulunmaktadır. TAMP' da ön iyileştirme ifadesi; Acil durumlar ve afetler nedeniyle aksamaya uğrayan sosyal yaşamın normal hale gelmesine katkı sağlayacak, afetin meydana gelmesinden ardından başlayarak uygulamaya geçirilecek kısa dönem iyileştirme faaliyetleri olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2013, s. 2).

İyileştirme faaliyetlerinde birincil amaç, afet mağduru birey ve toplulukların kayıplarının paylaşarak desteklenmesi olsa da, iyileştirmede güncel düşünce, yerel ekonomik hareketliliğin tekrar sağlanması, altyapının güçlendirilmesi, sanayi ve ticarete destek sağlanması, vatandaşların eğitilmesi ile işgücündeki verimin artırılması, psiko-sosyal destek hizmetleri oluşturularak bireylerin tekrar yaşanabilecek muhtemel afet durumlarında direncinin daha da artırılmış hale getirilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Bu aşamasında vurgu yapılan noktalar baktığımızda ise;

* İyileştirme genellikle yerel imkânlarla yapılan faaliyetlerdir.

* İyileştirme çalışmaları multifonksiyoneldir.

* Afet yönetiminin de bu aşamada güncellenmesi gerekebilir

* Tekrarlayan afet durumlarında, iyileştirme, tecrübe olmayı daha da gerektirir.

1.3. AFET YÖNETİMİNİN BELİRLENMESİNDE ULUSLARARASI DÜZEYDEKİ GİRİŞİMLER

Afetler yapısı itibariyle sadece kendilerine değil aynı zamanda çevresindeki illere ve ülkelere de zarar verme potansiyeline sahip olmalarından dolayı geniş kapsamlı bir yönetim anlayışı gerektirdiğinden ülkeler bu konu ile ilgili uluslararası düzeyde girişimlerde bulunmanın doğru bir uygulama olacağı kanısına varmışlardır.

Birleşmiş Milletler öncülüğünde 1990–1999 yılları aralığında “Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı-IDNDR” ilan edilmiş olup bu teşvik ile ülkelerin risk azaltma çalışmalarına tepkilerinin olumlu yönde ilerleme kat ettiği görülmektedir. On yılın sonunda hedeflenen amaç, özetle; yoğun uluslararası eşgüdüm ve işbirliği ile bilhassa gelişmekte olan ülkelerdeki afet maruziyet oranının can ve mal kaybının yanı sıra sosyo-ekonomik zararlar açısından en aza düşürülmesinin sağlanmasıdır. Akabinde Birleşmiş Milletler (BM) uhdesinde Uluslararası Afet Zararlarının Önlenmesi 10 Yılı'nın devamında çalışmaları yürütmek ve eşgüdüm amacıyla merkezi Cenevre'de bulunan bir yeni yapılanma Uluslararası Afet Risklerinin Azaltılması Stratejisi (UNISDR) Sekretaryası 2000 yılında

faaliyetlerine başlayarak 2005–2015 yılları arasını içerecek risk azaltma strateji belgesi, paydaş ülkelerle birlikte oluşturularak yürürlüğe girmiştir. Dünya çapında 2030 yılına dek afet risklerinin düşürülmesi kapsamında BM üye ülkelerinin en kapsamlı pusulası olarak belirlenen Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030) ise 2015 yılında gerçekleştirilen 3. Birleşmiş Milletler Dünya Afet Risklerinin Azaltılması Konferansında hazırlanmıştır (Kuterdem & Akın, 2011, s. 2).

2005-2015 dönemini kapsayan yıllar arasında risk azaltma hususunda hükümetlere kılavuzluk yapan ve kilit kavramı “iş birliği” olarak tanımlanan Hyogo Çerçeve Eylem Planı, bir yol haritasıdır. İlgili yıllar arasındaki süreçte hedeflenen sonuç; Devletlerin ve toplulukların insan yaşamı, sosyo-ekonomik ve çevre varlığı kapsamında afet zararlarının mühim ölçüde indirilmesidir.

Plandaki önemli hedefler incelendiğinde;

- Afet risklerinin azaltılması konusunda sürdürülebilir kalkınma politikaları ile planlamaya entegresinin sağlanması,
- Tehlikelere karşı dirence sahip olmak için kapasitelerin, sistemlerin ve kurumların olgunlaştırılması ve daha dayanaklı hale getirilmesi,
- Riskleri azaltmak için gerekli olan yöntemlerin sistemli bir şekilde öncelikle acil hazırlık akabinde müdahale ve kurtarma pratikleriyle birleştirilmesi dikkat çekmektedir.

Sendai Çerçevesi sayesinde 15 yıllık dönemde öngörülen veri ‘Bireylerin, toplumların, ülkelerin ve işletmelerin afet riskini ve afet sebebiyle oluşabilecek çevresel varlık, fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, geçim sıkıntısı, sağlık bozulmaları ve can kayıplarını önemli derecede daha az seviyelere indirmek’tir.

Öngörülen neticeyi elde edebilmek maksadıyla “*Yeni bir afeti önlemek ve mevcut afet riskini azaltmak, entegre ve kapsayıcı sosyo-ekonomik, yapısal, yasal, sağlık, kültürel, eğitsel, önleyen ve azaltan çevresel, teknolojik, politik ve kurumsal önlemler tehlikeye maruz kalma ve felakete karşı savunmasızlık, müdahale için hazırlıkların artırılması ve geri kazanım ve böylece esnekliği güçlendirir.*” şeklinde amaçlar öngörülmüştür (UNISDR, 2015).

1.4. ETKİN MÜDAHALE KAVRAMI VE AFET YÖNETİMİNDE ETKİNLİK

Türkiye’de meydana gelen afetlerin ilk günlerinde oluşan kaotik atmosfer ve büyük ölçekli hasarlar daha etkili ve güncel afet yönetimi modelinin oluşturulması gerekliliğini her defasında gün yüzüne çıkarmaktadır. TDK’ da etkinlik kavramı “Etkin olma durumu, müessiriyet” ve “minimum çalışma ve maliyetle en fazla faydaya ulaşma kapasitesi” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2018). Etkinlik genel manada bir çalışma, eylem ya da tutumun, mümkün olabildiğince, hedeflenen amaca ulaşma ölçüsüdür. Hedefi gerçekleştirmede veya bir çalışmanın uygulanmasında yeterli ve verimli olup olunamadığının kriteri olarak da etkinlik kavramı kullanılmaktadır. Afet Yönetiminde Etkinlik ise; afet yönetiminin tüm evrelerinde yerelde ve merkezi seviyelerde uygulanması gereken faaliyetlerin ve alınan neticelerin öngörülmuş olan performans ile amaca hizmet edecek ve yeterli bir biçimde yapılması şeklinde ifade edilebilir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, s. 37).

Bu bakış paralelinde afet yönetimi;

Bütünleşik: Afet yönetimi evrelerinin tamamını kapsayan,

Çağdaş: Toplam kalite yönetimini kabul eden ve bir bütün olarak afeti değerlendiren, mevcut bütün olanakları ve kaynakları tek noktada bir araya getiren, Toplum Tabanlı: Gönüllülerin, sivil toplum kuruluşlarının ve kamu kuruluşlarının katılımını afetlerin dört evresine de entegre eden bir bakışla uygulanmalı,

Yaralanmaları ve can kaybını önlemeyi,

Sosyal ve ekonomik yapıların, doğal çevrenin, kültür ve tabiat varlıklarıyla beraber mal ve mülkü korumayı,

Hizmetlerin kesintiye uğramaması ve iş sürekliliğini, sürdürülebilir kalkınmayı oluşturmayı hedeflemelidir.

Çağdaş ve aynı zamanda afet yönetiminde etkinliği sağlayacak sisteminin detayları şu şekilde olmalıdır:

Afet Öncesi:

Ortaya çıkabilecek afetlerin mağduriyetlerini minimuma indirip toplumun fiziksel kayıp ve zararını azaltmak için gerekli tüm teknik, yasal ve idari önlemleri afet öncesi almalıdır.

Öncelikli olarak olayları önlemeye çalışmalı, şayet mümkün değilse sırasıyla arama, kurtarmayı sonrasında ilk yardımı ve akabinde iyileştirme çalışmalarını en kısa sürede, faydalı ve en etkin biçimde yürütülmesini sağlamak üzere hazırlık ve programlar yapılmalıdır.

Afetlerde meydana gelebilecek zararların en aza indirilmesi için gereken çalışmaların kalkınmadaki tüm aşamalara entegre edilmesi ve bu sayede varolan riskin boyutlarının daha da fazlalaşmamasına yönelik tedbir alınmalı ve sürdürülebilir kalkınma sağlanmalıdır.

Meydana gelen olayların etkilerini en az zararla atlatabilmesi için toplumun tüm tabakalarının konuyla ilgili bilgilerle farkındalığını ve yeterliliğini oluşturacak eğitim programları yapılmalı ve yeterli sayıda görevli bulundurulmalıdır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, s. 38).

Afet anında ve Sonrasında:

Hedef muhtemel olabilecek en çok sayıda afetzedeyi kurtarabilmek ve de insanların sağlıklı hale gelmelerini hızlıca sağlamalıdır.

Bireylerin can ve mal güvenliği meydana gelebilecek yeni durumun risk ve tehlikelerinden korunmalıdır.

Afete maruz kalan toplulukların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan ihtiyaçlarını en kısa sürede karşılamalı ve sosyal hayatın hızla normale dönmesi sağlamalıdır.

Afetin neden olacağı psikolojik, sosyo-ekonomik ve çevresel kayıpların en alt seviyede kalmasını sağlamalıdır.

Afetzede topluluklara yeni, gelişmiş ve korunaklı bir sosyal yaşam ortamı yapılmalıdır.

Afet yönetiminde etkinlik yukarıda yazılan ifadelere ne denli yaklaşıldığıyla ilgili, bu esaslara uyulması konusu veya hangi ölçüde uyulduğu ise etkinliğin yeterliliğine karar verme konusuyla ilgilidir.

Bir kuruluşun küresel ölçülerde afet yönetimini etkin uygulayabilmesi;

Katılımcı,

Stratejik vizyona sahip,

Şeffaf ve hesap verebilir,

Ortak akla önem verip, uygulayabilen (kararını uzlaşmayla alabilen),

Sürekli kendini yenileyebilen (dinamik), tutarlı

Afet yönetimi planı oluşturup, uygulayabilen,

Eşitlikçi ve Adaletli,

Kaynak oluşturabilen ve etkin bir şekilde kullanabilen,

Toplumdaki mevcut imkân ve kaynaklarını aktif olarak harekete geçirebilen,

Koordinasyon ve işbirliği sağlamada yeterli,

Olaylara müdahalede hızlı, etkin, zamanında ve etkili olabildiğini gösterebiliyor, olmasına bağlıdır.

Bu vasıfları taşıyan kuruluş aracılığıyla etkin bir afet yönetimi yapılabilmesi; yerel, bölgesel ve merkezi seviyelerde vazife, sorumluluk ve yetkilerinin koordinasyon ve işbirliği konularının belirgin şekilde tanımlı olması gerekmektedir. Özellikle yerel seviyede öncelik ve önem risk azaltma çalışmalarında olmalıdır.

Etkin bir afet yönetiminde mekanizmanın kilit rolünü üstlenen kurumlar;

Personeli bilgi sahibi, deneyimli, eğitimlilerden oluşturmalı ve tatbikatlarla çalışanlar düzenli bir şekilde geliştirilmeli,

Bilgi ve teknolojiye hem ulaşabilme hem de etkin kullanabilme becerisi güçlü olmalı,

Makul ve basitçe değerlendirilebilir ekonomik kaynakları olmalı,

Etkileşim halinde olunan ortakların hepsiyle koordinasyon sağlama ve eşgüdüm yeteneği gibi başlıca özellikleri barındırmalı ve halkın da dâhil olmasını mutlak surette sağlamalıdır.

Afet yönetim sistemindeki etkinliğin daha da artırılması için var olan teşkilatlanmada birtakım düzenlemelere gidilmesine ek olarak, sistemin üzerine kurulduğu unsurların belirgin ve net bir şekilde belirlenmesi de önemlidir. Bu ifade,

afet ve acil durumlarla ilgili yetki ve sorumluluğun ülke içi ve dışındaki oyuncular tarafından paylaşımın nasıl olacağı sorusunu cevaplamalı; afet yönetimi haricinde de hukuki alanda da aynı doğrultuda oluşturulacak düzenlemeler ile desteklenmelidir. Afet yönetimi, mülki idare amirlerinin sorumluluğunu azaltmalı, esas görevi uzman afet yönetimi personelleri tarafından üstlenilmesini sağlayarak, yerel seviyede yöneticinin hızlı reaksiyon oluşturmamasını ve inisiyatif almasını kolaylaştıracak sistemi meydana getiren birimlerin ana merkezin karışmasına gerek duyulmadan işbirliği yapabilmesini mümkün kılacak, yurtaşların görev ve sorumluluklarını arttıracak şekilde kurumlaşmalıdır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, s. 37-39) .

Afetlerde etkin müdahale, toplanma, geçici barınma, acil durum haberleşme altyapısı, lojistik, bakım, şehirlerde tahliye koridorları vb. afet destek merkezleri ile acil durum tesisleriyle birlikte olağanüstü durumlarda değerlendirilecek kentsel-sosyal donatılar tanımlanmalı, eksikler giderilip geliştirilmeli ve mekânsal planlamalarda göz önünde olmalıdır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2014, s. 85).

1.5. SİVİL TOPLUM KURULUŞU KAVRAMI

Sivil toplum kuruluşu kavramı için başta sivil sözcüğü ve sivil toplum kavramını tanımlamamız gerekmektedir. Latince de kökeni “civis, civit” kelimesinden üretilmiş olan sivil sözcüğü, “yurtaş-hemşehri” anlamlarına denk olmaktadır. “Sivil toplum” kelimesi Fransızca “societe çivile” den literatürümüze girmektedir. Sivil toplum kavramı hususunda çok fazla ifade mevcuttur. Düşünürlerden bazıları “ortaklık” manasıyla dile getirirken, bir takım düşünürler de askeri olmayan topluma dikkat çekmektedir. Kuramcılardan bazıları, etimolojik olarak kelimenin manasını esas aldığında; Arapça’da “medeniyet”, Latince’de “civilization”, Türkçe’de “uygarlık” sözünün karşılığını yansıtan toplumsal yapıyı ifade etmektedirler. Sivil Toplum kavramına tarihsel olarak baktığımızda, bazı düşünürler Aristoteles’ in ifade ettiği “politika koinonia” kavramına kadar uzandığını düşünmektedir. Kavramın, politik toplumu işaret ettiği ifade edilmektedir. Kuşkusuz, Aristo’nun söylediği bu kavram, 21. Yüzyılda o günkü şartlarda anlaşılardan daha

farklı bir anlam ifade etmektedir. Sivil toplum, Machiavelli ve Montesquieu açısından ise ara tabakalar, ara yapılar veyahut kuruluşlar şeklinde benimsendi. Sivil topluma bir diğer bakış açısı ise Marx tarafından gelmiş ve maddi varlık şartları bütün tarihin öz kaynağı, ocağı ve sergileniştir diye ifade etmiştir. Durkheim ise sivil toplumu, ikincil yapılar olarak açıklarken, Weber'in penceresinden baktığımızda bağımsız yetkili kuruluşları ifade etmiştir (Özarslan, 2006, s. 25).

Sivil toplum kavramı sosyal yaşamda çeşitliliklere ve farklılıklara yol açarak bugünlere ulaşmıştır. Genel anlamda ise; Merkezi ve yerel idarelerin kontrol mekanizmalarının ve hiyerarşinin dışında kalarak, bağımsız vatandaşların karar almasıyla sosyal faaliyet gösteren topluluklar sivil toplum olarak adlandırılmaktadır. Sivil nitelikte olması (faaliyetleri ve oluşumları), çalışmalarında kâr beklentisi olmaması, kamu (toplum) yararı gözetmesi ve bu amaçla faaliyet göstermesi sivil toplum kuruluşlarının ortak özelliklerindedir. Sivil toplum kuruluşlarının, afet yönetimi aşamalarında dikkat etmesi gereken ve uluslararası da kabul edilmiş tutumlar ve asgari standartlar bulunmaktadır (AFAD, 2014, s. 137).

1.5.1. Afetlerde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi

Toplumlar maruz kaldığı her afet sonrasında mağduriyetlerini azaltmak için organizasyonun ve birlikte hareket etmenin önemini daha açık şekilde görmüş ve bu konuda çeşitli çalışmalara yönelmişlerdir. Her kesim kendi bölgesel farklılıklarına göre afet durumlarını tespit edip afet öncesi, sırası ve sonrası için çeşitli yöntemler üzerinde çalışmışlardır. Her ne kadar ülkeler afetleri önleme ve müdahale etme konusunda sahada mevcudiyetini gösterse de olağanüstü durumlar da resmi ekipler de yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple eğer bir afeti öncesinde, sırasında ve sonrasında etkin bir şekilde yönetmeyi planlıyorsak muhakkak mevcut toplumu ve gönüllülüğü konuya dahil etmemiz gerekmektedir.

Bu sebeple etkili bir afet yönetimi sürecinin olmazsa olmazlarından birisi de Sivil Toplum Kuruluşlarıdır. Dünya genelinde de afet yönetimi planları incelendiğinde gönüllülüğün ve sivil toplum kuruluşlarının sisteme dâhil edilerek aktif şekilde hazır bulunmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Türkiye’de afetlerde gönüllülük konusu başta resmi kurum AFAD’ ın gönüllülük sistemi üzerinden yeni yeni ülkeye yayılmaya başlasa da ülkemizde en aktif kuruluşlardan birisi olan Kızılay ve diğer sivil toplum kuruluşları ise özellikle 17 Ağustos 1999 Marmara depreminden sonra uzun zamandan beridir sahada yerini almaktadır (AFAD, 2017). Esasen sivil toplum kuruluşlarının aktif bir şekilde doğal afetlerde rol almasının tarihi yüzlerce yıllık bir tecrübeye, yani günümüze kadar edindikleri deneyimlere dayanıyor. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, ahşap evlerin çoğunlukta olması İstanbul’u olası bir yangın durumunda karşı karşıya kalabileceği en büyük tehlikeyi oluşturuyordu ve bu tehdit dolayısıyla da mahallelerde delikanlılar kendi aralarında örgütlenerek tulumbacılar teşkilatlarını oluşturmuşlardır (Mahruki, 2009, s. 191)

AFAD’ın gönüllülük projesi ile tüm Türkiye’de farkındalık oluşturmaya başlaması elbette ki sivil toplum kuruluşlarına da özgüven sağlamaktadır. Çünkü olağanüstü durumlarda vatandaşlar afete müdahale konusunda aktif olarak rol almaktadır. Günümüzde de birçok STK afet yönetimin her evresine gönüllülerini hazırlamakta ve olası afetlerde olay yerine intikal edip aktif olarak müdahaleye katkı sağlamaktadır. Bu Türkiye adına önemli ve yaygınlaştırılması gereken bir durumdur. Zira afetler sadece devletin tekelinde kontrol altına alınabilecek akabinde müdahale edilip, iyileştirilebilecek kadar basit olaylar değil aksine bireyden başlayıp profesyonel ekiplere kadar entegre edilmesi gereken kaotik durumlardır.

STK’lar, kurumsal gelişime oldukça açık olmalarının yanı sıra seri ve aktif hareket yeteneklerinden ötürü, ülkenin kalkınmasında önemli vazifeler alabilecek durumdadır. Hali hazırda AKUT, Kızılay, Mahalle Afet Gönüllüleri, İHH Arama Kurtarma, Gea Arama Kurtarma, Toplum Afet Gönüllüleri gibi sahada aktif, etkin ve başarılı faaliyetler gerçekleştiren STK’larımız da mevcuttur. Öncelikle hedef sivil toplum kuruluşlarımızın nicelik ve niteliğini daha da yükseltmekle beraber bireylerin de gelecekleri konusunda oldukça etkin ve dinamik olmaları hususunda desteklemektir. Eğer sivil toplum gelişirse bir yandan vatandaşı kişiselleştirir diğer yandan da toplumsallaştırır yani hem özlük haklarını öğretmiş olur hem de mükellefiyetlerini hatırlatmış olur (Mahruki, 2009, s. 190). Afet hallerinde profesyonel ekiplerin olay yerine gelip müdahaleye başlayınca dek yaralıların çoğunluğu aile fertleri, çevredeki komşuları ve mahalle sakinleri tarafından

kurtarılmaktadır. Afet sonrası kurtarılmış olanlarla ilgili istatistiklerde şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır:

Tablo 2: Afetler Sonrasında Kurtarılanlar

Kurtarılanların Durumu	Kimin tarafından Kurtarıldığı	%
Basit yaralanmalar, sıkışmanın olmadığı	Aileleri, komşuları ve ilk anlarda yardım için gelenler	50
Yapısal olmayan elemanların altında kalanlar	Toplum afet müdahale gönüllüleri	30
Enkaz boşluklarında kalanlar	Uzman kurtarıcılar ile	15
Çöküntüde sıkışan bireyler	Arama kurtarma personeli	5

Kaynak: (Çakacak, 2008)

Tablo 2’den anlaşılmaktadır ki bireyler ve sivil toplum kuruluşları afet yönetimine eğitilmiş ve bilgili şekilde adapte edilirse maruz kalınan herhangi bir olağanüstü durumda hayatta kalanların sayısı oldukça artacaktır. Çünkü eğitim ve yeterlilik olmadan yapılan her türlü ilk müdahale bazen telafisi olmayan kayıplara yol açabilmektedir. Tablo 3’te ise enkazdan kurtarılanların Zaman / Hayatta Kalma İstatistiklerindeki oranlar yer almaktadır.

Tablo 3: Zaman / Hayatta Kalma Oranları

Zaman	Hayatta Kalma Oranı
İlk 30 dakika	% 93
24 saatte	% 81
48 saatte	% 36
72 saatte	% 33
96 saatte	% 19
120 saatte	% 7
120 saat sonrası	% 2

Kaynak: (Çakacak, 2008)

Tablo 3 bize afet anında, yara almış veya enkazın içinde kalmış afetzedelerin ilk 24 saatlik zaman diliminde kurtarılırlarsa yaşam şanslarının %80lere kadar çıkmakta olduğunu göstermektedir. Fakat; insani yardım amacıyla yapılan müdahalelerin bilinçli bir şekilde, konu hakkında bilgi sahibi olarak ve ekipman kullanılarak yapılması gerekmektedir (Çakacak, 2008, s. 245).

1.6 GÖNÜLLÜLÜK VE AFET GÖNÜLLÜSÜ KAVRAMI

Gönüllülük, insanlar arasındaki bağın başlıca göstergesidir. İnsanların sosyal çevreye uyum sağlama ve toplum içinde değerli olduklarını hissetme gereksinimleriyle alakalıdır. Gönüllülük faaliyetleri neredeyse medeniyetle beraber başlamış olsa da sözcük olarak ilk kullanımının 19. yy'da yapılmış olduğu ve bilimsel metinlerde de daha sonra yer aldığı görülmektedir. Gönüllülük, dünya genelinde toplumsal yarar hedefiyle çoğu alanlarda yerini almıştır; “Yoksulluğu ortadan kaldırmak, başlıca eğitim ve sağlık görevlerini iyileştirmek, topluma sağlıklı, emniyetli su kaynağı ve şartları oluşturmak, çevre sıkıntıları ve iklim değişikliklerinden dolayı oluşan problemlerle baş etmek, afet riskini en aza indirmek, şiddet ve sosyal dışlanmaya zemin hazırlayan uyuşmazlıklarla mücadele edebilmek sadece bir kaçıdır” (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011, s. xx). Doğal afetlerdeki gönüllü çalışmaları geçmişten günümüze gönüllülüğün en popüler tezahürlerinden biridir. Bunun yanı sıra, diğer insanları düşünme dürtüsünü tetikleyen insani vasıfların en açık göstergelerindendir. Medya, uluslararası gönüllüleri ön planda gösterme niyetinde olsa da afet gibi olaylarda ilk refleks çoğunlukla yakın çevrede oturanlar ve yerli halk tarafından gelmektedir. Kentleşmenin hızlanması, iklimdeki değişiklikler ve birtakım etkenler afet ihtimalini yükselttiğinden dolayı gönüllülüğün üstlendiği fonksiyon daha yaşamsal hale gelmektedir. 2005 yılındaki Dünya Afetleri Azaltma Konferansı'nda savunmasızlık ve zarar görebilirlik konusunu aşmanın en pratik çözümünün, yereldeki toplulukların kendilerine yeterli hale gelmesi ve yerel ağlar ile örgütlenmeleri olarak ifade edilmiştir (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011, s. xxiii).

Ülkeler vatandaşlarının huzuru ve refahı için birçok konuda çalışma yapmalarına rağmen olağanüstü hallerde mevcut kapasitenin yeterli olamayacağı ve gönüllü katılımcılara ihtiyaç duyulacağı da aşikârdır. Afet durumları da bu şekildedir. Ülkeler resmi olarak her ne kadar fazla sayıda acil yardım ve kurtarma personeli çalıştırırsa da afet durumları tahmin edilenin ötesinde sonuçlar meydana getirebildiği için resmi personel yeterli olmamakta, gönüllü vatandaşların da sisteme dahil edilip, bilinçlendirmesi ve olağanüstü durum öncesinde, sırasında ve sonrasında soğukkanlı, etkin ve profesyonel bir destek verebilecek şekilde eğitilmiş tutulması gerekmektedir.

Gönüllülerin müdahil olma sürecinin, ortak kader hissi ve dayanışma gibi başlıca kazanımların oluşmasına fayda sağladığına da dikkat çekmek gerekir. Toplumun esnekliğine destek olan bu kazanımlar afetlerin riskini minimize eden strateji ve uygulamalara da yansıtılmalıdır. 2005-2015 Hyogo Eylem Planı Çerçevesi' nde bunu destekleyen şöyle bir ifade vardır: “Ulusların ve toplumların afetlere esnekliğini oluşturmak”. Hyogo Çerçevesinde, yerel düzeyde vatandaşları bilgilendirmeye ve afet eğitimine yönelik çok fazla tavsiyeler bulunmaktadır (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011, s. 82).

1.6.1. Gönüllülük Kavramı

Gönüllülük kavramı başlıca tanımı ile kişilerin ekonomik fayda beklemeden bireysel kararları ile sosyal hayata faydalı hizmet edecek çalışmalara katkı sağlamasıdır. Bu sebeple bu kavram bünyesinde maddi menfaat, kişinin iradesi haricinde baskı, zorlama vb durumlar bulunmamaktadır (Balaban & İnce, 2015). Birleşmiş Milletler Gönüllüleri'nin tanımına baktığımızda ise: Gönüllülük, sosyal hayatta ve yaşadıkları topluluk içerisinde yetkin olmaya aracı olacak ve bu sayede vatandaşların bağlılık ve içerilme duygusu kazandıkları ve böylece vatandaşların sosyal yaşamlarına rota çizdiklerini vurgulamaktadır (Abban, 2016, s. 4).

Gönüllülük öncelikle özendirilmesi gereken bilhassa müdahil olarak öğrenilmesi gereken bir eylemdir. Bu bağlamda sosyal yaşam kalitesinin artırılması amacıyla, formel ya da informal yapılar içinde aileler, gönüllü kuruluşlar, özel sektör ve devlet aracılığıyla teşvik edilmelidir. Okullar ve diğer toplumsal etkinlikler

başta olmak üzere gönüllü katılıma dönük etkinliklerin geliştirilmesi gönüllülüğün nicelik ve nitelik bakımından artmasını sağlayacaktır.

Gönüllü, sıradan yükümlülük, vazife ve mükellefiyetlerinin dışında, mevcut tecrübe, bilgi düzeyi ve yetkinliğini hür iradesi ve isteği ile herhangi bir ekonomik veya farklı bir beklentisi olmadan vatandaşlara hizmet eden kişi ve/veya gruplardır. Gönüllülük malzeme, teçhizat oluşturma veya kaynak üretme, katkı, teknik yardım, bilgi paylaşma, büro ya da iletişim faaliyetleri vb. gibi, sanal ortamdan yararlanılarak veya yüz yüze, alternatif şekillerde kapsamlı bir yelpazeye ve çalışma alanlarına uzanabilmektedir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Gönüllülerinin temel çalışma alanları şu şekildedir: Yoksulluğu engellemek, toplumsal cinsiyet eşitliği, sosyal içerme ve bütünleşme, gençlerin katılımı, eğitim alanı, sağlık alanı, çevre ve afet risklerinin minimuma indirilmesi, barış ve emniyet (AFAD, 2014, s. 80).

Gönüllülük motivasyonunda yer tutan önemli faktörlere baktığımızda, yardım etme duygusu, bilgi ve tecrübe aktarımı, sosyal hayattaki rol ve sorumlulukların yerine getirilmesiyle beraber toplumsal ortak iyiye katkıda bulunmak yer almaktadır. Aynı zamanda bu faaliyetler katılımcılık yönüyle de ülke demokrasisinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

1.6.1.1. Gönüllülük Türleri

Gönüllülüğün çok fazla türü bulunmaktadır. Fakat gönüllülük türlerini incelediğimizde özellikle üç tanesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar; dijital, kısa ve uzun dönemli ve uluslararası gönüllülüktür.

1.6.1.1.1. Dijital Gönüllülük

21. yüzyıldaki iletişim ve teknolojik alanlarda pratik dönüşümler ve ilerlemeler sayesinde her türlü veriye ulaşım ve bilginin etkili bir şekilde kullanımı konusunda büyük imkânlar doğmuştur. İnternet vb. gibi bir çok dijital platform milyonlarca bireyi, binlerce sosyal grubu birbiriyle bütünleştiren bir ağ meydana getirmektedir (Tektaş, 2014, s. 852). Sosyal medya platformu, bireyler ve geniş topluluklarla seri ve etkili bir şekilde karşılaşma olanağı oluşturan hem ortak hem de

yaygın bir ortamdır. Dijital gönüllülük bu sayede, başı direnme faaliyetlerinin çektiği çok çeşitli gönüllülük uygulamalarının öne çıkmasına katkı sağlamaktadır. İnsanlar, Cep telefonları, bilgisayarlar vb. kitle iletişim araçlarının da yardımıyla, sosyal yaşamda problem olarak gördükleri konularda alışılmış şekilde rastgele bir teşkilat kurmaya ihtiyaç hissetmeden hızlı bir şekilde sanal platformda örgütlenmekte ve savundukları davalarına dayanak bulmaktadır (Özçağdaş, 2013, s. 90).

1.6.1.1.2. Kısa ve Uzun Dönemli Gönüllülük

Aktiviteye ayrılan zaman ve yapılan eyleme göre kısa veya uzun dönemli olmak üzere gönüllülük kavramı değişmektedir. Gül (2009, s. 166) bir sorunun halledilmesi veya bir tasarının hayata geçirilmesi için kısa süreli katkı sağlama eylemini kısa dönemli gönüllülük olarak ifade etmektedir. İnsanların gönüllülüğü sosyal hayatlarında bir yan hedef olarak gördüğünü ve tüm bireylerin doğası gereği gönüllü eylemlerde bulunabileceğini açıklamaktadır.

Kısa dönemli gönüllülerin temel özelliklerini açıklamak gerekirse;

- İyi planlanmış görev tanımı ve kısa zamanlı olan görevleri seçmektedirler.
- Çalışmak istedikleri programlarda, görevleri belirlenmiş ve süreleri kendileri tarafından konulmuş olmasını istemektedirler.
- Çoğunlukla belirli alanlarda uzman olan bireylerin tercihi de kısa dönemli gönüllülüktür.
- Kısa süreli gönüllülüklerde motivasyon yöntemi, kurumsal konumundan ziyade, bireyi gerçekleştirdiği eylem sebebiyle takdir etmek ve işin bitmesinin ardından vazifesini bitirmektir (Yurttagüler, 2006, s. 53).

Uzun dönemli gönüllülüğe baktığımızda da; sorunun çözülmesi ya da bir projenin gerçekleştirilmesi adına uzun süreli ve düzenli bir şekilde katkı sağlamayı kapsamaktadır (Gül, 2009, s. 166).

- Uzun dönem gönüllülerinin temel vasıfları şöyle sıralanabilir;
- Bireysel olarak vakitlerini ve enerjilerini ilgili çalışmalar için planlarlar, görevi bitirmeye yönelik planları oluşturur ve iş ayırmadan vazifelerini yerine getirirler.
- Kendi görevlerini kendileri meydana getirirler.

Kısa dönemli gönüllülerden ayrı olarak uzun dönemli gönüllülerde, kurumla ilişkilerin iyi seviyede olması, kurum tarafından gönüllülük sürecinin tanınarak benimsetilmesi, aynı zamanda gerçekleşen başarıyla bağlantılı bir motivasyon söz konusudur (Yurttagüler, 2006, s. 54-55).

1.6.1.1.3. Uluslararası Gönüllülük

Uluslararası gönüllülük, kişilerin kendi ülke toprakları dışında gerçekleştirdiği gönüllü çalışmaları kapsamaktadır. Devletlerin coğrafi konumları, politik özellikleri, tarihleri, din ve kültürel birikimleriyle yakından bağlantılıdır (Abban, 2016, s. 12).

Türkiye’de uluslararası gönüllülüğe, Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Gönüllü Hizmet Programı (AGH) katkı sağlamaktadır. Amacı eğitim-öğretim noktasında fayda sağlamak olan ve gençlerin deneyim kazanmalarını sağlayan, özel bir eğitsel programdır. Avrupa Komisyonu aracılığıyla sübvansede edilen ve 1980'li yıllardan beri geçerli olan program sayesinde çok ciddi bir tecrübe birikimi kazandırılmıştır. Türkiye, AGH Programı bağlamında 6 yıldan fazla bir zamandır aktif şekilde rol almaktadır. Uluslararası gönüllülük çalışmalarıyla ilgili öne çıkan bir diğer husus bu faaliyetlere dahil olanların yoğun olarak kadınlardan meydana gelmesidir (Çakı, 2011, s. 10) .

Aydınlıgil (2013) gönüllülük durumunun daha iyi olabilmesi için gerekli görülenleri şöyle açıklamaktadır:

Gönüllü gruplara ve gönüllü etkinliklerine devlet desteği sağlanarak sabit ve sistemli bir bütçenin oluşturulması, gönüllü faaliyetlerindeki sürdürülebilirliğin güvence altına alınması bakımından oldukça önemlidir.

Gönüllülük çalışmaları ile ilgili bilgilendirici kampanyaların internet ve sosyal medya vasıtasıyla hazırlanması, toplumun farkındalığının sağlanması, bilinç oluşturulması ve bu sayede kamu yaşamında yer almanın sağlanması, devletin başlıca olarak yapması gerekenler arasındadır.

Gönüllülük faaliyetleri sayesinde çocukların ve gençlerin, sosyal hayatı ve bilhassa kendilerine özgü alanların geliştirilmesine imkan oluşturan uygulamalar özendirilmelidir.

Gönüllülük platformunun farklı teşvik yöntemleriyle geliştirilmesi için destekleyici ve geliştirici konuların öne çıkarılması gerekmektedir.

Gönüllülük alanında bireylerin düzenli katılımını sağlayacak platform ve fırsatların yapılmasını hedefleyen bütün tedbirlerin sağlanması ve kamu politikalarının bu alan özelinde de güncellenmesi gerekmektedir.

Doğru ve kaynağı belli olan bilgi ile istatistiksel donelerin birleştirilmesi gönüllülük alanında kıymetlidir. Gönüllülük politikalarının hazırlanması ve geliştirilmesinde bu donelerden de etkin biçimde yararlanılması gereklidir.

1.6.2. Afet Gönüllüsü Kavramı

Afet Gönüllüsü, ihtiyaç duyulan alanda karşılık beklemeden, afet öncesi veya sonrasında, kurumsal olarak ya da Türk Kızılay'ı veyahut herhangi bir insani yardım teşkilatına yardımcı olmak amacıyla öncesinde eğitim verilmiş birey olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2014, s. 28). Bir diğer tanımıyla ise afet veya savaş felaketini yaşamış canlılar için; arama faaliyetlerinde bulunulması ve kurtarılanlara ilk yardım yapılması, enkaz altında mahsur kalanların kurtarılması, ihtiyaç halinde çöküntü alanının emniyetinin oluşturulması ve koordinesi gibi çalışmalara ülkenin resmi kuvvetleriyle beraber gönüllü bir şekilde katkıda bulunmayı düşünen bireyler, sivil toplum örgütleri özel ve tüzel kişiliği bulunan yapılar "Afet Gönüllüsü" olarak tanımlanmaktadır (Savaş, 2016).

Afet gönüllüsü, aldığı eğitimlerle hem Dünya'nın fiziki yapısını hem de toplumların kültürel yapıları adına bilgi sahibi olmaktadır. Ortak çalışma bölgelerinde ekip çalışmasıyla yapılan faaliyetler afet gönüllülerini çeşitli toplumsal ağlarla bütünleştirmektedir. İnsanlara ve sosyal hayata yardım etmenin en kolay ve görünen yolu olan afetler, üstlenilen görevler sayesinde tecrübe aktarımıyla beraber rol ve sorumluluklar ile bireysel tatmine de katkı sağlamaktadır. Olası afetlerin büyüklüğüne göre yönetimsel ve organizasyonel eksiklerin oluşması kaçınılmaz olup, özellikle etkisi büyük olan afetlerin ilk saatlerinde olay mahallinde olanlar profesyonel ekipler değil bölgede ikamet eden yerel halk olmaktadır. Demokrasi kültürünün benimsendiği gelişmiş ülkelerde, sosyal sermaye olan gönüllü katkılarıyla organizasyon ve yönetimsel eksiklerin giderilmesinde büyük kolaylıklar

sağlanmaktadır. Afetler ve gönüllülük arasındaki bağı özel kılan diğer bir konu da, bireylerin hepsinin afet yönetimi uygulamalarında potansiyel gönüllü olarak yer almasıdır (Ekşi, 2017, s.165).

1.6.2.1. Zarar Azaltma Evresinde Gönüllülük

Afet gönüllülerinin afet yönetiminin her evresinde yapması gereken belli başlı davranışlar mevcuttur. Gönüllü, yaşadığı bina ve mahallesindeki potansiyel tehlikeleri bertaraf etmek ve olası afetlere karşı korunmak için kolay, pratik ve düşük maliyetli çözümler hakkında bilgi sağlamalı,

Tehdit potansiyeli yüksek olan bakımevleri, çocuk yuvaları, okullar ve hastaneler gibi yerlerde tehlikeleri azaltmak için muhtemel riskleri onarılması ve sağlamlaştırılması için tavsiyede bulunmalı,

Olası sel afetini önlemek amacıyla, rahat bir şekilde suyun akışını sağlamak amacıyla kendi mülkünde kanal, oluk ve yıkıntı temizliği yapmalı,

Sel afetinde, ani baskınları en aza indirmek için, aktif olarak yararlanılan toprak ve binada modern, yerinde drenaj ve iyileştirme faaliyetleri yapılması,

Çamur ve heyelan açısından riskli olan alanlarda yeşillendirme ve ağaçlandırma faaliyetleri yapmak,

Yangın riskleri için duman detektörlerini takip aktif hale getirmek, detektör pillerinin dağıtım ve kontrol zamanları ile hakkında bilgilendirmelere yardımcı olmalı,

Yangına sebebiyet verebilecek doğal ve doğal olmayan maddeleri yaşanan bölgeden uzaklaştırmalı, temizlemeli,

Gönüllü, yaşadığı binanın beton ve zemin analizleri ile bakımlarını düzenli olarak yaptırmalı,

Binadaki yapısal ve yapısal olmayan risklerini en aza indirmek amacıyla eşya ve mobilyaları sabitlemeli, esnek olmayan elektrik ve yakıt tarzı donanımları değiştirmelidir (Bilgitekin, 2006).

1.6.2.2. Hazırlık Evresinde Gönüllülük

Afet gönüllüsü, mahallesindeki afetlerle ilgili gruplara katılmalı,

Afetlerle ilişkili olan gerekli uygulama, eğitim ve tatbikatlara katılmalı,

Bireysel olarak gönüllü olmanın yanı sıra mahalle afet gönüllüleri gibi var olan gruplarla da iletişime geçerek kurumsal olarak da gönüllü teşkilatlara katılmalı,

Toplumsal olarak afete hazırlık için gereken tasarı ve çalışmalarda gönüllülerin gerekliliğini öğrenmek,

Mahalle müdahale planlamaları ile hazırlık aktiviteleri konusunda bilgi edinmek,

Afetler konusunda hazırlık ve ilk yardımla ilgili eğitim çalışmalarını takip etmeli, hazırlık ve ilk yardım alanındaki eğitimleri almalı,

Afetlere hazırlıkla ilgili yayınlanmış olan kitap, dergi gibi yazılı, görsel ve dijital yayınları takip etmeli, organize edilen toplantı ve programlara katılarak eğitimleri almalı, bu kapsamda gönüllü birey ilk olarak kendisini daha sonra da ailesi ve içinde yaşadığı toplumu bilinçlendirmeli,

Afet çantalarını evde, iş yerinde ve araçta güncel şekliyle hazır bulundurmak,

Acil durum müdahale planlarını aileye, ikamet edilen mahalleye ve çalışılan işe göre hazırlamalı (Bilgitekin, 2006).

1.6.2.3. Müdahale Evresinde Gönüllülük

Bölgede mevcut olan gönüllü gerekliliğini öğrenmek adına yerel ve merkezi yetkililerle iletişim kurmak,

Afet konularında görev alan sivil gruplar ya da resmi kurumlarla iletişim kurarak kime, niçin, ne zaman, nasıl, nereden ve ne yapmak için başvurulacağını öğrenmeli,

Ayırma, düzenleme, dağıtma ve depolama çalışmalarında görevler almak,

Temizlik çalışmalarında (moloz kaldırma vb.) görevler almak,

Kum torbası hazırlamak suretiyle, sel afeti meydana gelmeden önce ve sırasında bent oluşturmalı,

İhtiyaç analizine göre organize edilmiş toplama ve dağıtma görevlerinde çalışmalı,

Afetler için nakdi yardım çalışmalarında bulunmalı,

Sahada görev yapan müdahale

ekiplerine moral ve motivasyon desteği vermeli,

Yaşlılara ve engellilere destek olmalı,

Afet meydanlarında gönüllülerin görev alabileceği işler ve yapmaması gereken faaliyetler hakkında bilgi almalı ve uygulamalı (Bilgitekin, 2006).

1.6.2.4. İyileştirme Evresinde Gönüllülük

Toplumsal temizlik çalışmalarına destek olmak ve katılmak,

Tamir ve yeniden inşa çalışmalarında bulunmak,

Organize edilen yardım toplama uygulamalarını neticelendirmek,

Sonradan çıkan ve ihtiyaç duyulan alanlarda destek olmak,

Aktif olarak çalışmalarını yürüten bütün gönüllü faaliyetlere katkı sağlamak,

Yerel ve merkezi kuruluşlarla iletişime geçip hali hazırdaki çalışma ve aktiviteler hakkında bilgi almalı, öğrenmeli ve destek vermelidir (Bilgitekin,

2006).

Genel olarak gönüllülüğün önemi ve afet yönetimindeki yerini değerlendirecek olursak; gönüllülerin varlığının afet yönetiminin her aşamasında merkezi otoriterinin etkinliğini artırmasının yanı sıra halkın afetlerle ilgili bilgi düzeyinin de artmasıyla beraber toplumun mukavemet kazanması ve zarar görebilirliğin azaltılması konusunda oldukça faydalı olacağı anlaşılmaktadır. Gönüllülüğün kamuda da özel sektörde de vazgeçilmez bir unsur ve insan kaynağı olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Devletin vatandaşlarını gönüllülüğe teşvik edici faaliyetler gerçekleştirmesi ve bu konuda uluslararası düzeyde yapılanları incelemesi ve ülkemize uyarlaması konuyla ilgili duyarlılığın daha da artmasını sağlayacaktır. Afet yönetimine ilişkin politikalarda gönüllü faaliyetlerine özel önem verilmesi gerekli olup bu durum ülke örneklerinin incelendiği ikinci bölümde de görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI

2.1. ULUSLARARASI KURULUŞLARDA AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI

Afetlerin ardından sunulan yardımlara olan ihtiyacın çok fazla artması, geri dönüşlerinin yeterli olmaması, muhtemel tehlikelere olan duyarsızlıkların ve risk alma yönelimlerinin zamanla daha da artması, 1980’lerde küresel kuruluşlar tarafından ‘yara sarma’ yöntemlerinin yeniden gözden geçirilmesine sebebiyet vermiştir. Afetlerle ilgili politikaların yeni bir bakışla değerlendirilmesi Birleşmiş Milletler Genel Kurul kararlarıyla yapılan çeşitli etkinlikler sayesinde sağlanmıştır. Bu yeni politika ve bakış açılarının başlıca amacı, dikkatleri afet sonrası kriz yönetimi anlayışından afet öncesi risk yönetimi anlayışına çevirmek, afetler öncesi alınacak tedbirlerle riskleri en aza indirmek, neticesinde ise afetlerin ardından oluşabilecek büyük hasarların zararlarını uzun vadede azaltmaktır. Yeni yöntemlerin temel uygulama aşamalarına bakılacak olursa kısaca, öncelikli olarak afetlerin tesirlerini azaltma on yılı (IDNDR) olarak BM kararlarıyla 1990-2000 yılı planlanmıştır. Bu süreçte yeni yöntem ve ilkeler Yokohama Konferansı (1994) ile belirlenmiş olup, bu yöntemlerin uygulanması için de Uluslararası Afetleri Azaltma Stratejisi (ISDR-International Strategy for Disaster Reduction) 2000 yılında belirlenmiştir. ISDR kuruluşu aracılığıyla 2005 yılında Kobe Konferansı yapılmış olup, yeni bir etkinlik on yılı (2005-2015) kararı alınmış ve “Hyogo Eylem Çerçevesi” (Hyogo Framework for Action) öngörülmüştür (Balamir, 2007, s. 32).

Uluslararası Afet Politikalarının Yeniden Yorumlanmasında Katkısı Olan Çalışmalar

1. BM Genel Kurulunun 1976 yılından itibaren aldığı kararlar
2. 1990 ile 2000 yılları arasında BM’nin ‘Doğal Afet Etkilerini Azaltma Uluslararası Onyılı’ çalışmalarını başlatması.
3. 1994 yılında BM tarafından ‘Yokohama Stratejisi ve Güvenli bir Dünya için Eylem Planı’ (1994) eylem planı hazırlaması

4. 2000 yılında BM tarafından ‘Sürdürülebilir Kalkınma’ konulu Milenyum Bildirgesinin yayınlanması

5. 2000 yılında Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Uluslararası Stratejisi (UNISDR)’ nin oluşturulması.

6. 2003 yılında yayınlanan OECD Raporu

7. 2004 yılında yayınlanan UNDP Raporu

8. KOBE Konferansı Kararları ile HYOGO Bildirgesi (2005) ve Eylem Çerçevesi (2005-15): Uluslar ve Topuluklarda Afetlere Direncin Yapılandırılması

9. 2005 yılı AB’nin ESPON tavsiyeleri

10. 2005 yılı UNISDR ‘Living with Risk’ Raporu

11. 2007 yılı ISDR Risk Azaltma Küresel Platformu

Yukarıdaki programların gerçekleştirilmesi ve uluslararası düzeyde yeniden yorumlanması günümüzdeki afet yönetimi modelinin güncel halini almasında etkili olmuştur (Balamir, 2007, s. 32).

Hyogo Çerçeve Eylem Planı’nda, afet yönetiminde sivil toplumun katılımı için gerekli en önemli araçlardan birisi olarak gönüllülük alanı işaret edilmektedir. Afet risklerinin en aza indirilmesi yalnızca resmi otoritenin üstesinden gelebileceği bir konu değildir. Çözüm için en etkili yol afet yönetiminin tüm süreçlerine çok paydaşlı katılımı sağlamaktır. Yerel bazda gereksinimleri belirleyip tespit etmek ve ardından da bu ihtiyaçların çözüme ulaşması adına yereldeki grupların ve gönüllüleri sürece dahil etmek afet yönetiminde hayati öneme sahiptir. Afetler ve yönetimi konusunda eğitilmiş, teşkilatlanmış ve her şeyi devletten bekleyen değil mukavemet gücü olan toplum esaslı yapılanmalar afet durumlarında etkin ve etkili bir çaba için ön şarttır (Elvan Cantekin, 2013, s. 62). Hyogo Çerçeve Eylem Planı 2005-2015 risk azaltmayı vurgulamakta olup bu süreçte teknolojinin kullanımı, erken uyarı sistemlerinden yararlanmayı ve dirençliliğin artırılmasını başlıca amaç olarak ifade etmektedir (Özer, 2018, s. 31).

2.1.1. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nda Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (UNDP)

Birleşmiş Milletler (BM)'nin gönüllülük için odak noktası olan Birleşmiş Milletler Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (UNDP) programı değerli bir danışmanlık rolü oynamaktadır. UNDP tarafından yönetilen World Volunteer Web'inin, dünyanın dört bir yanından gelen gönüllülük konusundaki iyi uygulamalar konusundaki kapsamlı deposu bulunmaktadır. BM bu kapsamlı uygulamalarında aşağıda yer alan sorumlulukları üstlenmektedir (UN Volunteers, 2009, s. 1-13):

1. Gönüllülüğü teşvik etmek ve yaygınlaştırmak. Bu, gönüllülüğün ulusal kalkınma çabalarında gönüllülüğü teşvik ederek, belirli sektörlerde veya sektörler arasında, gönüllülüğü artıracak; gönüllüleri harekete geçirmek için uygun yaklaşımları benimseyerek; ulusal ve yerel düzeyde gönüllü yönetim kapasitelerini artırarak; ve gönüllüler için sürdürülebilir finansman mekanizmaları sağlamak.

2. Bireysel gönüllüleri ve UNDP' yi, belirli BM işbirliği faaliyetlerinin ortakları olarak dahil etmek ve ulusal kalkınma hedefleri, Binyıl Kalkınma Hedefleri ve diğer uluslararası kabul görmüş anlaşma yükümlülükleri ve kalkınma hedefleri hakkındaki farkındalığı artırmak ve izlemek.

Afet Gönüllülüğü uygulamaları, BM sistem desteği için seçilen ulusal hedefler ile UNDP gelişiminin beklenen sonuçları arasındaki bağlantıları gösterdiği için UNDP işbirliği belgesinin özü olmuştur (UN Volunteers, 2009).

UNDP Değerlendirme Ofisi açıklamalarında yer alan doğal afetlerden kaynaklanan sıklık ve felaket ölçeği, insan refahı ve güvenliği için afetlerin büyük zorluklar doğurduğunu bildirmektedir. Doğal afetler gelişmekte olan ülkelerde fakirler üzerinde orantısız bir etkiye sahiptir ve riskler, yoksulluk ile güçlü bir şekilde ilişkilidir. Afetlerin insani gelişme, yoksulluğu azaltma ve ekonomik büyümeye yönelik sonuçları, UNDP ve Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi de dahil olmak üzere raporlarda belgelenmiştir. UNDP, afet risk yönetiminin yoksulluğun azaltılması, sürdürülebilir insani gelişme ve Binyıl Kalkınma Hedefleri 'ne ulaşılması noktasında önemini kabul etmekte ve son 40 yılda, önleme, müdahale ve iyileşme alanlarındaki uygulamaları desteklemektedir. Devam eden UNDP Stratejik Planı (2008-2013), doğal afetlerin etkilerini önleme ve azaltmada küresel desteğe

katkıda bulunma gereğini vurgulamaktadır. Konunun önemini kabul eden Yönetim Kurulu, Haziran 2008'deki yıllık oturumunda bu değerlendirmenin Değerlendirme Ofisinin çalışma programına dahil edilmesini onaylamıştır (UNDP, 2010, s. 103-104).

Gönüllülüğün UNDP programlamasında tamamlayıcı bir katkı olarak rolünü etkin bir şekilde kullanabilmek için, kaynaştırma çabaları aşağıdaki bulgular ve anlayış ile ele alınmalıdır (Johns Hopkins Sivil Toplum Araştırmaları Merkezi, 2005):

- Öncelikli gelişim sorunlarının kök nedenlerini içeren ülke durum analizi;
- Ülkenin gönüllü sektörünün kapasiteleri ve gönüllü potansiyeli
- BM gönüllü sistemini geliştirme işbirliği için öncelikler;
- UNDP' nin karşılaştırmalı üstünlüğü ve ülke düzeyinde ajanslar tarafından yürütülen tüm normatif ve operasyonel çalışmalara genel bakış; ve
- Mevcut veya ortaya çıkan ortaklıklar.

Gönüllüler UNDP izleme ve değerlendirme çabalarına çeşitli şekillerde katkıda bulunabilirler, örneğin (Witsschi-Cestari, 2002):

- Sonuç Matrisi ve İzleme Çerçevesinde tanımlandığı şekilde UNDAF hedeflerine yönelik ilerlemenin izlenmesi ve raporlanması;
- Veri toplama, analiz, izleme ve raporlama için yerel ortaklara destek; ve
- Gerçekleşen kazanımların ve alınan derslerin değerlendirilmesinde toplulukların ve vatandaşların (ulaşılması zor ve ulaşılması zor gruplar dahil) mobilizasyonu ve UNDAF'ın paydaşlar arasında geniş tabanlı mülkiyetinin artırılmasına katkıda bulunacak yeni fırsatların belirlenmesi; vb.

Yerel gönüllülerin yukarıdaki çabalara katılması kapasite geliştirmelerini sağlarken, ulusal bir gönüllü programını koordine eden hükümetin de katılımı, UNDAF Yıllık İlerleme İncelemeleri ve değerlendirmesine katma değer getirebilir. Ek olarak, bu çabalarda BM sistemini desteklemek için uluslararası ve ulusal UNDP gönüllüleri de konuşlandırılabilir (UN Volunteers, 2009).

BM sistemi içinde bulunan ve kalkınmaya yönelik gönüllülüğün desteklenmesinden sorumlu ajans olarak, UNDP hazırlık sürecinin her aşamasında çağrılabilir. Ülke analizini destekleme ve UNDP'yi hazırlama çabaları sırasında,

gönüllülük potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için birkaç pratik adım atılabilir. Bunlar (Putnam, 2000, s. 1184-1208);

- Gönüllülüğü ülke analizine entegre etmek için ülke deneyimlerinden iyi uygulamalar ve dersler bağlamında yararlanarak UNDP tarafından kaynak olarak kullanma konusunda sürekli olarak belgelenmesi sağlanabilir.
- Ülke düzeyinde UNDP tarafından temsil edilmekle birlikte, UNDP Program Görevlisi, BM'nin tamamı için, özellikle de BM Tematik Çalışma Grupları için, tüm BM sisteminin geliştirilmesi için gönüllülüğe odak noktası ve ana kaynak olarak hizmet etmeye çağrılabilir. UNDP, gönüllülüğün katkısının ülke ve program bağlamlarına bağlı olarak en etkili şekilde nerede ve nasıl planlanıp programlanabileceğini önerebilir.
- Ulusal gönüllülük programları ve bir ülkedeki UNDP Program Görevlisini koordine etmekten sorumlu hükümet yetkilileri, UNDP döngüsünün dönüm noktası olaylarına katılırlarsa, ülke analizine ve UNDP hazırlık ve uygulamasına daha iyi katkıda bulunabilirler (Putnam, 2000, s. 237-277):
  - ✓ Sürecin başlangıcında UNDP ile bir tasarım atölyesi;
  - ✓ Ülke analizi üzerine inşa etme ve UNDP için paydaşlarla stratejik öncelikler oluşturma sürecinin ortasında bir “öncelik belirleme” çalıştayı;
  - ✓ Sonuç Matrisi üzerinde durmak üzere UNDP stratejik planlama atölyeleri;
  - ✓ UNDP uygulamasının doğrudan takibi olarak ortak programlama görevleri ve oturumları;
  - ✓ BM program personeli ve kilit teknik ortaklar için insan hakları temelli yaklaşımlar ve sonuçlara dayalı yönetim konusunda bir eğitim atölyesi;
  - ✓ Yıllık inceleme toplantıları; ve
  - ✓ İzleme ve değerlendirme faaliyetleri vb.
- Gönüllülüğün ulusal kalkınma çabalarındaki rolü hakkında hükümetler, diğer STK'lar ve UNDP ile paydaş istişarelerinin düzenlenmesi, uzlaşmanın kurulmasına, sivil toplumun katılımının teşvik edilmesine ve gönüllülüğün ulusal kalkınmadaki rolü hakkındaki bilgilerin derinleşmesine yardımcı olacaktır. Bu tür danışma olaylarından elde edilen bulgular, ülke durum

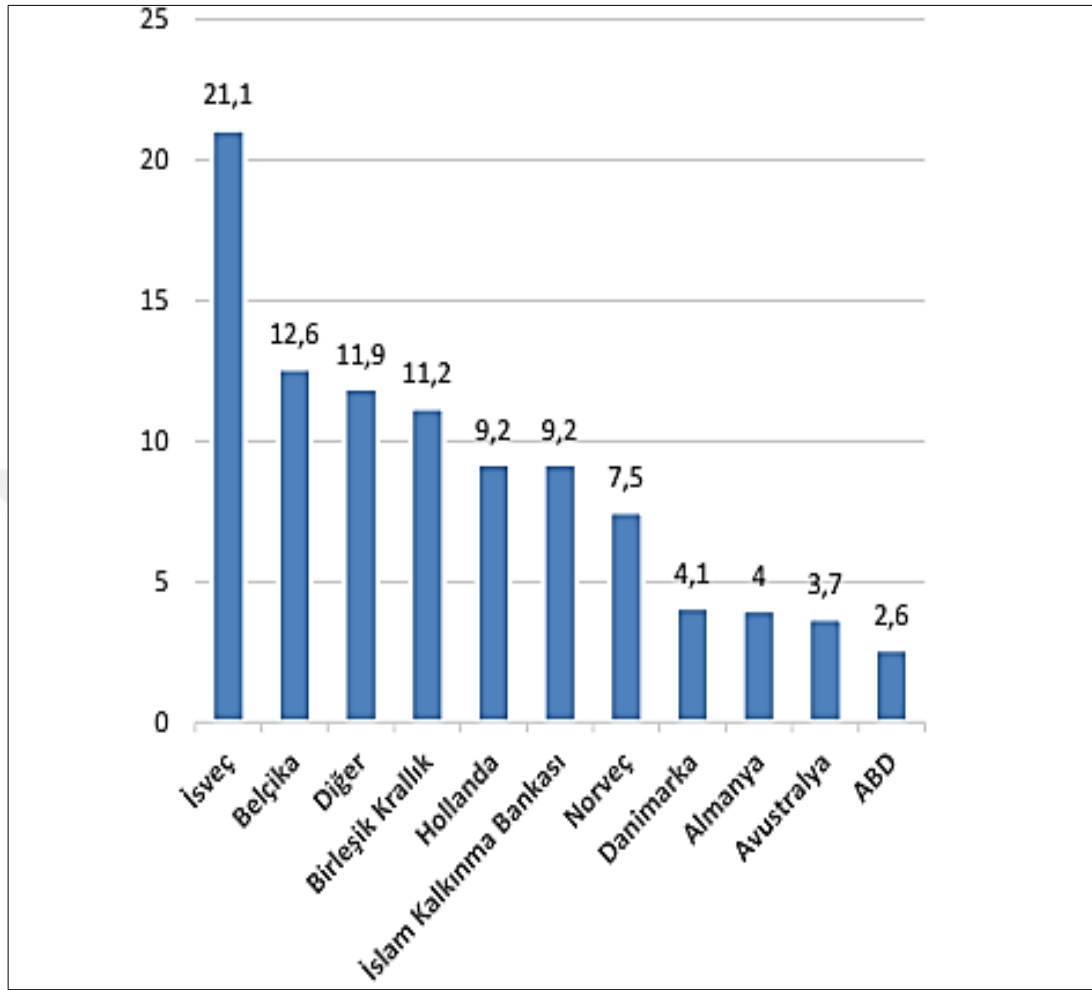
analizinin bir parçası olarak ülke düzeyinde gönüllülük değerlendirmesini de besleyebilir.

UNDP, BM kalkınma desteğini daha tutarlı hale getirmek ve ülkelere Binyıl Kalkınma Hedefleri ve diğer uluslararası kabul edilmiş kalkınma hedefleri ve anlaşma yükümlülükleri ile uyumlu ulusal kalkınma hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olmakla ilgili çalışma ağlarını genişletmektedir (Witsschi-Cestari, 2002, s. 31-36). Yukarıdaki bölümlerde gösterildiği gibi, gönüllülük daha geniş bir ulusal mülkiyeti, insan haklarına dayalı bir yaklaşımı, cinsiyet eşitliğini, katılımı ve sürdürülebilirliği teşvik edebilir (UNV, 2001). Geliştirilmiş vatandaş katılımı ve sivil katılım bağlamındaki gönüllülüğün, çok çeşitli sektörlerde, örneğin; afet risk yönetimi, barış, temel hizmetler ve yerel yönetişimlere yayılması öngörülmektedir. Sonuç olarak, gönüllülük ve örgütleri içeren gönüllülerin ülke analizi, UNDP 'nin hazırlanmasını ve uygulanmasını ve UNDP sonuçlarının etkinliğini ve sürdürülebilirliğini artırma çabalarına önemli bir değer kattığı fikrine dayanmaktadır (UNDP, 2009).

UNDP 2012 yılı raporunda, krizlerde ve afetlerde etkilenen ülkelerde yürütmüş olduğu faaliyetlerini kamuoyuyla paylaşmıştır. Bu raporda, UNDP afet veya krize yönelik önlemlerle iyileştirmek için yaptığı faaliyetini yerel ve uluslararası ortaklarıyla yürüterek 3 aşama şeklinde gerçekleştirmiştir.

Bunların birincisi geçim dengeleme çalışmasıdır. Bu aşamadaki amacı, afetlerle kriz sonrasında acil olarak toplum geçimlerini sağlamak için istihdam sağlanması ve iyileştirme çalışmasına başlanılmasını sağlamaktır. Toplumların temel alt yapılarının yeni baştan inşası, enkaz temizleme çalışması ve zararı en aza indirme çalışması yapılmaktadır. İkincisi ise, yerel ekonomi iyileştirmeleri ve yeni baştan bütünleşme safhasıdır. Bu safha da, ekonomik sistemin yeni baştan kurularak iş kurma faaliyetinin başlamış olduğu safha olup, hayatların normal seyri için en başta genç ve kadın olmak kaydı ile toplum bütünleşmesi sağlama çalışması yapılmaktadır. Son safha uzun dönemde iyileştirme ve büyüme aşamalarıdır. BM Sermaye Geliştirme Fonu (UNCDF)'nin de katkısıyla uzun dönemli yeniden yapılanma ve büyümeye dönük faaliyetler yapılmaktadır (UNDP, 2012, s. 71).

Şekil 2: 2012 Yılı UNDP Güven Fonuna Yapılmış Bağış (Milyon Dolar)

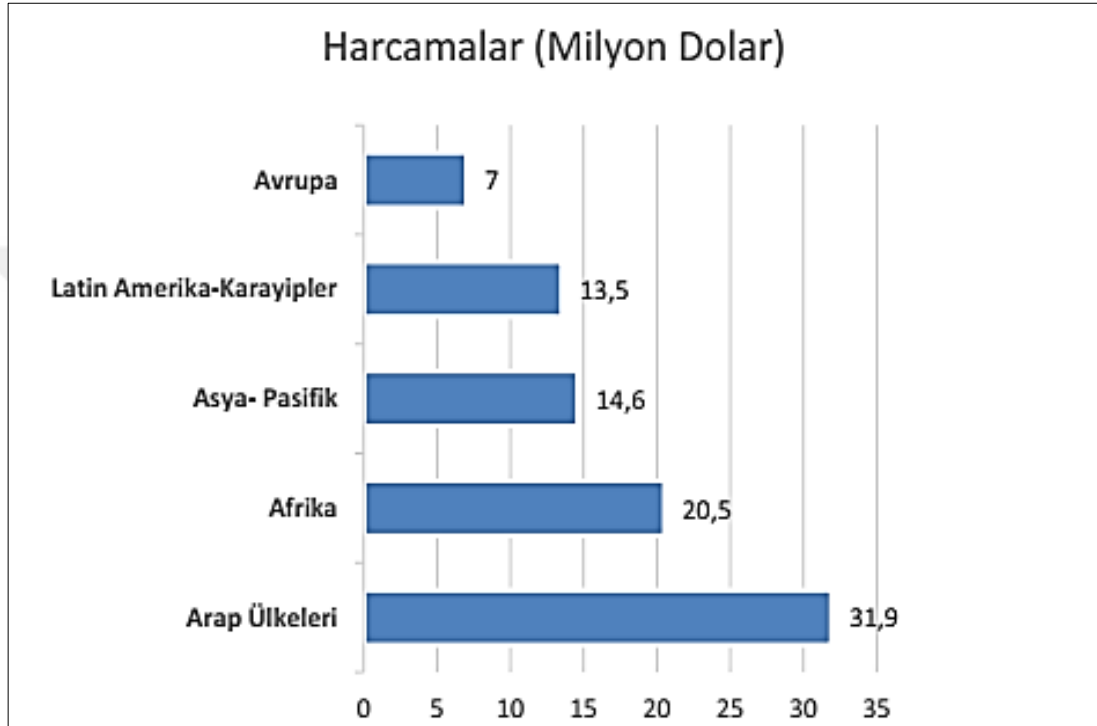
Kaynak: (UNDP, 2012, s. 71)

UNDP afet ve krize yönelik olarak yapmış olduğu önleme ve iyileştirme çalışmasını “Kriz Önlemek ve İyileştirmek için Tematik Güven Fonu”ndan ve kendi ana kaynağından karşılamaktadır.

Uygulama sahalarına bakıldığı zaman UNDP Etiyopya’da, Uganda’da Afganistan’da, Burundi’de, Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde, Fiji’de, Guyana’da, Haiti’de, Kenya’da, Pakistan’da, Somali ve Filistin’de gelişen 15 afet ve kriz sonrasında milyonlarca kişiyi kapsamış olan acil müdahale ve yardım faaliyeti gerçekleştirmiştir. Örnek olarak, 2010 yılında Pakistan’da oluşan depremin ardından UNDP’in Pakistan’a verdiği destekle 1,4 milyon kişiye geçici olarak acil iş sağlanmıştır. Bu gönüllüler enkaz kaldırma, temizlik, altyapının yeniden inşa

edilmesi gibi çalışmalarda görev almışlardır. Yine Haiti’de 2010 yılında gerçekleşen deprem sonrası 50 bin kişiden meydana gelen bir takım oluşturularak 10 milyon metreküpten fazla enkaz kaldırma faaliyeti yapılmıştır (UNDP, 2012).

Şekil 3: UNDP’nin Bölgelere Göre Yaptığı Harcamalar (2012)

Kaynak: (UNDP, 2012, s. 73)

UNDP dünya genelinde 100’e yakın ülkede afetlere yönelik olarak iyileştirme için harcama yapmaktadır. 2012’de yapılmış harcama dağılımları Şekil 3’te verilmiştir. Buna göre Arap Baharı etkisi ile en çok harcamaların Arap ülkelerine yönelik olduğu görülmektedir (UNDP, 2012).

2.1.2 İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (OCHA)

Afete yönelik faaliyetleri yürüten uluslararası bir diğer teşkilatlanma ise yine UNDP gibi BM’nin içerisinde kurulmuş olan İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi

(OCHA)'dır. Merkezi New York ve Cenevre'de bulunan ofisin dünya çapındaki farklı yerlerde 30 adet ofisi yer almaktadır.

OCHA'nın görevi, etkili ve etkili insani eylemleri harekete geçirmek ve koordine etmektir. 2004 yılında Ofis, yönetim yapılarının ve sistemlerinin yeniden yapılandırılmasını üstlenmiştir. Devam eden yeniden yapılanmanın özellikle alana olan desteği arttırmayı amaçladığı anlaşılmaktadır (UN, 2005)

BM'ye bağlı olan OCHA, doğa, teknoloji ve insan kaynaklı afetlere ilgili faaliyetlerin yönetimleri ve koordinesinden sorumlu kuruluştur. OCHA faaliyetini WHO, UNDP, UNICEF ve WFP gibi kuruluşlarla Kızılay ve Kızıllaç gibi dünya çapında sivil toplum kuruluşlarıyla eşgüdüm içerisinde yürütmektedir (Gunn, 2012, s. 167).

1998'de kurulan OCHA, BM'de afet yardım programı ve politikasını belirler. Özellikle de afet sonrası hükümetin müdahale kapasitelerini aşan durumda faaliyetini sürdürmektedir (Smith, 2011). OCHA'nın uluslararası arenada afet müdahaleleri ve yardımlarında aşağıdaki ilkeleri geçerli olmaktadır (Peter, 2002, s. 41-42):

- Tüm yardım, afetlerden etkilenmiş ülkelerin talepleri üzerine desteklemek şeklinde yapılır.
- OCHA'nın genel sekreteri olan Acil Durum İyileştirme Koordinatörü, BM Genel Temsilcilikleri tarafınca uluslararası yardım ve desteklerin eşgüdümü ile görevlendirilir.
- Karşılıklı yardım önceliğidir.
- Uluslararası kaynaklar ve yardımların sağlanmasında medyanın önemli bir rolü olduğunu kabul etmektedir.

Genel olarak OCHA'nın birçok alanda önemli ilerleme kaydettiği görülmekle birlikte, sahaya destek vermesinin yanı sıra, izleme sistemi, boşlukları belirleme ve müdahale sistemini doldurmadaki rolünü de güçlendirmesi gerekmektedir.

OCHA, afetler ve çatışmadan etkilenmiş şahısların temel ihtiyacını giderme, kriz bölgesindeki kırılganlıkları iyileştirme ve istikrarsızlıklara çözüm üretme görevlerini üstlenmektedir Bu durumlar, yaşanmış buhranları dindirme ve insanların acısını giderme maksadı ile OCHA'da görev alan insani yardım aktörlerinin beraber hareket etmeleri gerekliliğini doğurmaktadır. OCHA'nın bu iş birliklerindeki maksat; öngörülebilirlikleri, hesap verilebilirlikleri ve ortaklıkları da güvenceye alarak kriz

bölgesinde gerçekleştirilecek yardım faaliyetinin niteliklerinin ve niceliklerinin artırılmasıdır (UN, 2005). OCHA'nın bu tür koordinasyonlara dayalı olan çalışması 6 aşamada yürütülmektedir:

- 1-Yerel kuruluşlar arasında
- 2-Yerel ve uluslararası kuruluşlar arasında
- 3-Uluslararası kuruluşun kendi arasında
- 4-Uluslararası kuruluşlarla devlet kurumu arasında
- 5-Yerel kuruluşlarla devlet kurumu arasında
- 6-Devletin yardımla ilgili kurumları arasında

Yardıma ihtiyaç duyan bölgede, ortak olarak görev yapanların kendi arasında kararlaştıracağı iş bölümleri neticesinde, insani yardım hızlı ve etkili olarak ilerler. Koordinasyona dayanan çalışma da üç fonksiyonlu olarak yürütülmektedir:

1. Fon yüklerinin paylaşımları
2. Bilgilerin paylaşımları
3. Lojistik desteklerin paylaşımları

OCHA'yla ilgili genel bir değerlendirme yapmak gerekirse; koordinasyon, savunuculuk, bilgi yönetimi, insani yardım finansmanı ve insani politikalara kılavuzluk etmesi ve ortak bir politika geliştirilmesine yardımcı olması bakımından çok önemli misyonlar üstlenmektedir. Acil müdahale ekiplerinin görevlendirilmesinden ihtiyaçları tespit etmeye kadar fon temin edilmesinden raporlar oluşturup sivil asker eşgüdümünü sağlamaya kadar bir çok alanda görev yapmaktadır. Buna ek olarak ihtiyaç duyulursa yapılan yardımların doğru yere ulaşmasıyla ilgili kamuyu bilgilendirmesinin yanı sıra krizden etkilenen bireylerle ilgili bilgi ve raporlarla hızlı ve etkili karar alma ve planlama süreçlerine de katkı sağlamaktadır. 130'dan fazla ülkeye ait insani yardımların idaresine destek olan OCHA uluslararası hukuk ve insani ilkeler bağlamında ortak politika oluşturulmasına da katkı sunmaktadır.

2.1.3. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü Afet Gönüllülüğü Uygulamaları (NATO)

Afet gönüllülüğü ile ilgili önemli kuruluşlardan biri de kuruluş amaçları itibari ile askeri organizasyonlardan olan, fakat barış zamanında afetlerle ilgili faaliyetler de bulunan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)'dur.

Askeri bir örgütün afetlere müdahalede yer alması militarizm ideolojisiyle ilişkilendirilebilir. Askeri örgüt, insan gücü ve imkânları olarak çok geniş kaynağa ve merkezi otoriteye destek olacak potansiyellere sahiptir. Hükümet destek istediği zaman asker, sivil yetkili kişilere destek olabilmektedir (Anderson, 1970).

Askeri örgütün afete müdahale sebebinden birisi güvenlik, diğer sebebi de çoğu devlet yöneticilerinin ülkelerindeki veya dünya çapındaki afetlere müdahalelerinde askerlerin rollerinin artmalarını istemesidir. Başka bir açıdan değerlendirilirse askeri örgütün müdahaleleri diğer kuruluşlara göre çok daha ekonomiktir (NATO, 2006). Sosyal yardım ve hizmetler afetler sonrasında insani yardım kuruluşlarının başlıca vazifesidir. Bu teşkilatlar askeri örgütlerden afet sahasının güvenliğinin oluşturulması noktasında yardım çalışmalarına katkı sağlamalarını isteyebilirler (Hofmann & Hudson, 2009, s. 29-31). NATO, afet ve acil durumların ardından acil yardımlarda bulunabilmektedir. NATO personeli doktorlar afetzedelere hizmet sunabilmekte, mühendisleri de yeniden yapılanma faaliyetlerinde görev alabilmektedirler (Medcalf, 2008, s. 154).

1950'lerde NATO'nun depremlere, sellere ve diğer felaketlere yanıt olarak koordinasyonu sağlamak için kullanıldığı birkaç durum olmuştur. Afetlere Hazırlık konusundaki iyileştirmelerle 1960'lara gelindiğinde İttifak üyesi ülkelerde ulusal yetenekleri aşan ve NATO koordinasyonu veya yardımı gerektiren nispeten az sayıda büyük afet olmuştur. Örneğin, 1966'da Floransa ve Pisa'yı harap eden Arno selleri birçok NATO ülkesinden yardım almıştır. Bununla birlikte, İtalya'ya ve dünya sanatsal mirasına verilen zarar kadar, ihtiyaç duyulan yardım insani olmaktan çok teknik ve sanatsal bir nitelikteydi. Bununla birlikte, bazı NATO ülkeleri, öncelikle iki taraflı olarak ihtiyaç duyulan insani yardımı (çadırlar, helikopterler, gıda ve ilaç) sağlayarak ihtiyaca yanıt vermiştir (NATO, 2001).

1971'de NATO'nun afet yardımlarının koordinasyonu için prosedürleri gözden geçirilerek NATO ve uluslararası insani yardım kuruluşları arasındaki kurumsal ilişkiler geliştirilmiştir. Bu prosedürler, Eylül 1975'te NATO'nun Güneydoğu Anadolu'daki bir depremle bağlantılı olarak gerekli yardım türünü belirlemek için kullanılmıştır (yani ambulanslar, mutfaklar, kamyonlar, çadırlar, elektrik jeneratörleri, gıda maddeleri ve belirli ilaç türleri). Bu bilgi, NATO'nun üye ülkelerine NATO'nun iletişim sistemi aracılığıyla sağlanmıştır. Ancak, yanıtlarla ilgili olarak, sunulan yardımın Kızılay Derneği aracılığıyla yapılması gerektiği vurgulanmıştır (NATO, 2001).

Mayıs 1976'da İtalya'daki bir depremle bağlantılı olarak daha koordineli NATO katılımı gerçekleştirilmiştir. Bu vesileyle, İtalyan makamları dışardan istekler listesini yayınlamışlardır. NATO aracılığıyla sağlanan yardımın yanı sıra NATO, Kanada, Fransa, Hollanda ve ABD tarafından sağlanan çok önemli yardımı koordine ederek, bir ülkeden tedarik tekliflerini bir diğerinden ulaşım teklifleri ile birleştirmiştir (NATO, 2001).

NATO'nun yardım faaliyetiyle öne çıktığı başka bir afet ise, 2005 yılında Güney Asya bölgesinde gerçekleşen depremle tsunami olmuştur. NATO bu çerçevede afet alanına 1700 ton yardım malzemesi ve afet gönüllüğü kapsamında 1200 kişilik gönüllü ekip olarak doktor, hemşire, mühendis v.s. bölgeye sevk etmiştir. 7 bin 500 yaralı, hasta ve evsiz afet alanından NATO helikopterleri ile nakledilmiştir. Afet sonrası sağlık hizmetleri kapsamında, NATO'nun afet gönüllülüğü çalışmaları çerçevesinde bulunan personelleri kritik görevler icra etmiştir. Alanda kurulan hastane ile 5 bin hastaya tedavi sağlanmış bunun yanı sıra gönüllü sağlık personelleri aracılığıyla 3 bin 500 hastaya tedavi uygulanmıştır (NATO, 2006). NATO Pakistan'da gerçekleştirdiği yardımların büyük kısmını Türkiye'deki depolarda bulundurduğu ekipman ve gönüllü çalışanlar çerçevesinde gerçekleştirmiştir (BBC Turkish, 2005).

2.1.4. Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareketi Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

Uluslararası Kızılay ve Kızılhaç Hareketi, insani yardım faaliyetinde bulunurken din, dil, ırk, sınıf ve siyasi görüş ayrımı gözetmemektedir. Çatısı altında üç farklı kurumsal yapı yer almaktadır. Bu gruplardan birincisi olan Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) silahlı çatışmalarda zarar gören kurbanların korunmalarını amaçlamaktadır. İkincisi olan ulusal Kızılay ve Kızılhaç ise, ülkede ayrı ayrı kurulan ulusal bir dernektir. Hareketin bünyesinde bulunan üçüncü kurumsal yapı ise ulusal dernek koordinasyonlarını sağlayan Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC)'dur (Coppola, 2011).

IFRC dünya çapında çalışmalar yürüten Kızılay ile Kızılhaç derneklerinin ortaklaşa oluşturdukları bir üst örgüttür. Dünya üzerinde dili, ırkı, dini, sınıfı ve politik görüşlerinde ayırım yapmadan insani yardımlar yapan organizasyonlardır. Merkezleri İsviçre'de bulunan IFRC, 1919'da kurulmuş, bugün neredeyse 100 milyon gönüllüsü ve 200 civarı üyesi bulunmaktadır (Pohl, 2011). IFRC, faaliyetini 4 alanda yürütür. Bunlar, insani yardımlar, afet müdahaleleri, afet hazırlıkları ve toplum sağlığıdır (IFRC, 2017).

Aynı zamanda 2006 yılında Amerika'da da Kızılhaç Cemiyetleri tarafından işyeri gönüllülük programları başlatılmıştır (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011). ABD'de gönüllüleri ulusal düzeylerde organize etmek için Kızılhaç gönüllü grubundan 888'i ile ikili mülakat gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna bakıldığında;

- ABD'de mevcut gönüllülerin % 85'lik bölümünün bir veya birden fazlasının çalışma alanlarını ciddi toplumsal problemlerin oluşturduğu saptanmıştır.
- Halihazırda böyle çalışmaların içinde bulunmayan kişilerin hemen hemen yarısı, gelecek zamanda gönüllü çalışma eğilimlerinde olan bireylerdir.
- Ciddi toplum sorunlarıyla alakalı gönüllü faaliyetlerde çalışanların %55 gibi kısmının yaşlıya yardımcı olunabilecek alanda gönüllü olarak çalıştıkları tespit edilmiştir.
- Gönüllünün %46 sının çocuk veya gençle ilgili alanda çalıştığı belirlenmiştir.

- Kritik toplumsal problemler noktasında gönüllülük desteği sağlayanların % 74'ünün, genel olarak, ihtiyaçlı bireylerle doğrudan iletişimde olduğu saptanmıştır (İTÜ, 2005).

Kızılhaç-Kızılay derneği kendi ülkesinde afete hazırlık için planlar hazırlayarak ulusal planın yapılmasını teşvik etmektedir. Dernek tarafından verilen eğitimlerin arasında dikkat çeken bir husus da sağlık personellerine sağlanan eğitim ve ambulans hizmetidir. Dernek çoğunlukla normal şekilde hizmet sağlar fakat bu hizmet ekseriyetle afet ve çatışmalarda mağduriyet oluşan alanlarda fazlalaşmaktadır.

Türk Kızılay'ı, uluslararası afet müdahalelerinde çok defa görev alan ulusal dernek yapısındadır. Son zamanlarda öne çıkan müdahalesinden bir tanesi İran'ın Tebriz kentinde 2012 yılında 59 km uzaklıkta bulunan Ahar Kasabası'nda meydana gelip 306 kişinin yaşamını yitirdiği ve 2 bin 500 kişinin de yaralandığı deprem de gerçekleştirdiği faaliyetidir (Türk Kızılay, 2012).

2.1.5. Uluslararası Arama Kurtarma Danışma Grubu (INSARAG)

INSARAG, bugünkü Ermenistan'da 1988'de meydana gelen Spitak depremi için müdahalede bulunan uluslararası arama kurtarma gruplarının çabaları sonucunda 1991 yılında oluşturulmuştur. INSARAG, İnsanî İlişkiler Koordinasyon Ofisi (OCHA)'nın Cenevre'deki Acil Hizmetler Bölümü'ne (ESB) bağlıdır. Bölüm içerisindeki Koordinasyon Destek Birimi (FCSS) ise INSARAG sekreterliği olarak görev yapmaktadır (Çağla Karakaş Ateş, 2018). INSARAG, Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde çalışmalar yapan STK'lar, devlet memurları, afet yöneticileri ve arama kurtarma ekiplerinden meydana gelen hükümetler arası insani ağı ifade edip aynı zamanda afetlerin ardından gerçekleştirilen kurtarma operasyonlarını etkili ve verimli şekilde planlayıp yönetmeyi hedeflemektedir. Ortak terminoloji ve yöntemlere uygunluk, esasında ulusal ve uluslararası USAR (kentsel arama kurtarma) çalışanların birbirleriyle olan koordinasyonunu destekleyerek, kaliteyi ve verimliliği artırarak hayatı kurtarmak'' olarak ifade edilmektedir (Okita, 2007, s. 63). Olası afet durumlarında INSARAG'ın işlevi, afetzede ülkedeki enkazlar için etkili ve ilkeli arama kurtarma çalışmaları yönünden takviye sağlamak için hazırlık yapılması, ekiplerin seferber edilmesi, eşgüdüm sağlanması, yerel, bölgesel, ulusal ve

uluslararası düzeyde kapasitenin artırılmasına destek olmaktadır. Bu desteği, iki temel başlıkta ifade etmektedir. Birincisi; afetzede ülkeye arama kurtarma için ekip desteği, koordinasyon, ilgili paydaşların birbirleriyle seferberlik ve bilgi paylaşımı protokolleriyle ilgili ortak standartların geliştirilmesini ve desteklenmesini sağlamaktadır. İkinci de; üye olan devletler, uluslararası ortaklar, STK'lar, bölgesel ve ulusal paydaşlar arasında eşgüdüm ve tecrübe alışverişinin ve eşgüdümün desteklenmesi amaçlanmaktadır (Steiner & Zagorec, 2005, s. 750).

INSARAG'ın yetkileri aşağıda sunulmuştur (YILDIRIM, 2017, s. 13);

a) Acil durum hazırlık ve müdahale çalışmalarının etkinliğini artırarak, hayat kurtarma oranını yükseltmek ve mağduriyeti ve riski en aza indirmek. b) Afet alanlarındaki enkazda görev alan uluslararası USAR ekiplerinin birbirleriyle olan eşgüdümünü ve verimliliğini yükseltmek (INSARAG Dış Sınıflandırma (IEC) sürecindeki çalışanların idare edilmesini de kapsamaktadır).

c) Afetlere yakınlığı yüksek olan ülkelerde arama-kurtarma çalışmalarını iyileştirmek için ulusal USAR imkan ve çalışmalarının güçlendirilmesine katkı sağlamak, ulusal USAR ekip sınıflandırma süreçlerinin hazırlanmasına destek olarak önceliği gelişmekte olan ülkelere vermek.

d) Uluslararası seviyede çalışmalar yapan ulusal USAR çalışanlarının birbirleriyle devamlı eşgüdümünün sağlanması adına küresel düzeyde kabul gören prosedür ve sistemlerin geliştirilmesini sağlamak.

e) USAR yöntemleri, rehber ilkeleri ve en etkili uygulamaları geliştirmek ve acil durum destek süreci boyunca ilgili kuruluşların birbirleriyle eşgüdümünü güçlendirmek.

Özetle INSARAG'ın amacı, afetzede bölgeye, uluslararası yardım ekibi ismiyle "afet turisti" olarak ifade edilen, yardım etmesinden ziyade, afetzede ülkeye daha fazla yük oluşturan, bir örgüt ve çalışma prensibi olmayan çalışanların girişlerini, sınıflandırma yoluyla minimuma indirmektir. Diğer bir önemli katkısı, çeşitli disiplinlerde örgütlenen dünya çapındaki müdahale personelleri arasında, bilgi ve deneyim aktarımını sağlayarak, en etkili ve verimli metotların yapılmasına öncülük etmesidir. Raporlama ve geri bildirim çok önemli olduğu INSARAG'da, neredeyse tüm durumlar için ayrı ayrı rapor formu kullanılmaktadır. Sürekli

güncellenen yapısıyla ve yeni üyeleriyle güçlenen INSARAG, 80'den fazla üye ülkede yer almaktadır (Jimee, Meguro, & Dixit, 2015, s. 7). Gelecek dönemde, üye sayılarının daha da artmasıyla birlikte “Tavsiye Grubu” (Advisory Group) olmasından ziyade bu alanlarda ulusal standartları belirleme ve akredite merkezleriyle dünya çapındaki tek yetkili örgütlenme olacağı öngörülmektedir.

Afet müdahale yönetimi konusunda en ciddi teşekkül ise, 1993 yılında kuruluşu gerçekleşmiş olan, uzman afet yöneticisi statüsündeki UNDAC grubudur. Afetin meydana geldiği ülkeye 12-48 saat aralığında ulaşmayı hedeflemekte olup ayrıca BM adına müdahale yönetimini yürütmektedir (OCHA, 2016). Bu şekilde, görevli ekiplerin birbirleriyle yönetsel sorunlarına da engel olunmaktadır.

2.2. SEÇİLİ ÜLKELERDE AFETLERDE GÖNÜLLÜLÜK UYGULAMALARI

Gönüllülük, gelişebilecek toplumsal sorunun önlenmesi ve ortadan kaldırılması adına evrensel yaklaşımlarla ele alınmış bir olgudur. Gönüllülük, dünyanın her yerinde din, dil ve ırk ayırımı gözetmeden faaliyet gösterilebilmenin de bir ifadesidir. İster ülke düzeylerinde, isterse de bölgesel ve küresel ölçeklerde olsun kalkınma ve gelişmişlikle alakalı bütün konularda gönüllülük kilit bir konu olarak sürekli gündem oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda gönüllülük, insanın bulunduğu alanlarda kendisini ispatlayan ve değeri giderek yükselen bir olgudur.

Gönüllülük tanımı ülkeden ülkeye farklılık gösterse de esas yaklaşım aynı ve evrensel karakterleri barındırmaktadır. Afet gönüllülüğü uygulamaları konusunda seçili ülkelerin uygulamalarının Türkiye'nin afet gönüllülüğü uygulamaları için bir kaynak olacağını düşünmek hatalı olmayacaktır. Bu bağlamda, Almanya, Amerika, Fransa, İngiltere ve Japonya ülkeleri seçilmiş olup afet gönüllülüğüne katılımın %99'a ulaşması ve örnek olması sebebiyle Almanya, afetleri bütünleşik yönden ele alması ve öncelik olarak yerelde direnç oluşması gerektiğini savunarak afet yönetimi adına tavsiye edilen bir bakış sergilemesi sebebiyle Amerika, afet yöneticileri ve eğitmenlerin haricinde kalan tüm bireylerin gönüllü olması ve zararın minimuma indirilmesi için gönüllülüğün artması gerekliliğini benimsemesi ve teşvik etmesinden dolayı Fransa, gönüllülüğü geliştirme konseyi aracılığıyla hükümet politikası

belirlenmesi ve ülke çapında gönüllülüğü geliştirmeyi amaçlayan etkinlikleri sebebiyle İngiltere ve son olarak da bir deprem ülkesi olan ve afet yönetimi anlayışıyla dünya çapında tüm ülkelerin örnek gösterdiği ve toplumun farkındalık düzeyinin çok yüksek olması, muhtemel afet durumlarında panik, korku veya kargaşa oluşmaması sebebiyle de Japonya seçilmiştir.

Bu ülkeler genel olarak gönüllülük faaliyetlerinin kapsayıcılığı açısından hem risk yönetimini hem de kriz yönetimini bir bütün olarak ele almaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde bütçelerin fazla olması ve teknolojik ilerlemeler sayesinde bu alana daha fazla önem verildiği ve çalışmalar yapıldığı da görülmektedir. Bu sebeple çalışmalarda örnek olarak gelişmiş ülkeler ele alınmıştır. Fakat gelişmiş ülke olması afet yönetiminde başarı noktasında tek başına belirleyici bir faktör olmadığı Koronavirüs (Covid-19) pandemi sürecinde anlaşılmış olmakla birlikte genel itibarıyla değerlendirdiğimizde ise önemli bir etkisi olduğu görülmektedir. Örneğin gelişmiş ülke olmamasına rağmen afet yönetimi ve gönüllülük konusunda Şili gibi örnek ülkeler de mevcuttur. Bütünleşik olarak değerlendirdiğimizde ise seçili ülkeler, deprem başta olmak üzere sürekli olarak afetlere maruz kaldıklarından dolayı risk yönetimi merkezli sistemler oluşturmuş ve sürekli olarak da güncelleştirmişlerdir. Kurumsal olarak farklılıklar olsa da risk azaltma çalışmalarının ulusal sorumluluk olarak benimsenmesi ve bu bağlamda ihtiyaç duyulan yasal düzenlemelerin yapılması ve sahadaki uygulamalar göz önüne alındığında diğer ülkeler tarafından örnek görülmektedir. Afet yönetimini disiplinler arası olgu olarak görmeleri, bütünleşik olarak ele almaları, katılımcılığı önemsemeleri, sistemin tek elden yürütülmesi ve afetlerle ilgili temel meseleleri ve sorumlu kurum ve kuruluşları belirleyen ulusal bir strateji hazırlamaları gibi birçok ortak payda görülmektedir (Erkan, 2010, s.56).

2.2.1. Almanya'da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

Almanya, 16 kent ve 80 milyon nüfusuyla federal bir devlettir. Tüm eyaletler bağımsız bir yapı içindedir (Numanoğlu, 2001, s. 71). Eyaletlerin aralarında farklı yapı olmasından dolayı tek tip yapılar oluşturulamamıştır. Afet durumlarında arama kurtarma ve itfaiye hizmetlerini gerçekleştirmek adına eyaletlerin bazılarında bir

komuta merkezi varken bazı eyaletlerde de tüm şehirlerde ayrı olmak üzere birden çok komuta merkezi oluşturulmuştur.

Almanya eyalet kurtarma hizmeti yasalarına göre yardım çağrıları başladığı dakikayla beraber bölgeye yardım ulaşımına kadar harcanan zamanın yıllık olarak %95'in üzerinde olayda 11 dakikayı geçmemesi gerekmektedir. Şehirlerde 10-12 dakika, kırsalda 12-15 dakika şeklinde saptanan sürelerin mevcut durumda Almanya'da erişilen ortalaması 7 dakikadır (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011).

Numanoğlu'na göre (2001), Almanya'da gönüllülük konusunda olumsuz etkide bulunan bazı hususlar bulunmaktadır. 2011 yılında yürürlüğe girmiş olan zorunlu askerliğin kaldırılmasına ilişkin yasa ve genç nüfusta azalmanın yol açtığı toplum yapısından meydana gelen değişiklik bu hususların en başta gelenleridir. Almanya'da 18 yaşını doldurmuş vatandaşları için zorunlu askerlik yasasının yürürlükte olduğu dönemde bireyler, isterlerse askerlik süresini gönüllü kuruluşlarda geçirerek askerlik hizmetini tamamlamış sayılmaktaydı ve bu sayede gençlerin ilgisi ve yönelimiyle gönüllü kuruluşlara katılımın çok fazla olduğu görülmekteydi. Ancak zorunlu askerliğin kaldırılması ve bireylerin de kurumlara ve yasalara karşı sorumluluğunun bulunmaması sebebiyle ülke genelinde gönüllü sayısında hızla düşüş olduğu görülmüştür. Almanya, askerlik hizmetinin bir bölümünü de gönüllülerden oluşturmak istemekte fakat beklediği karşılığı genç nüfustan görememiştir. Bu sebeple gönüllü teşviklerini yeniden gözden geçirme kararı alınıp gençlerin ilgisi çekecek ikramiye, ücretsiz lojman ve ek eğitim fırsatlarını sunarak gönüllülüğün yeniden cazip hale getirilmesine çalışılmaktadır.

Sivil Savunma gönüllülüklerinin desteklenmesi için, Aileler, Yaşlı, Kadın ve Gençlik Federal Bakanlığı (BMFSFJ) ile Federal İçişleri Bakanlığı'nın birlikte yaptığı girişimleri çerçevesinde 'Yardım Eden El' teşvik ödülü verilmektedir. (Sivil Savunma ve Afet Yardımı için Federal Merkez, 2012)

Afet durumlarında ortak olarak çalışan kurumların işbirliği sayesinde oluşan olağanüstü durumlar ile mücadele edilebilmektedir. Bunlar, 30 bin uzman personellerle neredeyse 1,1 milyon gönüllü yardımcı personeli olan itfaiye teşkilatı, 40 bin aktif, 10 bin yedek kuvvetiyle kurtarma hizmetinde teknik destek sağlayacak THW (Technisches Hilfswerk) teşkilatıdır. Buna ilaveten özel yardım kuruluşları noktasında Alman Kızılhaç Örgütü, Die Johanniter (Acil Yardım ve Sosyal Hizmet

Vakfı, Maltaser Yardım Hizmeti, Alman Hayat Kurtarma Cemiyeti (DLRG) ve İşçi Yardımlaşma ve Dayanışma Birliği (ASB)'nin destekleriyle bir çok çalışan ve gönüllü bir yapının katkısıyla olağanüstü hallerde anında müdahale yapılmaktadır (ASSAM, 2013, s. 56). Bu bağlamda Almanya'da gönüllüler afet durumlarından önemli görevler ifa etmektedirler.

Bundesanstalt Technisches Hilfswerk THW (Almanya Gönüllü Arama Kurtarma Birimi)

1950 yılında Almanya İşçileri Bakanı'nın talimatıyla kurulan Bundesanstalt Technisches Hilfswerk (THW) Alman Federal Ajansı Teknik Yardım (THW) Kanunu gereğince işlemlerini yürütmektedir. Savaş durumlarında cephe arkasındaki sivil savunma faaliyetlerini temel amaç olarak belirleyen kuruluşun çalışmaları da yıllar içerisindeki değişikliklere paralel şekilde afetler, uçak kazaları, trafik kazaları, endüstriyel felaketler gibi geniş bir çerçevede arama kurtarma faaliyetleri olacak şekilde genişletilmiştir. % 99'unu gönüllülerin oluşturduğu bu kuruluşun 83.807 üyesi kurumun eğitim merkezlerinde aralıksız olarak eğitimlere devam ederek her daim göreve hazır şekilde bulundurulmaktadır. Kuruluşun bütçesi bütünüyle merkezi hükümet aracılığıyla sağlanmaktadır (Koçak, Demirezen, & Keskin, 2016, s. 99).

Die Johanniter (Acil Yardım ve Sosyal Hizmet Vakfı)

1952 yılında yaşlılara sosyal yardım hizmeti sağlamak, ilkyardım eğitimi vermek, acil yardım ve arama-kurtarma amacıyla kurulan vakfın ülke genelinde 12.000 tam zamanlı çalışanı, 30.000 aktif gönüllü çalışanı ve 10.000 genç gönüllüsü ile tahmini 1.500.000 üyesi bulunmaktadır. Vakfın gelirleri üyelerin bağış ve aidatları ile merkezi hükümet aracılığıyla temin edilen ödeneklerden oluşmaktadır (Koçak, Demirezen, & Keskin, 2016, s. 101).

Almanya'daki gönüllülük uygulamalarını incelediğimizde her ne kadar kontrol ve afet yardımları resmi otoritenin uhdesinde görünse de sivil toplum ile yapılan işbirliği ve gönüllüğü teşvik edici uygulamalar sayesinde olası afet durumlarında sahadaki gönüllülerin ağırlığı göze çarpmaktadır. Afet yönetiminin çok paydaşlı olduğu konusunda uzlaşma olduğu görülmekte olup zarar azaltma

aşamasından yeniden inşa evresine kadar görev alan gönüllüleri sürekli ve düzenli eğitimlere tabii tutarak muhtemel zararları en aza indirmeyi hedeflenmektedir. Bu sayede de afet yönetimi uygulamalarında örnek olmaya devam etmektedirler.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

Amerika Birleşik Devletleri, coğrafyası oldukça büyük olması sebebiyle, çeşitli afetlerin aynı anda meydana geldiği bir ülkedir. Okyanusa kıyısının bulunması kasırga, sel ve taşkın risklerini oluştururken, tektonik levha hareketlerinden dolayı da depremler öne çıkmaktadır. Ayrıca sanayi tesislerinin büyüklüğü ve fazlalığından dolayı teknolojik afetler ve terör saldırıları potansiyelinden dolayı da insan kaynaklı afetlerle karşılaşma riskleri bulunmaktadır. ABD tarihinde bahsi geçen afetlerden birçok defa meydana gelmiştir (Yılmaz, Bozkurt, & Akdeniz, 2014, s. 60). ABD'de önleme ve hafifletme çalışmalarına rağmen bir felaket meydana gelmek üzereyken tüm afet gönüllülüğü kuruluşları hazırlık aşamasına ulaşır. Merkezi yönetim, uzman personel, kurtarma kuruluşları, topluluklar ve kişiler aracılığıyla, olası, yakın yada güncel tehlikelerin etkilerini önceden tahmin etmek, bunlara müdahale etmek ve bunlardan etkili bir şekilde kurtulmak için geliştirilen bilgi ve kapasiteler çerçevesinde bağlantılı olarak faaliyete geçmektedir.

Amerika'da risk yönetimine geçişi hızlandırmak amacıyla oluşturulan Afet Önleme Yasası beraberinde bazı şartlar getirmekte olup Ulusal Afet Risklerini Azaltma Hibe Programı'ndan yararlanılabilmeyi de ön koşula bağlamıştır. Bu koşul yerel yönetimlerin yasada ifade edilen plan ve programları hazırlaması gerekliliğidir. Bu planların oluşturulmasında da hibe desteği verilmesi yasada belirtilmiştir. Yasada, cezai hükümler de yer almaktadır. Eyaletler, ilgili plan ve programları hazırlamadığı veya uygulamadığı durumlarda şayet 10 yıl içerisinde afetler meydana gelirse zararların karşılanması merkezi otoritenin yapacağı yardımlardan yüzde 25 ile 75 oranında daha az yararlandırılmaktadır (FEMA, 2013). Program etkinlik açısından değerlendirildiğinde, afetlerin öncesinde harcanan 1 Dolar, afetlerin ardından 4 Dolar'lık kayıpları önlediği tespit edilmiştir (Erkan, 2010, s.35).

Kullanılabilir risk analizi, geliştirilen erken uyarı sistemleri, kamuoyu bilgisi, beklenmedik durum planlaması, sarf malzemelerinin depolanması, eğitim ve kaynak alıştırmalarına rağmen ABD'de Acil Durum Müdahale Ekipleri Katrina Kasırgası'nın ardından kurulmuştur. Bunlar afete hazırlıklı olma ve müdahale konusunda eğitim almış yerel gönüllüleri içermektedir. Komşuluk saati, toplum örgütleri, inanç toplulukları, okul statüleri, işyeri çalışanları, izcilik örgütleri ve diğer grupları içermektedir (Brennan, Barnett, & Flint, 2005, s. 52-56).

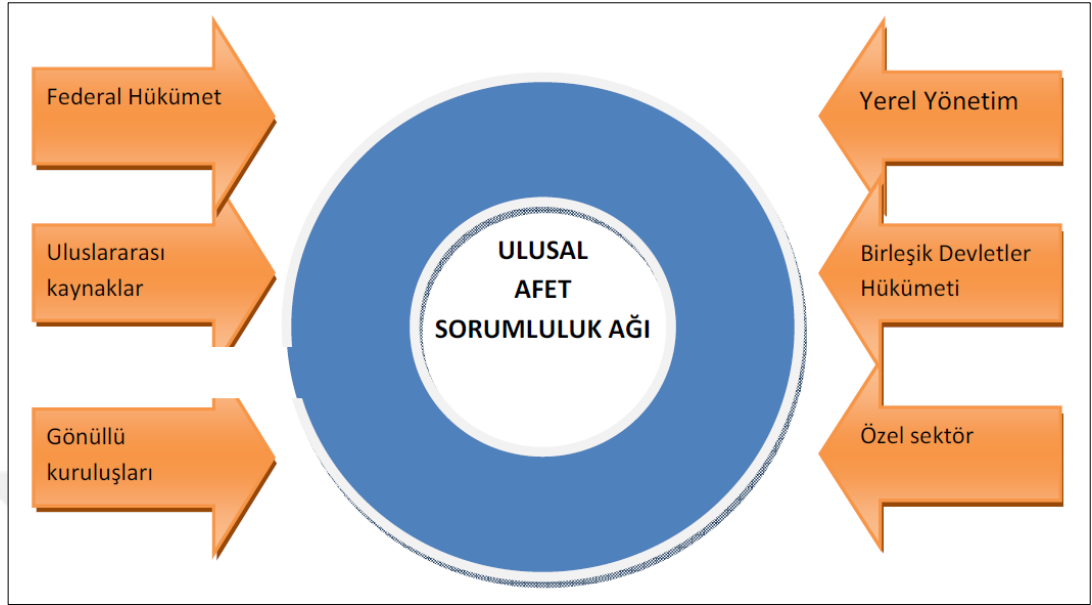
Topluluklar içindeki gönüllülerin ilk müdahale hattı olduğunu kabul eden ABD Hükümeti, yerel halkın hazırlanmasının önemini vurgulamaktadır. Aynı zamanda bu, toplulukların bir felaketten önce uyguladıkları periyodik tatbikatları da içermektedir. Etkili olmak için, bu eylemler gönüllülerin eğitim için öne çıkmasını gerektirmektedir. ABD hükümeti: “Felaketleri azaltmak ve bunlarla başa çıkmak için yerel kapasiteleri geliştirmek için gönüllülerin rolünü göz önünde bulundurarak topluluk temelli eğitim girişimlerini teşvik etmek” gerektiğini artık yüksek sesle dile getirmektedir (Brennan, Barnett, & Flint, 2005).

Toplulukların ötesinde, felaket hazırlığında gönüllülüğün ortaya çıkmasının birçok yolu bulunmaktadır. Gönüllüler tüm girişimlerden sorumludur, diğer gönüllüleri işe alır, eğitir, risk değerlendirmesi tasarlar ve uygular. Ayrıca, 2010 yılında, Meksika Kasırgasının etkilerini ve ardından gelen yanıtları ele almaya yardımcı olmuştur. Aynı zamanda Amerika Hükümeti, Haiti'deki 2010 depremine destek olarak afet gönüllülerini göndermiştir (UNV, 2013). Görüldüğü gibi uluslararası destek için de afet gönüllülerinin önemli görevler ifa ettiği anlaşılmaktadır.

ABD'de OHAL ve afet yönetimlerinden sorumlu olan koordinatör kuruluş; ABD Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (FEMA)'dır (Erkal & Değerliyurt, 2009, s. 149-161).

ABD'nin olağanüstü durumda kurumsal yapı itibarı ile olaya müdahale yapıları aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 4: FEMA'nın Olaylara Müdahale Yapısı

Kaynak: (Erkal & Değerliyurt, 2011, s. 154)

FEMA ekibinin esas görevi, doğrudan arama ve kurtarma çalışmasına katılma ve grup aralarında eşgüdümü tesis etmektir. Bu görevli olanlar, afetzedeyle mülakat yapmak, binadaki hasar tespitlerine katılma, vatandaşlara bilgi verilmesinden resmi kurumlarla işbirlikleri ve koordinasyon oluşturulmasına kadar birçok alan içinde aktif olarak görevlerini ifa etmektedir (İTÜ, 2002). ABD’de Katrina Kasırgası ardından Acil Durum Topluluk Müdahale Ekibi (Birleşmiş Milletler Gönüllüleri, 2011) oluşturulmuştur. Mahalledeki bekçilerden, okuldaki personele, inanç gruplarından izci gruplarına kadar birçok kısım bulunmaktadır.

Amerika’da afet hallerinde, öncüleri Amerikan Kızıllaç’ı (The American Red Cross) olan, kurtarma çalışmalarında vazife yapan, afetler olmadan önce ise birbirleriyle bilgi paylaşımında bulunarak devamlı iletişimde olan örgütlenmiş 50 gönüllü kurum bulunmaktadır. Bununla birlikte, eyalet seviyesinde çalışmalar yürüten 55 kuruluş tarafından kurulan “Afette Aktif Gönüllü Kuruluşlar” (National Voluntary Organizations Active in Disaster-VOAD) yapısından da bahsetmek gerekmektedir. “Yerel Acil Durum Müdahale Ekipleri” (Community Emergency Response Teams-CERT) afet durumlarında müdahale konularında eğitilmiş yerel gönüllü bireylerden, mahallelerdeki bekçilerden, topluluk teşkilatlanmalarından, inanç grupları ve bir dizi başka gruplardan da katılımlar aracılığıyla

oluşturulmaktadır. Ulusal ve yerel seviyede kabul edilen öncü gönüllü örgütlenmeler dışında da ülkede afet ve kriz hallerinde çalışmalar yürüten oldukça fazla sayıda STK'dan da söz edilmektedir (Yılmaz, Bozkurt, & Akdeniz, 2014, s. 64-65).

Genel olarak Amerika'daki afet gönüllüğü uygulamalarına baktığımızda 11 Eylül 2001 saldırıları ve 2017 kasırgaları sonrasında gönüllülüğün önemi daha da anlaşılmiş olup ülke genelinde yaygınlaşması için merkezi otorite tarafından çeşitli teşvikler sağlanmıştır. Afet gönüllülüğü alanında, eğitim ve kurumsallaşmasını oldukça ilerletmiş olup destek gereken uluslararası afetlerde sadece gönüllü ekipleri yardıma gönderdiği de kayıtlarda görülmektedir. Ülke genelinde nüfusun yarısından fazlasının gönüllü olduğu Amerika'da gönüllü katılımın, demokrasi kültürünün yaygınlaşması ve güçlenmesi bağlamında da önemli bir gereklilik olarak görülmektedir.

2.2.3. Fransa'da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

Fransa'nın afet yönetimi oldukça kompleks yapıdadır. Ülkede afet yönetimi teşkilatının başında İçişleri Bakanlığı olup afetlerle ilgili kanun ve kuralların düzenlenmesinde aktif bir rolü bulunmaktadır (TMMOB, 2009, s. 12). Fransa, 1999 fırtınaları, 2003 yaz yangınları, 2001'de AZF endüstriyel kazası ve 2001, 2002 ve 2003'te sel gibi bir dizi doğal veya endüstriyel felaket yaşamıştır. Bakanlık, sivil koruma müdürlüğü tarafından yazılan bir raporda İçişleri için "teknolojik ilerlemeye rağmen, elektrik gücüne, iletişim ağlarına, iletişim araçlarına vb. yoğun bağımlılığı nedeniyle toplumumuzun çalışma şekli ile etkileri artabilecek birçok tehlikeye maruz kalıyoruz" demiştir. Kamuoyu bu olaylarla başa çıkmak için geliştirilen bir planlama mekanizmasına güvenmektedir: 1952'de Bölgesel Acil Durum Müdahale Planları (Organisation des Secours - ORSEC) departman planı yürürlüğe konmuş ve valinin yetkisi altına alınmıştır. 1987 yılında, ORSEC 1952 planını tamamlamak üzere bölge planları oluşturulmuş olup; bunlar savunma bölgesi seviye planları ve her departman için aşağıdakileri içeren acil durum planlarıdır (IFRC, 2010):

- Sabit tehlikeli tesisler için geçerli Plan Katılımcıları müdahalesi (ÜFE);
- Diğer teknolojik riskler ve doğal kaynaklı riskler için Plans de Secours Spécialisés (PSS)

- Çok sayıda kurban olduğunda rahatlama sağlamak için tasarlanan kırmızı planlardır.

13 Ağustos 2004 tarihinde, ORSEC olarak bilinen sivil koruma modernizasyon yasası planı kabul edilmiştir. Bu artık tespit edilen ve devam eden risklere göre birçok kaynağı seferber etmek için operasyonel bir mekanizma kullanma yetkisi olan ve tüm toplumu kapsayan tüm acil durumları tek bir otorite (vali) altında yönetmekten sorumlu tek kuruluş haline gelmiştir. “Ulusal düzeyde, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Direction de la Défense et de la Sécurité (DDSC) şeklinde Fransa'da günlük yaşamda meydana gelen kazaların veya büyük felaketlerin meydana gelip gelmediği risklerinin yönetilmesinden sorumlu merkezi yapı oluşturulmuştur (IFRC, 2010).

Anakara düzeyinde sivil koruma örgütü yakınlık açısından öncelikle yerel seviyede bulunmaktadır. Yerel otorite bir olayla başa çıkmak için kurulan örgütün seviyesini göstermektedir. Belediye başkanı, afetin belediye sınırları içinde yönetilmesinden sorumludur ve aynı zamanda valiyi düzenli olarak bilgilendirmektedir. 2004 modernizasyon yasası ile Plan Communal de Sauvegarde'i (PCS) oluşturulmuştur. Bu plan, kriz durumunda belediye başkanının erişebileceği bir “çalışma aracı”dır. Anında koruma ve koruma önlemlerini belirler ve uyarıları ve güvenlik talimatlarını yayınlamak için kullanılan yöntemleri belirler. Modernizasyon yasasının 30. maddesi belediye sivil koruma rezervini de oluşturmuştur; bu, asıl amacı topluma destek ve yardım sağlamak olan bir “sivil mobilizasyon” aracıdır (IFRC, 2010).

Belediye rezervi hem kriz durumunda hem de halkı hazırlamak ve bilgilendirmek için tasarlanan eylemler boyunca belediye başkanına destek sağlar. Belediye başkanının yetkisine giren belediye sivil koruma rezervi, gönüllülere ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara dayanmaktadır. Rezerv, kendisine verilen görevlere uygun yetenek ve becerilere sahip herkese açıktır. Bu nedenle, belediyenin krize müdahale etme amacının yetersiz olduğu kanıtlandığında veya bir felaketin kapsamı ve sonuçları çok büyük olduğunda, çalışma mekanizması Directeur des Opérations de olan daire başkanlığının yetkisine geçmektedir. İtfaiye, polis veya CRS olabilecek bir Commandant des Opérations de Secours (COS) tarafından desteklenen Secours

(DOS) dış yardım ortakları ve münhasıran yardım operasyonunun bir parçası olarak talep edilen işletmeler dahil tüm hizmetleri koordine edecektir (IFRC, 2010).

Olayın, bölümün müdahale kapasitelerini aşması durumunda, Merkez Opérationnel de Zone (COZ) aracılığıyla savunma bölgesine yedek kaynaklar sağlamak ve eylemleri koordine etmektedir. Bölge kaynaklarının yetersiz olduğu ortaya çıktığında, Merkez Opérationnel de Gestion Interministériel de Crise (COGIC)'in kararıyla valiliğin kullanımına «ulusal» kriz yönetimi kaynakları tahsis edilebilir. Felaket müdahalesi, tüm kamusal ve özel imkânlar ile bunların tek bir müdürlük tarafından etkin koordinasyonudur. Bu bakımdan Fransa, belediye başkanları ve valiliklerde ve genel poliste bir kriz durumunda geniş yetkilere sahip olduğu kanıtlanmış bir yasal geleneğe sahiptir ve bölge polisi ve hatta Hükümete, gerektiğinde operasyonlara müdahale etme yetkisi vermektedir (French Red Cross, 2010, s. 5).

Herkese açık araçlar, çoğu yardım talebini ele almak için rutin bir konu olarak sunulan “Servis Départementaux d’Incendie et de Secours (SDIS) ve Servis d’Aide Médicale d’Urgence (SAMU)’dir. 22 Mayıs 1955 tarihli kararname, yardım hizmetlerinin organizasyonunda köklü bir değişiklik sağlamıştır. Daha önceki zamanlarda, her yerel otoritenin kendi yangın ve acil servisi vardı, ancak belediye başkanının polis üzerindeki yetkileri sayesinde, bu kararname SDIS yaratarak kaynakların toplanmasına izin verecekti; her departmandan, aynı departmanda tutarlı bir acil servis sağlamaktan sorumlu olan valinin yetkisi altında verilen bu hizmeti kurması istenmiştir (IFRC, 2010).

Daha önce, yerel yetkililer sadece kendi yangın ve acil durum hizmetlerini finanse ederken, şimdi SDIS aracılığıyla departmanda bulunan tüm acil durum hizmetlerini finanse etmeleri gerekecektir. SDIS, yerel yönetimler, belediyeler arası kamu kuruluşları ve departmanı tarafından tahsis edilen tüm insan gücü, ekipman ve finansal kaynakları yönetme ve bunların operasyonel dağıtımları için genel yasa ile yetkilendirilmiştir. Bu nedenle, SDIS, yangınla mücadele ve acil durum hizmetlerinden sorumlu bölgesel örgütlenme mekanizmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu organizasyon Schéma Départemental d’Analyse ve de Couverture des Risques (SDACR)’ı dikkate almaktadır. DACR, SDIS tarafından valinin yetkisi altında hazırlanır ve yardım kaynaklarının risklerin gerçekliği ile uyumlu olduğunu

doğrular. Aslında, bölüm için geçerli olan ve SDIS tarafından ele alınması gereken risklerin bir envanterini hazırlar ve bu hizmetin risk kapsamı ile ilgili hedeflerini belirler (IFRC, 2010).

Her bir SDIS, departman düzeyinde hizmet operasyonlarını koordine etmekten sorumlu bir Merkez Opérationnel d'Incendie et de Secours'a (CODIS) sahiptir. SDIS misyonları, 23 Temmuz 1987 tarihli ve 87-565 sayılı yasa ile tanımlanan ve dört başlık altında özetlenebilen tüm sivil koruma alanını kapsamaktadır (IFRC, 2010):

- Sivil koruma riskinin önlenmesi ve değerlendirilmesi;
- Yedek tedbirler hazırlamak ve yardım kaynaklarını düzenlemek;
- Bireylerin, mülkün ve çevrenin korunması;
- Kaza, olay veya afet mağdurlarına acil yardım sağlanması ve tahliyesi.

Fransa, topraklarının bir felaketten etkilenmesi durumunda sadece Avrupalı komşularının yardımına değil, aynı zamanda uzun süredir ilişkileri olan ülkelere de çağrı yapma olasılığını öngörmektedir. Bir felaket durumunda aranan işbirliği türü felaketin boyutuna ve türüne göre değişecektir. Bu nedenle Fransa'da bir felaket durumunda karşılıklı yardımı yöneten bir dizi yasal araç bulunmaktadır. Ulusal sivil koruma yasal çerçevesi, etkili afet müdahalesinin sivil korumada yer alan tarafların çeşitliliğine bağlı olduğunu kabul etmekte ve bu nedenle sivil korumaya katkıda bulunan afet gönüllülerine önemli bir rol vermektedir.

Genel itibariyle Fransa'daki afet gönüllülüğü uygulamalarını incelediğimizde örnek teşkil eden yönü eğitici ve yöneticiler haricinde kalan tüm personelin gönüllü olması ve olası afet durumlarında sahadaki yönetimin öncelikle yerelde olması gerekliliğinin öne çıkarılması gelmektedir.

2.2.4. İngiltere'de Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

İngiltere'de yağışların fazla olması, fırtına ve seller sebebiyle çok sayıda ölümlere ve maddi hasarlara sahip doğal afetler yaşanmaktadır. Fakat geçmişte yaşanmış daha yıkıcı birçok afet olmuştur. Örneğin, 1099 yılında yaşanmış büyük sel felaketi İngiltere'de 100.000 kişinin ölmesine sebep olmuştur (Mitchell, 2003). Maddison' un (2001) tahminine göre 11.yy'da İngiltere'de yaşayan kişi sayısı

yaklaşık olarak 2 milyon civarlarındadır. Bu sayı, nüfusun neredeyse %5'inin bu felakette yaşamlarını kaybettiğini göstermektedir.

Begum ve diğerlerinin (2007) aktardığına göre sel riskini taşıyan bölgede yaşayan insanların yaklaşık yarısı, risk ile alakalı bilgilere dahi sahip değildir. Ülkede 1924'de başlayan ve 1948 yılında yasal düzenlemenin derinleştirilmesiyle oluşmuş afet yönetimlerinin başarısı ile sel riski devletin gündeminden ciddi oranda düşmüştür (Tanyaş, Günalay, Aksoy, & Küçük, 2013, s. 428).

Sel riski olan İngiltere'de yapılandırılmış afetler yönetim biriminin organizasyonlarında İngiltere'yle beraber İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda kriz yönetim sistemleri ve teşkilatı şeklinde birbirlerinden bağımsız oluşturulmuş olup afet tipine göre 28 ayrıntılı plan düzenlenmiştir. Fakat bu ayrışmalar, Japonya ve ABD'ye göre daha fazla merkeziyetçi bir yönetim anlayışını sürdürmelerini de önleyememiştir (Altay, 2011, s. 45). Afet öncesi, anı ve sonrasındaki evrelerde kriz yönetimi eğitimleri her sene başka bölümlerden hazır bulunan 11 bin bireyin ortak eğitime alındığı Acil Durum Planlama Koleji'nde yapılmaktadır (Tanyaş, Günalay, Aksoy, & Küçük, 2013).

İngiltere'de afetleri azaltma ve afetlere hazırlıklı olma kapsamı dahilinde 75 projeden tamamlanmış olan 22'si eğitim, konutlar, çevre sorunları, hazırlık, gıda güvenlikleri ve mikro finans başlıkları altında katkılar sunan STK'lar tarafınca organize edilmiştir (Benson, Twigg, & Myers, 2001, s. 199-215).

Afet yönetim etkinliklerini kanıtlayan İngiltere'de afete hazırlık kapsamlarında Acil Durum Planlama Koleji'nde sunulan eğitimlerde başarılı olan afet gönüllüsü bireylerin sayısının 10.000 civarında oldukları bilinmektedir. Eğitimde temel afetler epidemiyolojileri, olay yeri güvenlikleri, afet ortamlarında takım çalışmaları ve yönetimleri, afet çalışanının beslenmeleri, stres ve çatışmalar yönetimleri, haberleşme tekniği, afetlerde koruyucu sağlık hizmeti, enkaz güvenlikleri, taşıma tekniği ve alternatif teknik, temel KBRN, temel yaşam destekleri, afet ve olağan dışı durumda hayatları sürdürebilme, afet psikolojileri gibi başlıca konular incelenmiştir (Tanyaş, Günalay, Aksoy, & Küçük, 2013).

İngiltere'deki afet yönetimi yapısı merkeziyetçi olup hasar tespiti, arama-kurtarma, sivil savunma, itfaiye çalışmaları ile ilk yardım vb. faaliyetler doğrudan İçişleri Bakanlığına bünyesinde yer almaktadır. Fakat acil durumlardaki

müdahalelerin çoğunluğunun yine yerel seviyede acil planlama departmanları ve hastanelerinin desteklediği, yangın kurtarma ekipleri, polis ve ambulans servisleri tarafından yapıldığı anlaşılmaktadır.

2.2.5. Japonya’da Afet Gönüllülüğü Uygulamaları

Japonya, fay hatlarının üzerinde bulunması, coğrafi yapısı ve ada devleti olması sebebiyle sürekli olarak afetlere maruz kalmaktadır. Japonya'da, gönüllü itfaiye teşkilatları ve selle mücadele organizasyonları gibi toplum kuruluşları afetlerin önlenmesinde önemli rol üstlenmiştir. Bir afet durumunda hızlı ve erken yardım faaliyetlerini mümkün kılmak için, normal zamanlarda yerel afet önleme çabaları yapılmaktadır. Yerel halkın yanı sıra hükümet yetkililerinin de, toplulukların korunma yollarının oluşturulması için katılımcılarla işbirliği yapması gerekmektedir. Bununla birlikte, çekirdek aileler baskın hale geldikçe, geleneksel topluluklar azaldıkça ve yalnız yaşlıların sayısı arttıkça toplulukların afetleri önleme yeteneğinin azaldığı belirtilmiştir.

Toplulukların afetlere karşı hazırlıklı olmalarına rağmen, son yıllarda afet olaylarına katılmaya gönüllü olan insanların sayısı artmıştır. Japonya'daki gönüllü faaliyetlerin ilk yılı olduğu söylenen 1995 tarihli Hanshin-Awaji Depremi'nden bu yana on yıldan fazla zaman geçmiş olup ve afet zamanlarındaki gönüllü faaliyetler artık kayda değer bir şekil almıştır. Bugün, afet gönüllü grupları tarafından kurulmuş ülke çapında birçok ağ vardır ve bunların ülke çapında ağ oluşturma yoluyla gerçekleştirdiği yardım faaliyetleri başarılı olmaktadır. Bu nedenle, bu afet gönüllülerinin gerçekte yaptıkları faaliyetleri, karşılaştıkları sorunları ve afet yönetiminde şu anda toplumun afetlere hazırlıklı olmalarını kolaylaştırmak açısından oynadıkları rolü incelemek önemlidir (Suzuki, 2006, s. 153).

Günümüzde gönüllüler Japonya’da afet yardımı için temel bir gücü ifade etmektedir. “Ulusal Deprem Felaket Ağı” Kasım 1997'de ülke çapında bir düzine üye grubundan oluşmuştur. “Japonya Afet Yardım Ağı (J-net)” Ocak 2000'de Japonya'nın dört bir yanında sadece yirmi üyeye düzenlenmiştir. Ulusal ağların afet yardımı faaliyetleri, halen deneme ve hata aşamasında olmasına rağmen, sürekli olarak etkili sonuçlar üretmektedir. Örneğin, gönüllüler bilgi alışverişine başlamış ve

2000 yılının Tokai Yağmurundan hemen sonra, etkilenen bölgelerde gönüllü merkezlerin kurulmasına yardım etmişlerdir. 2000 yılında Hokkaido'da ve 2003 yılında Miyagi Eyaletinin kuzey kesiminde meydana gelen depremde ve 2004 yılında ülkenin birçok bölgesinde sel meydana geldiğinde, etkilenen bölgelerde afet gönüllü merkezleri kurulmuş ve gönüllüler yardım faaliyetlerine katılmıştır (Suzuki, 2006, s. 154).

Yayınlanan rakamlara göre Niigata Eyaleti'nde yardım faaliyetlerine katılan gönüllülerin sayısı yaklaşık 45.000, Fukui Eyaletinde yaklaşık 58.000, Fukui şiddetli yağmuru ve 23 No.lu tayfun zamanında Hyogo Eyaletinde yaklaşık 22.000 kişi, mağdurlara daha fazla yardım faaliyetleri sağlamak ve ağlar aracılığıyla zamanında faaliyetlere katılmak için çalışmış ve başarılı olmuştur (Ibaraki Prefectural Social Welfare Council, 2004).

Afet gönüllü grupları, ağlarının aktif oluşumunun sonrasında, normal koşullar altında gönüllü faaliyetlerini sürdürmede zorluk çekmiştir. İzçiler ve diğer çok sayıda gönüllü kuruluş, Büyük Hanshin-Awaji Depremi (Nishinomiya Volunteer Network, 1995) sırasında normal şartlardan farklı yardım faaliyetlerine katılmıştır. İş çevrelerinde, Matsushita Electric Industrial Co., Ltd., COOP Kobe ve diğer grupların sendikaları gerekli teçhizatı hazırlamış, sıcak yemekler hazırlamış ve temizlikleriyle uğraşmıştır (Kaneya, 1996). Yeni örgütler bu grupların ağları olarak kurulmuştur. Tipik örnekler arasında yerel STK destek koordinasyon konseyleri ve "Nishinomiya gönüllü ağı" sayılabilir. Ancak pek çok acil kuruluş sadece depremden sonra faaliyetlerini sürdürmektedir. Afet Gönüllüleri 1923 Büyük Kanto Depremi, 1948 Fukui Depremi, 1959 Typhoon Ise Körfezi ve Mt patlamasında faaliyetlerde bulunmuşlardır (Suzuki, 2006, s. 155).

Bu tür etkinliklerin pek çoğu normal zamanlarda sürdürülmemiştir. Dynes ve Quarantelli'nin (1968) bir süre önce işaret ettiği gibi, acil kuruluşlarda çalışan gönüllüler acil yardım süresi sona erdiğinde normal hayatlarına dönerler. Genişleyen kuruluşlar günlük faaliyetlerine devam eder ve daha sonra, bu tür kuruluşlar yardım faaliyetlerini sürdürmekte zorluk çekmektedir. Gönüllü çalışmanın bu tür dezavantajlarını telafi etmek için afet gönüllü grupları, diğer gruplarla koordinasyon yoluyla normal şartlar altında faaliyetlerini sürdürmek için ulusal bir ağ geliştirmiştir (Suzuki, 2006). Ülke toprağının sürekli deprem yaşaması, Pasifik plakasıyla Asya

plakalarının en etkin kesişme çizgilerinin Japonya doğu sahilinde olmasıyla fayın Japon Adalarında geçmesi ülkenin afetle mücadele konusunda aktif yapıya kavuşması ve sürekli yatırım yapmasına vesile olmuştur (İTÜ, 2002). Büyük Hanshin-Awaji depremi sonrası büyük afetler de risk yönetimini geliştirmek ve güçlendirmek için Kabine Bilgi Toplama Merkezi, Kriz Yönetimi Kabine Sekreterliği gibi birimin kurulması ile devletin yapıları güçlendirilmiştir. (Karaesmen, Yakut, & Güngör, 2004).

Neredeyse her sene farklı büyüklükteki afetlerin meydana geldiği Japonya’da, afete hazırlıklı olma kapsamında; afetlere engel olma tesisinin geliştirilmesi, afet konularında bilinç düzeylerinin artırılması, afetlere dair tatbikatın düzenlenmesi ve yerel gönüllüler ile afet yönetim kuruluşları ve gönüllülerin aktivitelerinin desteklenmesi çalışması öne çıkmaktadır. Ülkede afeti önleme planlarını uygulamada 31 kuruluş sorumlu olmuştur. Sorumlu olan tüm kuruluşlar temel planlara uygun kendi uygulama planını yapma durumundadır. Eyaletlerde ve belediyelerde de afeti önleme konseyi oluşturulmaktadır. Japonya’da, vatandaşların afetlerle ilgili eğitim sorumluluğu belediyelere verilmiş olup her şehir kendi özelinde yaşanması muhtemel afetleri göz önüne alarak vatandaşların eğitimi için broşürler hazırlayıp dağıtmakta aynı zamanda ilkyardım kursları da gerçekleştirmektedir. Gönüllüler, her bölge özelinde yardım ekipleri oluşturulmakta ve her sene 1 Eylül’de görevli kuruluşlarla bütün şehir halklarının katılımıyla afet tatbikatı gerçekleştirilmektedir (Atlı, 2006). STK’lar içinde bilgi alışverişini kolaylaştırmak için ülke çapında bir STK ağı olması gerekiyordu ve 30 Mart 2011’de Japonya Sivil Ağı (JCN) kuruldu. Japonya’da ilk defa STK’lar resmi olarak bu kadar büyük ölçekte ağa bağlandı.

Genel olarak baktığımızda Japonya’da uzun zamandan beri devam eden afetleri önleme ve hazırlık çalışmalarında önemli bir aşama katedilmiş olup, sosyal hayatta afetlerle beraber yaşama kültürü oldukça ilerlediği görülmektedir. Bu uygulamaların başarısı, çok şiddetli depremlerde dahi yaralanmalarla atlatılıp can kayıplarının meydana gelmemesiyle anlaşılmaktadır.

Afet yönetimi ve gönüllülük modelleri ele alınan ülkelerin seçilme sebebi afetlere maruz kalma durumları afet yönetim biçimleri ve gönüllülük noktasındaki faaliyetleri göz önüne alınarak seçilmiştir.

Almanya'nın ele alınma sebebi; Alman İçişleri Bakanlığı'na bağlı çalışan Sivil Savunma Kuruluşu THW' nin görevde bulunan personelinin %1' inin kadrolu personel kalan %99 'unun da kadınlardan, erkeklerden ve gençlerden oluşan gönüllülerden oluşması afet yönetimi açısından katılımcılık yönüyle değerlendirdiğimizde oldukça önemli bir konudur. Almanya'daki kurum ve kuruluşların genelinde gönüllüler, sivil korunma alanında mutlaka bir paydaş olarak görülmekte ve sürecin tüm aşamalarında da çalışmalara katıldıkları görülmüştür. Afet yönetiminde katılımcılığın önemli örneklerinden birisi olarak Almanya'yı gösterebiliriz. Belki de bunun önemli sebeplerinden birisi resmi otorite tarafından çeşitli şekillerde desteklenmesidir.

ABD'nin ele alınma sebebi ise afet yönetiminde Bütünleşik Acil Durum Yönetimi Sistemi (IEMS)'nin uygulanıyor olması ve her acil durum için farklı bir plan oluşturmak değil olayları bütünleşik bir yaklaşım ile değerlendirmesinden dolayıdır. Afetlerin ardından kamu hizmetlerinin tekrar yapılabilmesi için sadece devlet değil aynı zamanda özel sektör ve gönüllü kuruluşların da kaynakları imkanlar ölçüsünde değerlendirilmektedir. Meydana gelen afetler öncelikle yereldir bakışıyla değerlendirilmekte olup ilk müdahalenin de yerel birimler aracılığıyla gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Fransız afet yönetim sistemini değerlendirdiğimizde ise göze çarpan bariz farklılıklardan birisi de afetlerle ilgili konularda çalışan yönetici ve eğitimcilerin haricindeki çalışanların hemen hemen tamamının gönüllü sözleşmeli çalışanlardan meydana gelmesidir. Afetler sebebiyle oluşacak kriz durumlarındaki başarının gönüllülerin dahil olmasıyla daha da artacağı görüşü devamlı bir şekilde yazılı ve görsel basın vasıtasıyla vatandaşlara anlatılmakta ve gönüllülük özendirilmektedir.

İngiltere'ye baktığımızda ise merkezi bir yönetim anlayışı olmakla birlikte afetlerin azaltılması ve hazırlıklı olunması çerçevesinde oluşturulan 75 projeden 22'sinin STK'lar tarafından yürütülmesi de önemli bir gelişmedir. Bu projeler eğitimden hazırlığa, gıda güvenliklerinden çevre sorunlarına konutlardan mikro finanslara kadar birçok başlık altında destek sağlamaktadırlar.

Japonya bir deprem ülkesi olması ve afet yönetimindeki başarıları sebebiyle dünya çapında herkesin kabul ettiği bir örnektir. Ülkenin afet yönetimindeki en önemli özelliklerinden birisi vatandaşların afetlerle ilgili sorumluluklarının farkında

olması ve yerine getirmesidir. Bu farkındalık dünya çapındaki diğer afet yönetimi uygulamalarına göre göze çarpan bir etkileyciliğe sahiptir. Afetlerin meydana gelmesinin ardından ilk dakikalardan itibaren, toplumda herhangi bir kaotik ortam oluşmadan, mevcut afet yönetimi sistemi içerisindeki bireyler için tanımlanmış aşamaların uygulamasındaki başarı, korku ve kargaşadan uzak olmaları, toplumun afetlere son derece hazır olduklarını göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE AFET GÖNÜLLÜLÜĞÜ UYGULAMALARI

Türkiye’de afet yönetimi ve acil durumlarla ilgili hem devlet eliyle hem de sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla çalışmalar yapılmaktadır. Afet yönetimi alanında uzmanlaşmış personellerin yanı sıra sisteme gönüllülerin de entegrasyonu ile afetle ilgili olarak ülke genelinde yerinde, zamanında ve doğru bir yönetim süreci izlenmesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü olası bir afet durumunda vatandaşlar bilgili veya eğitilmiş olmasalar bile afetin boyutuna derecesine bakılmaksızın müdahaleye dahil olma yönelimindedir ve bu durum doğru yönetilmediği takdirde ikinci bir kaotik ortama sebebiyet vermektedir. Bu sebeple tüm bireylerin afetler öncesinde eğitilmesi ve bir sistem dahilinde saha da tutulması hem profesyonel ekiplere zaman kazandırır hem de olası tehlikelerin de önüne geçilmesine katkı sağlamış olacaktır. Bu bağlamda ülkemizdeki afet yönetimi ve acil durumlarla ilgili çalışmalar yapan resmi kurum AFAD’ın gönüllülük sistemine ve bazı sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına yer verilecektir.

3.1. AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI (AFAD)

Türkiye’de afet yönetimi ile kriz konularında son yıllarda önemli dönüşümler meydana gelmiştir. Özellikle 1999 yılı Marmara depremi ve Düzce depremi sonrası koordinasyonun tek merkezde olması yönünden atılan adımlardan dolayı dönüm noktası olmuştur. Türkiye’de afetlerin yönetimi konusundaki düzenlemeler hâlihazırda 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun ve 5902 sayılı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri hakkındaki kanunlara göre yürütülmektedir (Büyükkaracıgan, 2017).

Afetlerle ilgili sorumlulukların ve yetkilerin net bir şekilde tanımlanması ve güncellenmesi ihtiyacı çerçevesinde eşgüdümün de tek bir merkez tarafından yapılmasının zarurîyeti anlaşılmıştır. Bu kapsamda, İçişleri Bakanlığı bünyesindeki Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı bünyesindeki Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve de Başbakanlık bünyesindeki Türkiye Acil Durum

Yönetimi Genel Müdürlüğüne son verilerek, 2009 yılında yürürlüğe konulan 5902 sayılı kanun ile Başbakanlık'ın bünyesinde Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı oluşturularak afetlerle ilgili yönetim ve sorumluluğunun koordinasyonu tek bir merkezde toplanmıştır. Sonrasında 5902 sayılı Kanun'da değişiklik yapan 20/02/2014 tarihli ve 6525 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile de afet ve acil durumlarla ilgili yönetim Başkanlığın taşra teşkilatı olarak 81 ilde valilik bünyesinde il afet ve acil durum müdürlüğü olarak oluşturulmuştur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ilgili yapılan düzenlemeler kapsamında, 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı İçişleri Bakanlığı bünyesine dâhil edilmiştir (AFAD, 2019-a). AFAD, genel itibariyle afet ve acil durum hizmetlerinde eşgüdüm, eğitim planlamalarının oluşturulması ve bu alanlardaki mevzuatın biçimlendirilmesinden sorumludur. AFAD'ın özellikle risk yönetimi ve kriz yönetimi süreçlerinde paydaş olan kurumların eşgüdümüyle ilgili sorumlulukları dirençli kentlerin oluşumuna katkı sağlayacağı ve kamu politikası yönüyle de AFAD'ın öne çıkmasına katkı sağlamaktadır (Özer, 2018, s. 76).

AFAD Kurumsal Yapısı ve Görevleri

AFAD; “Afet ve acil durumlarda sürdürülebilir kalkınmayı temel alan risk merkezli, aktif, etkin ve güvenilir hizmet sergileyen dünya çapında rol-model olabilecek yönlendirici ve eşgüdüm sağlayan bir kuruluş olma” vizyonuyla ön plana çıkarken, misyonunda ise; “Afetlerin meydana gelmesinin engellenemez olduğu temelinden hareketle, hasarların ve tesirlerin azaltılması konusunda tedbirleri alarak “Afetlere dirençli toplum oluşturmak” kavramı yer alan “beklenmeyene hazırlıklıyız” sloganıyla çalışmalarını yürüten bir kurum olmayı planlamaktadır. Hedefi ise “Stratejik plan dâhilinde stratejik yönetim sistemini kurmak ve planın etkili ve etkin uygulanmasını sağlamak” olarak belirlenmiştir (AFAD, 2019-b).

AFAD, bünyesinde bulunan çeşitli birimlerle afet ve acil durumları yönetmekte ve ülke adına stratejik planlamaları yapmaktadır. Bu birimlerin bazıları AFAD Başkanına doğrudan bağlı iken bazıları da sayısı 3 olan başkan yardımcılarının sorumluluğu altında olup dolaylı olarak bağlıdır. Özel Kalem

Müdürü, Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği, Hukuk Müşavirliği, Afet ve Acil Durum Danışma Kurulu, İç Denetim Birimi Başkanlığı, Denetim Hizmetleri Dairesi doğrudan başkana bağlıdır. Deprem, Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri, Müdahale Planlama ve Risk Azaltmasından bir başkan yardımcısı sorumludur. Dış İlişkiler ve Uluslararası İnsani Yardım, İyileştirme, Personel ve Destek Hizmetleri ve Sivil Savunma dairesi ile 81 İlde mevcut olan Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve 11 Arama Kurtarma Birlik Müdürlüğü'nden bir başkan yardımcısı sorumludur. Arama Kurtarma Birlik Müdürlüklerinin buldukları iller; Adana, Afyonkarahisar, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, İzmir, Sakarya, Samsun ve Van'dır. Son olarak Bilgi Sistemleri ve Haberleşme, Strateji Geliştirme ve Eğitim Dairesi ile buna bağlı Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi'nden de başka bir başkan yardımcısı sorumludur (AFAD, 2019-c).

Şekil 5: AFAD Organizasyon Şeması

Kaynak: (AFAD, 2019-c)

Afet ve acil durum yönetiminin tüm evrelerinde risklerin etkin bir şekilde yönetilmesi sürecinde vatandaşların da sisteme dâhil olması vizyonuyla geliştirilen ve tehlike duyurularının seri olarak tehlike alanındaki vatandaşlara bildirilmesi ve vatandaşların hafif kurtarma, ilk yardım ve yangınlara müdahale noktasında çalışmalarını başlatması, eğitim ve tatbikatlarla kişisel farkındalıkların ve becerilerin artırılması gayesiyle AFAD Gönüllülük Sistemi uygulamaya alınmıştır (AFAD, 2018-a).

AFAD Gönüllülük Projesi ile gönüllü olarak aktif şekilde sistemin içinde olmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin afet yönetim süreçlerinde yerini alması amacıyla; görev yerlerinin tanımlanması, eğitimlerle kabiliyetlerinin geliştirilmesi ve sistem içerisindeki performanslarının izlenmesi ve desteklenmesi amaçlanmaktadır. Afet öncesinde, sırasında ve afetlerin ardından gerekli olan birimlerde (arama kurtarma, sağlık, psiko-sosyal destek, barınma, beslenme, vb.) gönüllülerin donanımlı hale getirilerek afetlerin tüm aşamalarında aktif bir şekilde yer alması sağlanmış olacak ve bu sayede halkın afet ve acil durumlar konusunda farkındalığı artmış ve oldukça da dirençli olması sağlanacaktır. AFAD Gönüllüsü, tümüyle rızası doğrultusunda, eşgüdüm ve yardımlaşma maksadıyla kişisel menfaatleri düşünmeden herhangi bir ekonomik ümidi olmadan sadece halka fayda sağlamak isteğiyle fiziksel yeterliliği, vakti, bilgisi, kabiliyet ve tecrübesi sayesinde afet ve acil durumların öncesinde, afet esnasında ve afetlerin ardından toplum hizmeti faaliyetlerine destek olan bireylerdir (AFAD, 2019-d).

AFAD Gönüllülük Projesi ile hedeflenen, afetlerle ilgili yapılacak olan çalışmalarda tepki ve öncelik gücü bulunan, müdahale gücü üst düzeyde, AFAD personeli ile eşgüdüm halinde çalışabilecek gönüllülerin oluşturulması, sistemde aktif olarak bulunmasının sağlanması ve teşvik edilmesidir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse eğitimler, çalışmalar ve tatbikatlarla daha donanımlı olmalarını sağlamak, gönüllü gücünü aktif ederek, afet vb. durumlarda oluşabilecek maddi ve manevi kayıpları azaltmak, vatandaşları daha dirençli hale getirmek, maruziyet yaşamış gruplara daha etkili bir hizmet sunmak, bireylerin gönüllülük farkındalığının yaygınlaştırılmasına destek olmak önemli amaçların başında gelmektedir. Vatandaşların dirençli olmasıyla kentlerin de dirençli olması sağlanacaktır. Bu projeye beraber dirençli kentlerin oluşmasında da AFAD'ın kritik bir öneme sahip kamu kurumu olduğu anlaşılmaktadır (Özer, 2018, s. 77).

AFAD Gönüllülüğünün amacı, olağanüstü hallerde AFAD'a katkı sağlayacak; yaşatmak için yaşamak ilkesine bağlı bilgi, tecrübe ve azim sahibi gönüllüleri keşfetmek ve yetiştirmektir. Gönüllüler için planlanan eğitim; online, yüz yüze ve saha eğitimlerinden oluşmaktadır. Üç bölümden oluşan eğitim programında ilk aşamada "Temel" ikinci aşamada "Destek" ve son aşamada ise "Uzman" AFAD Gönüllüsü Eğitim Programı ile aşama aşama AFAD Gönüllülerinin bilgilendirilerek

afet farkındalığının yükseltilmesi ve bu yolla afet vb. durumlarda vatandaşların direncinin yükseltilmesi amaçlanmaktadır. Sistemde, eğitimlere ilave şekilde kan bağıışı, fidan ekimi, huzurevi ziyareti gibi gönüllülerin de katılım sağlayabileceği sosyal çalışmalar da yer alacaktır. Çalışmalara katılan AFAD gönüllülerine gönüllülük portalı aracılığıyla puanlar verilmektedir. Bu puanlarla sistemde bulunan hediyelerden puanlarına karşılık gelecek şekilde ücretsiz alabilecektir. Bu şekilde gönüllülüğü teşvik etmek de amaçlanmaktadır.

AFAD Gönüllüsü; 18 yaş ve üzerindeki tüm bireyler gönüllü olabilir. Eğitim ve faaliyetleri aksatmayacak şekilde uygun vakitleri olmalı, sağlık durumları sahadaki faaliyetlere uygun olmalı ve seyahate engel olmamalıdır. AFAD Gönüllülük Sistemi'ne başvuru yapmak için e-devlet üzerinden talep oluşturmalıdır. Başvuru oluşturan kişilerin SMS ve e-mail vasıtasıyla gonullu.afad.gov.tr'ye yönlendirilmesi ve gönüllülük sistemi bünyesindeki eğitim, çalışma ve görevleri bu portal aracılığıyla takip edebilmeleri sağlanacaktır (AFAD, 2019-d).

3.2. BELEDİYELER BÜNYESİNDE BULUNAN GÖNÜLLÜ İTFAİYECİLERİN AFET DURUMLARINDAKİ ROLÜ

5393 sayılı Belediye Kanununun 3. maddesinde Belediye: “Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini ifade eder” şeklinde tanımlanmaktadır (TBMM, 2005). Belediye yönetimleri, kamu hizmetlerinin etkin şekilde yapıldığı ve ulaşmasının temin edildiği, belde sakinlerinin aracısız ve en seri şekilde isteklerini, tenkitlerini ve tavsiyelerini ulaştırabildiği birimlerdir. Ülkemizde her bölgenin coğrafyasından, fiziki yapısından ve ekonomik koşullarından kaynaklı bir şekilde afetler de farklılık göstermektedir. Bu sebeple afetler konusunda mukavemet ve dirençlilik adına kilit rolü de yine yerel yönetimler üstlenmek durumundadır. Bu önemli görevi yerel yönetimlerde öncelikle itfaiye teşkilatları üstlenmekte olup afet zamanlarında birimlerin eşgüdümünü sağlamaktadır. İtfaiye teşkilatlarının en etkin olduğu evreler, afet öncesindeki hazırlık ve afet anında müdahale aşamasıdır. İtfaiye teşkilatlarının afet ve acil durum hallerindeki sorumlulukları, 21/10/2016 tarih ve 26326 sayılı Resmi Gazetede

belirtilen Belediye İtfaiye Yönetmeliği madde 6'da ifade edilmektedir. Bunlar; teknik kurtarmayı gerektiren durumlar (mahsur kalma, çökme, patlama, kaza) , ilk yardım hizmetlerinin yürütülmesi, toprakta, suyun altı ve üstünde arama ve kurtarma faaliyetleri, su baskınlarına konusunda müdahalede bulunma, doğal afetler ve olağanüstü hallerde kurtarma çalışmalarına dâhil olma, istenilmesi halinde ormanlarda meydana gelen yangınlarının söndürülmesi konusunda faaliyetlere katılmaktır. Türkiye Afet Müdahale Planı'nda il içerisinde çıkabilecek yangınların ana çözüm ortağı belediyeler olarak ifade edilmekte ve dolaylı olarak da ildeki itfaiye teşkilatlarının TAMP'teki görevi de anlaşılmaktadır (Sayın, 2018).

Türkiye'de belediye tarafından sunulan hizmetlerdeki gönüllü katılım noktasında kanun ve yönetmelikler sayesinde yasal dayanak oluşturulmaktadır. 2004 tarih ve 5216 sayılı "Büyükşehir Belediyesi Kanunu", 2005 tarih ve 5393 sayılı "Belediye Kanunu", 2005 tarih ve 25961 sayılı "İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği", 2006 tarih ve 26326 sayılı "Belediye İtfaiye Yönetmeliği", 2007 tarih ve 26735 sayılı "Binaların Yangından Korunması Hakkında Yönetmelik" bunların başlıcalarıdır (Pektaş, 2017, s. 2097). 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ve yine 2005'de yürürlüğe girmiş olan 'İl Özel İdaresi ve Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım Yönetmeliği' gönüllülerin katılımı konusuna odaklanan yasal düzenlemeler içerisinde en önemlisi olarak yerini almaktadır (Kocaoğlu & Bingöl, 2015, s. 56).

Bu kapsamda belediyeler bünyesinde bulunan itfaiyeler de gönüllülük projesiyle hali hazırda dünya çapında birçok ülkede uygulanan fakat ülkemizde henüz tam manasıyla yaygınlaşmamış olan bu uygulamayla ve gönüllü insan gücünün sahaya bilgili ve nitelikli şekilde çıkmasıyla yerel düzeyde hem katılımın artmasına hem de olaylara yerinde ve kısa sürede müdahale konusunda daha önemli roller üstlenmiş olacaktır. Fakat henüz gönüllü itfaiyecilik konusunda tam bir tanımlama mevcut olmayıp her belediye kendi bünyesinde kendi imkan ve şartlarına göre yönerge oluşturup eğitim ve faaliyetlerini sürdürmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı İtfaiye Daire Başkanlığı'nın Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği'nde; İtfaiyeciliği meslek olarak yapmayan ve yaptığı işler ve çalışmalar karşılığında maaş veya maddi beklentisi olmayan, nüfusun az olması sebebiyle uzman itfaiye personelinin bulundurulamadığı, itfaiyeye olan ihtiyacın düşük olduğu

ikamet bölgelerinde gönüllü olarak vazife alan, eğitim, kabiliyet ve yetenek bazında profesyonel itfaiyecinin niteliklerine sahip olan, itfai durum söz konusu olduğunda işlerini bırakıp, emir komuta çerçevesinde duruma müdahil olan ve sonrasında kendi işlerini yapmaya devam eden bireyler gönüllü itfaiyeci olarak tanımlanmaktadır (İBB, 2019). Gönüllü itfaiyecilerin görevleri, kabul şartları, eğitim ve çalışma düzenleri her belediyenin kendi bünyesinde hazırlanan yönergelerle belirlenmektedir. Afet veya yangının meydana geldiği ilk dakikadan itibaren hızlı ve etkin müdahalenin can ve mal kaybını önlemesi hususunda sürece yaptığı katkısı düşünülürse, gönüllü itfaiyecilik sisteminin önemi tekrardan anlaşılmış olacaktır (Pektaş, 2017, s. 2096).

Gönüllü itfaiyeci olabilmek için her il kendi düzenlediği yönergelerde ifade edilen şartları aramaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı İtfaiye Daire Başkanlığı'nın Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği'nde; T.C. vatandaşı olmak, 18 yaşını doldurmuş olmak, en az ilköğretim mezunu olmak, İtfaiye teşkilatındaki çalışmalara katılması konusunda sağlığıyla ilgili herhangi bir sorununun bulunmadığını doktor raporu ile tescil etmek ve cumhuriyet savcılığında iyi hal kağıdı alması gönüllü itfaiyecilikte aranan şartlar arasında sayılmaktadır. Gönüllü İtfaiyeci olmak isteyen adayların, eğitimlere katılımı zaruridir. Kursiyerler eğitimleri sonunda, çoktan seçmeli yazılı sınava tabi tutulurlar. Gönüllü İtfaiyeciliğe hak kazanmak için bu sınavlardan 60 puan ve üzeri not almak gerekmektedir. Sınav sonucunda hak kazanan kursiyerlere, 40 saatlik staj döneminin ardından "Gönüllü İtfaiyeci Kimlik Kartı" teslim edilir. Meslek olarak profesyonel itfaiyecilik yapanlar görevde 2 yılını doldurduğunu belgeledikleri takdirde ve uzmanlıkları noktasında katkıda bulunmayı talep edenlerin, herhangi bir eğitim ve sınav olmaksızın Gönüllü İtfaiyeciliği onaylanır. Kamu niteliğindeki meslek kuruluşları, meslek odaları, dernekler, vakıflar, kamu kurum ve kuruluşları ve diğer yerel yönetim birimlerinin üyeleri de yapılacak protokol çerçevesinde "Gönüllü İtfaiyeci" olarak tanımlanabilir. Gönüllü itfaiyecilerin ferdi kaza poliçeleri, görev zamanlarında araç-gereç, kişisel koruyucu ekipman ve kıyafetleri, barınma ve yemek ihtiyaçları, yol masrafları, ulusal ve uluslararası afetlere dahil olmaları durumunda ihtiyaçları İtfaiye Dairesi Başkanlığı vasıtasıyla karşılanmaktadır (KBB, 2011).

Türkiye'de gönüllü itfaiyecilik faaliyetleri gün geçtikçe daha görünür hale gelmekteyse de verilen değer yeterli seviyede değildir. Gönüllü bir itfaiyecinin meydana gelen bir afet durumunda veya yangına müdahale ettiği esnada oluşacak maruziyet durumunda ne olacağı, mesuliyetleri, kaza, yaralanma, tazminat, şehitlik ve hukuki konumu noktasında yasal çerçeve istenilen seviyede değildir (Kılıç, 2018). Belirtilen geliştirmelerin acilen yerine getirilmesi sağlanmalıdır.

3.3. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK)

Toplumlar, sosyal hayatta birlikte bulunmanın getirdiği yükümlülüklerden dolayı karşılaştıkları problemlerde ortak hareket oluşturma ihtiyacı hissetmişlerdir. Problemlere karşı oluşan kişisel gayretler bir süre sonra yerini toplu faaliyetlere ve ortak çalışma duygusuna bırakmıştır (Dinçer, 1996, s. 15). Son yıllarda STK'lar, küresel ısınmadan çevre problemlerine, depremde sel felaketlerine, ekonomiden mali krizlere, açlık ve yoksulluktan kirliliğe kadar yaygın bir alanda çalışmalarını sürdürmektedir. Resmi makamların ortaya çıkan problemlere daima kendi başına çözüm üretemediği ve yeterli olamadığı hallerde STK'ların yardım ve desteklerinin zorunluluk haline geldiği bir dünyada yaşanmaktadır (Akatay & Yelkikalan, 2007, s. 8).

Sivil toplum, Türkiye'de son yıllarda eskiye nazaran daha da hareketlenmiştir, Fakat güçlü devlet, zayıf sivil toplum rutini halen aynı şekilde devam etmektedir. Türkiye, demokrasisi gelişmiş ülkelerle sivil toplum kuruluşları açısından kıyaslandığında bazı farklılıklar olduğu görülmektedir. Nitelik ve nicelik açısından yetersiz olmakla beraber STK'ların kurumsallaşması konularında yetersizlikler olduğu anlaşılmaktadır. Gönüllü sayısının yetersizliği de göze çarpmakla birlikte, bireyler problemleri çözme hususunda sorumluluk ve görev bilinci konusunda da eksiklikle göze çarpmaktadır (Ekşi, 2017, s.162).

STK'lar, çalışma sahaları, organizasyon şekilleri, yönetim biçimlerine göre bazı ayrımlar gösterebilir de başlıca dört özelliğe sahiptirler. Maddi beklentisinin olmaması, bağımsız olması (özerk olma durumu), gönüllülük esası olması, ileri görüş ve bir ülkü sahibi olmasıdır (Yaprak & Bacak, 2005, s. 419). Sivil toplum kuruluşlarının afet zamanlarında stratejik görevleri vardır. Afet durumlarında hizmet

sunucu olarak gerekli malzemelerin temini konusunda yardımcı olabilir, hayat kurtarılması noktasında faydalı olabilir, afet anında kaotik ortamı azaltacak faaliyetlerde bulunabilir, psikolojik olarak katkı sağlayabilir, yeniden inşa ve iyileştirme çalışmaları için katkıda bulunabilirler. STK'lar afet alanında gerekli olan iletişim kanalını oluşturarak gerek duyulan yerlerde de devlete önemli katkılarda bulunabilirler. Son yıllarda açık bir şekilde de görülmektedir ki meydana gelen afetlerde alana ilk ulaşanlar sivil toplum kuruluşlarıdır (Şalcı, 2018, s. 20).

Türkiye'de gönüllülerin afetlere müdahale noktasındaki katılımlarıyla ilgili düzenlemelere bakıldığında, ilk olarak, 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nin ardından 586 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 7126 sayılı Sivil Savunma Kanunu'ndaki düzenleme sayesinde gönüllü birey ile toplulukların, sivil savunma teşkilatının eşgüdümünde sivil savunma konularına dahil olmasının uygun hale getirilmesidir. Akabinde, İçişleri Bakanlığı tarafından çıkarılan Sivil Savunma Hizmetlerine Gönüllü Katılımların Düzenlenmesiyle ilgili yönergenin hazırlanmasının ardından onlarca STK ile protokol imzalanmıştır. Ek olarak 5302 Sayılı Yasa ile Özel İdare ve Belediyeler için de afet ve acil durumlara ilgili bazı sorumluluklar belirlenmiştir. Bununla entegre biçimde de İçişleri Bakanlığı Özel idare ve Belediye hizmetlerine gönüllü katılımın oluşturulması konusunda yönetmelik çıkartılmıştır. Bu yönetmelik ile gönüllü itfaiyeciliğin de yapılmasına zemin oluşturulmuştur (Güldoğan, 2018).

2013 yılına kadar planlamaların içinde olmamaları sebebiyle meydana gelen koordinasyon sıkıntıları, malzeme ve vakit israfı gibi kayıplar da oluşabilmekteyken, Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ile bu problem çözülmüştür. Bu planlamayla STK'lar; haberleşme, arama ve kurtarma, sağlık, tahliye yerleştirme ve planlama, nakliye, ulaşım alt yapı, barınma, beslenme, psiko-sosyal destek, gıda, tarım ve hayvancılık, defin, hizmet grupları lojistiği, aynı bağış depo yönetimi ve dağıtım gruplarında destek çözüm ortağı olarak planlamaya dâhil edilerek sistemin içerisinde yer almaları sağlanmış olup afet yönetim süreçlerinde ortak dil ve eşgüdüm oluşturmak hedeflenmektedir (AFAD, 2013).

STK'ların afet durumlarındaki çalışmaları bir hayli zor şartları da oluşturmaktadır. Profesyonellerin görev aldığı bir alanda gönüllülerin elinden geleni yapması yerine standartları belli olacak şekilde afetlere yaklaşılması daha etkin bir

metoddur. STK'ların afet bölgelerinde bireysel çabalarıyla müdahaleye katılması esasen potansiyel afetlerde olmaları ile de neticelenebilmektedir. Bu sebeple STK'lar, afet bölgesindeki çalışmalarını da uzman personeller gibi doğru şekilde gerçekleştirebilmelidir. Örnek olarak 17 Ağustos 1999 depreminde STK'ların tecrübesizliği görülmüştür. Yıllar içinde kapasitelerinin artmasına rağmen 2011 Van depreminde de müdahale öncesinde ve müdahalenin ardından bazı hata ve eksiklikler görülmüştür. Uygulamadaki bu eksiklerden dolayı afetzedeler de zarar görmektedir. Sonuç itibariyle afet eğitimlerin kalitesinin yükseltilmesi noktasında çalışmaların yapılması gerekliliğinden dolayı STK'lar kendi bünyelerinde önemli çalışmaları yapmaktadır ancak, kendi kapasitelerine göre değil, belli standartlar dahilinde bu eğitimlerin yapılması gerekmektedir (Şalcı, 2018, s. 21) .

3.3.1. Dernekler, Vakıflar ve Afetlerde Gönüllülük Uygulamaları

Vakıflar amacı itibariyle maddi çıkar beklentisi olmayan gönüllülüğü merkeze alan sivil toplum kuruluşlarıdır. Bireysel ve toplumsal gereksinimler ile isteklerin karşılanmasını hedefleyen ve kazanımların uygulanmasını sağlayan kuruluşlardır (Erşahin, 2003, s. 323). Dernekler ise ortak bir amaç etrafında toplanıp yasalar çerçevesinde gönüllülük esaslı kurulan kuruluşlardır.

3.3.1.1. AKUT Arama Kurtarma Derneği

AKUT Arama Kurtarma Derneği'nin kurulması 1994 yılında Bolkar Dağları'nda meydana gelen 2 üniversiteli gencin kaybolması sonucu yapılan 14 günlük aramaya rağmen netice alınamaması sonucunda, dağları bildiği halde arama-kurtarma hakkında bilgileri kısıtlı olan belirli sayıdaki dağcı tarafından 1995 senesinde kurulmuştur. Kurulduğu sene AKUT adıyla, ilk kurtarma çalışmasını da Uludağ'da yapmıştır. Dernek, 14 Mart 1996 yılında "AKUT Arama Kurtarma Derneği" ismiyle resmî olarak kuruluşunu tamamlamıştır (www.akut.org.tr, 2019-A). 1998 yılı Haziran ayında meydana gelen Adana-Ceyhan depreminde 28 kişinin enkazda olduğu apartmanda günlerce çalışarak 2 kişinin yaşamının kurtarılmasını sağlayan AKUT ekipleri "Kamu Yararına Dernek" statüsünü de 15.01.1999 tarihli

Bakanlar Kurulu kararıyla almıştır. 2000 yılına gelindiğinde ise Birleşmiş Milletler OCHA INSARAG'a üyeliğiyle beraber uluslararası düzeyde geldiği yeri daha da güçlendirmiştir. Son olarak 2004 yılında ise kurum bünyesinde eğitim ve tecrübenin daha da artmasıyla AKUT Eğitim Araştırma Enstitüsü'nün kökleri İş Bankası'na yapılan Acil Durum projesiyle atılmıştır (AKUT Enstitüsü, 2019).

Dağ ve doğa şartlarından dolayı oluşan kaybolma ve kaza durumlarında, afetlerde ve meydana gelebilecek büyük kaza gibi durumlarda, tamamıyla gönüllülük esaslı, amatörce iş profesyonelce çözüm ile, mağdurlara en hızlı şekilde ulaşılması, yardım için gerekli olan şartları oluşturmak, arama-kurtarma konusunda etkin bir çalışma gerçekleştirerek, afetzedelere temel ilkyardım desteğini yapmasının ardından güvenli bir ortama taşınmasına destek vermek, bu tip durumlarda can kayıplarını minimum düzeye indirmek ve arama-kurtarma noktasında toplumun farkındalığını oluşturacak şekilde bilgilendirmek AKUT'un temel amacı olarak belirlenmiştir. AKUT ülke genelinde yaptığı faaliyetleri bünyesindeki birimler ve onlara bağlı alt ekiplerle gerçekleştirmektedir (AKUT, 2019). Aşağıda bünyesindeki birimleri görmek mümkündür.

Acil Durum Yönetimi (ADY): Acil bir olay veya kriz durumunda "AKUT Kriz Merkezi" oluşturmaya ve faaliyete geçirmeye, arama ve kurtarma çalışmalarının eşgüdümünden tüm bölüm ve birimlerin ile gönüllülerin koordinesine, operasyonel tip çalışmaların eşgüdümünden görevli olan bölümdür.

Köpekli Arama Grubu (KAG): Arama faaliyetlerinde ekibe katkı sağlayacak olan K9 köpekleriyle ilgili her türlü sağlık ve bakımlarıyla ilgilenilen çalışma grubudur.

Operasyon Analiz Birimi: Ülke çapındaki bütün ekiplerin, arama-kurtarma faaliyetlerinin kaydını tutan; afetleri kategorilerine göre düzenleyip raporlayan birimdir.

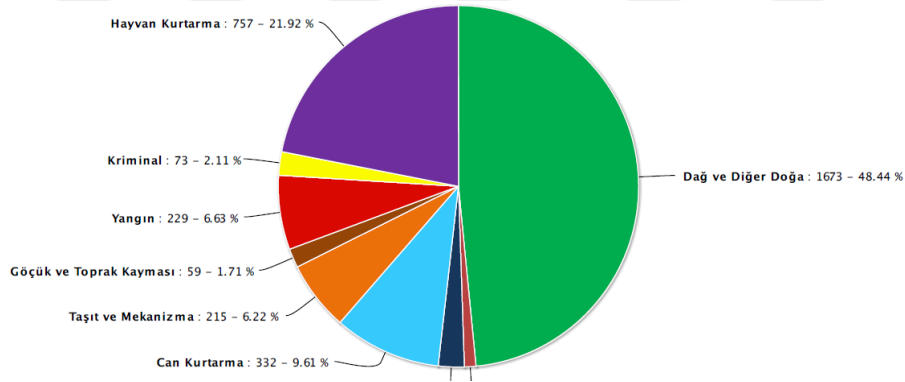
Eğitim Bölümü: Bilgili, özverili ve standartları gelişmiş arama-kurtarma ekibi oluşturmak için AKUT gönüllülerinin sahip olması gereken bilgileri içeren eğitim programlarını hazırlayan birimdir. Gönüllülük eğitimleri konusunda temel düzey eğitimleri tüm AKUT Gönüllüleri alabiliyorken ileri düzey eğitimler ise belirli fiziksel testler ve sağlık kontrolleri sonucu uygun olan bireyler içinden operasyonel görev almak isteyen gönüllülere verilmektedir. Ayrıca, eğitimlerin seviyeye göre ve

belirli bir kategoriye göre hazırlanması ve gönüllülere ulaştırmasıyla da görevlidir. Eğitim bölümü, ülke çapında bulunan ekiplerin yıllık olarak düzenlenmesi ve yenilenmesi gerekli olan ileri düzey eğitimlerini de koordine eder ve yapılmasını sağlar.

Seminer Birimi: Başlıca hedef toplumun farkındalığını artırmak, afetler konusunda güçlü bir Türkiye oluşturmak olan, bu kapsamda ülke çapında bilinçlendirme toplantıları düzenleyen Seminer Birimi, "Güvenli Yaşam Kültürü" faaliyetleri kapsamında, ülke genelinde "Temel Afet Bilinçlendirme" ve "Deprem Bilinçlendirme" seminerleri gerçekleştirmektedir (AKUT, 2019-a).

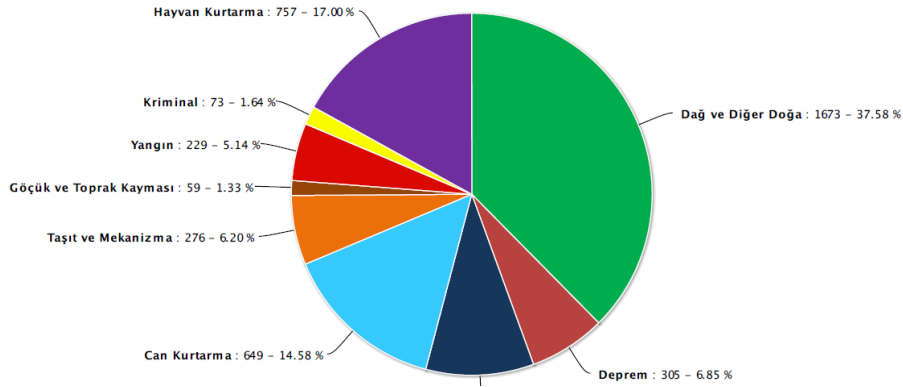
AKUT Operasyon ekipleri tarafından kurulduğu günden bugüne kadar 23 yıllık süre içerisinde toplamda 27 bölgede 3454 arama-kurtarma operasyonu gerçekleştirilmiş olup 2795 bireyin hayatının kurtarılmasında ve 1440 hayvanın canlı olarak kurtarılması noktasında gönüllü olarak katkı sağlamıştır.

Şekil 6: Genel Operasyon Grafiği

Kaynak: (AKUT, 2019-b)

Şekil 7: Kurtarılan Kişi Grafiği

Kaynak: (AKUT, 2019-b)

AKUT gönüllüsü olmak isteyen bireyler, aylık olarak gerçekleştirilen gönüllü tanışma toplantısında yer alıp ilgili temel eğitimleri bitirip evrakları da hazırladıktan sonra gönüllülüğü başlamaktadır. Gönüllülerin, eğitim ve operasyon zamanlarında ulaşım ve yemek giderleri kurum tarafından karşılanmaktadır. Üyelik ile ilgili www.akut.org.tr web sitesi üzerinde “Gönüllü Olmak İstiyorum” bölümünden konuyla ilgili detaylı bilgilendirme yapılmıştır (AKUT, 2019-c). AKUT Gönüllülerinin operasyonel olabilmesi için gerekli eğitimleri alması gerekmektedir.

Belirtilen kapsamda AKUT temel ve ileri düzeyde eğitimler vermektedir. AKUT gönüllüleri operasyonel olarak görev almak istemeseler bile, farkındalık düzeyi yüksek kişiler olmaları ve alandaki takım arkadaşlarına lojistik destek sağlayabilmeleri için eğitimleri almaları kurum tarafından zorunlu tutulmaktadır. Eğitimlerin ortalama süresi 6 ay olarak ifade edilmektedir. Sonrasında gönüllü bireyin istemesi ve performans testlerinin de olumlu sonuçlanması halinde operasyonel eğitimlere başlanır. Bu süreçten itibaren ileri seviye eğitimlere başlanmaktadır. Örnek olarak AKUT gönüllüsü Kentsel Arama Kurtarma (enkaz) konusunda uzmanlaşmayı düşünüyorsa, Sartech 3, INSARAG Farkındalık, Enkaza Yaklaşma ve Beton Kırma 1-2, Afetlerde Tıbbi Operasyonlar 1-2, Kapalı Kısıtlı Alanda Arama Kurtarma, İp Teknik Kurtarma, İleri İlk Yardım gibi 150 saatin üzerinde olan bu eğitimleri almak zorunda ve bu eğitimlerin de süresi 2 yıl olarak ifade edilmektedir. Sonuç itibarıyla bir gönüllünün, asistan düzeyinde göreve çıkabilmesinin, bütün eğitimleri vaktinde aldığı düşünülürse 2-3 yıl aralığında sürebileceği tahmin edilmektedir. Şuanda hali hazırda AKUT gönüllülerinin sayısı

2200 civarında olup operasyonel kapasiteye sahip gönüllü oranı ise %40 olarak ifade edilmektedir (AKUT, 2019-d).

3.3.1.2. İHH Afet ve SAR (Search and Rescue) Gönüllü Programı

İHH İnsani Yardım Vakfı ülke çapında çeşitli alanlarda aktif bir şekilde gönüllülük faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Afet durumlarındaki müdahale kaynaklarının sınırlı sayıda olması ve mağduriyetlerin çok fazla olması sebebiyle İHH, Afet ve SAR çalışmaları ile olağanüstü durumlarda merkezi otoriteyle eşgüdüm halinde çalışmak için faaliyetlerini sürdürmekte olup bu alanlarda gönüllü katılımın önemine işaret etmektedir. Bugün ülke çapında 2 bine yakın afet ve arama kurtarma gönüllüsü bulunmaktadır. Gönüllü seçiminde nelere dikkat ediliyor diye baktığımızda; Olağanüstü hallerde, bölgesindeki faaliyetlere katkı sağlayacak fiziksel ve zihinsel yeterlilik, sosyal hassasiyet, derneğin esaslarıyla örtüşen bir yaşam biçimi ve duruş, tatbikat ve faaliyetlere vakit ayırabilme, düzenlenecek eğitimlere katılma, kurumsal aidiyet ve ekip ruhuna sahip olmasına dikkat edilmektedir (İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı, 2019).

Gönüllü Ekibe Hangi Tür Eğitimler Veriliyor?

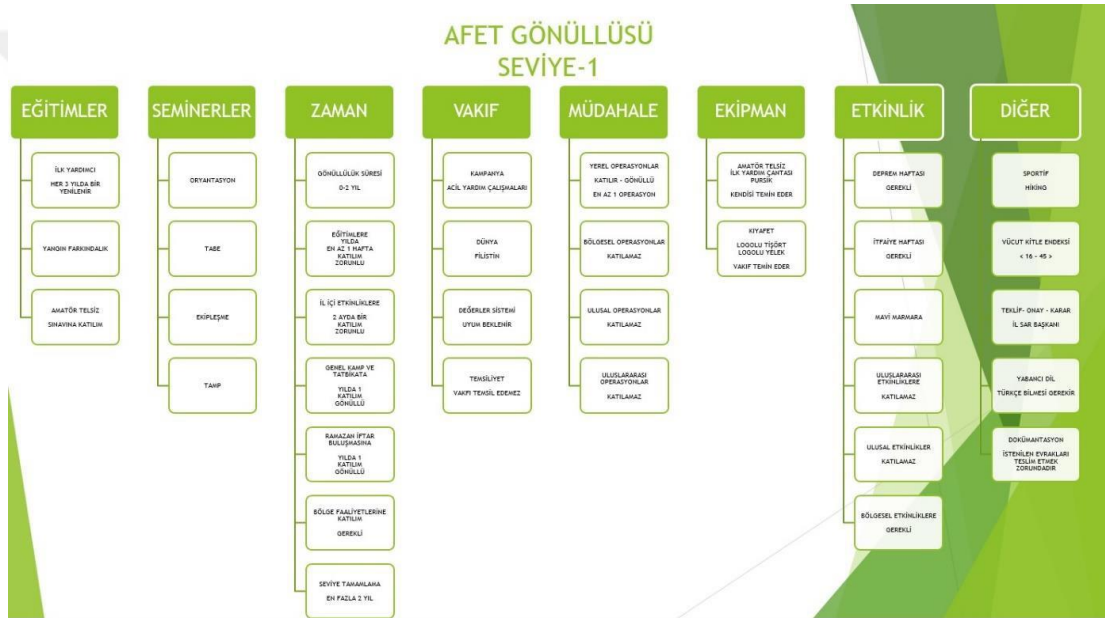
İHH Afet gönüllüleri sahaya çıkmadan önce belirli eğitimleri almakta olup sonrasında kurulan ekiplerde görev almaktadırlar. Bu süreçte gönüllü adayları oryantasyon, ilk yardım eğitimi (sertifikalı), temel arama kurtarma eğitimleri, yangın farkındalık eğitimi, amatör telsizcilik belgesi sınavına katılım, doğada arama ve kurtarma, kentsel arama ve kurtarma, akarsu-selde arama ve kurtarma, doğa yürüyüşü ve kamp programları ile yangın eğitimi almaktadırlar. İlgili eğitimler, o ildeki acil müdahale ekibindeki çeşitli gönüllülere verilmektedir. İlk yardım eğitimine herkes katılırken, telsizcilik eğitimine 5 kişi, doğada arama kurtarma eğitimine farklı 5 kişilik grup gönderilmektedir. Türkiye’de bu alandaki eğitimler resmi kurumlar vasıtasıyla verildiğinden, ilgili gönüllülerin bu eğitimlere katılması sağlanmaktadır. Temel eğitimlerin tamamlanmasının ardından ekipler oluşturulmakta ve İHH tarafından düzenli periyotlarda sınıf içi eğitim, dış pratikler ve antrenman

yaptırılarak aktif şekilde göreve hazır tutularak düzenli olarak eğitim süreci takip edilmektedir (İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı, 2019, s. 2).

3.3.1.2.1 Gönüllü Yetiştirme Aşamaları

İHH Afet Gönüllülerinin aldıkları eğitimlere, gönüllük sürelerine ve yetkinliklerine göre 3 seviyede tanımlanmaktadır.

Şekil 8: İHH Afet Gönüllüsü Seviye-1

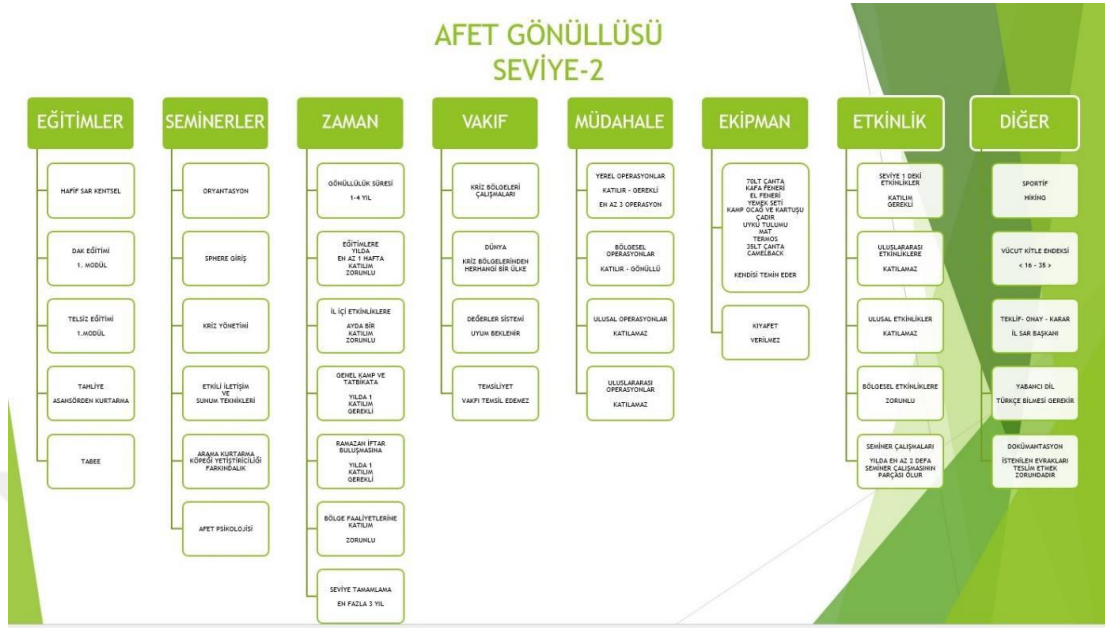

Kaynak: (İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı, 2019)

Gönüllülük seviyesi 1 olan bireyler, temel eğitimleri alması, etkinliklere katılması ve gönüllülükte kurumsal aidiyetinin devam etmesiyle yaklaşık 2 yıllık bir süre ve sınavlar sonucunda bir üst gönüllülük seviyesine ulaşabilmektedirler. En az 1 yerel operasyona katılım göstermesi beklenen gönüllü bölgesel, ulusal ve uluslararası operasyonlara bu seviyede katılım sağlayamamaktadır.

İHH afet gönüllülerinden de vakıf çalışmalarına da tam entegrasyon bekleyip sadece afet konularında değil vakfın her türlü etkinlik ve çalışmalarında da yer alarak kurumu tamamıyla benimseyen gönüllü adaylarıyla sahada yer almayı planlamaktadır.

Şekil 9: İHH Afet Gönüllüsü Seviye-2

Kaynak: (İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı, 2019)

Gönüllülük seviyesi 2 olan bireylerin, eğitimleri, seminerleri, etkinlikleri artmakta olup faaliyetlere katılımları gönüllülüğten çıkıp gerekli ve zorunlu olmakta ve ortalama 2 ile 5 yıllık bir süre içerisinde de bir üst gönüllülük seviyesine ulaşabilmektedirler. Bu düzeyde yılda bir kamp ve tatbikatlara katılmanın gerekli olduğu ve en az 3 yerel operasyona katılması beklenen gönüllü adayı bu seviyede 1.seviyeye ek olarak bölgesel operasyonlara ve kriz bölgesi çalışmalarına da katılabilmekte olup ulusal ve uluslararası operasyonlara katılamamaktadır.

Seviyeler ilerledikçe hem kendi eğitimlerine hem de alt seviye etkinliklerine de katılmaları beklenmektedir. Bu seviyede bölgesel etkinliklere katılım zorunludur.

yardım ve arama kurtarma gibi alanlarda oldukça yoğun bir uygulamaya ihtiyaç olduğu için, eğitim aşamalarının süresi gönüllülük seviyelerinde de gösterildiği gibi birkaç yıla yayılmış bir programla yürütülmektedir.

Görev dağılımı: Çoklu gönüllü istihdamı gerektiğinde vakıftaki profesyonel çalışanlar ile gönüllülerin görev tanımları ve dağılımı yapılmaktadır. İki grubun arasındaki sorumluluk ve haklar net bir şekilde belirlenmelidir.

Motivasyon: Gönüllü bireylerin çalışmaları ve destekleri noktasında motivasyonunu kaybetmemeleri adına yapılan çalışmalardır. Gönüllülerin faaliyetlerinin olumlu neticeleriyle ilgili bilgilendirme ve çalışmalarından dolayı onure etme gibi çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Performans değerlendirme: Çalışmalar sonucunda gönüllü katkının verimliliği değerlendirilmektedir. Değerlendirme sürecinde, gönüllünün işe uygunluğu, gönüllü desteğin maddi ve manevi neticelerinin öngörülen sonuçlarla paralel olup olmadığı gibi konular değerlendirilmektedir.

Raporlama: Gönüllü katkının kurumsal hiyerarşideki katma değeri veya varsa başarısızlığı raporlarla üst yönetime bildirilerek yeni gönüllü katılımlarındaki başarı için gerekli tedbirler anlatılmaktadır.

Ödüllendirme: Gönüllü bireylere yaptıkları çalışmalardan dolayı bir beklenti içinde olmasalar da hem kendilerini değerleri hissetmeleri hem de gönüllülüklerinin pekişmesi adına teşekkür belgesi, hatıra fotoğrafı gibi düşük maliyetli ayrıcalıklar yapılmaktadır. Gönüllülerin destek oldukları çalışmaların neticelerinin kendilerine bildirilmesi de motivasyon açısından önem arz etmektedir (İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı, 2019, s. 5).

İHH bünyesinde açılan ve STK bazındaki ilk proje olan afet koordinasyon merkezi, profesyonel hizmet ile 7 gün 24 saat 35 tır malzeme kapasitesi olan depo, 200 kişiye yetecek olan sığınak, 2000 kişilik yemek hazırlama kapasitesi olan mutfak olan, olası afet durumlarında ilk müdahalenin yapılmasına öncülük yapacak güvenli bir merkezdir. Acil durumlarda AFAD, Valilik, Emniyet gibi kuruluşlarla eşgüdüm sağlayabilecek telsiz sistemleriyle donanımlıdır. Son durumda İHH İnsani Yardım Vakfı Acil Yardım Birimi'nin 11 şehirde Arama Kurtarma Birliği, 45 şehirde Acil Müdahale Gücü, 135 kişilik Acil Durum Yöneticisi ve 2 bin 215 tane de Afet Gönüllüsü bulunmaktadır (İHH İnsani Yardım Vakfı, 2017).

3.3.1.3. Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG)

Mahalle Afet Gönüllüleri (MAG), 17 Ağustos 1999 Marmara Depremi'nden sonra, İsviçre İşbirliği Ofisi (SDC) Türkiye Şubesi katkılarıyla 2000 yılında kurulmuştur. Afet ve acil durumlarda bireylerin başlıca tepkisi yaşamının devamı için hayatta kalma çabası ve yakınlarını kurtarma düşüncesi olduğundan dolayı, mahalle seviyesinde teşkilatlanarak Türkiye'de afet farkındalığını yükseltmek ve insanların afetler konusundaki reaksiyonlarını etkin biçimde uygulayabilmeleri için bilgi sahibi olmalarını hedeflemektedir (MAG Vakfı, 2000).

Mahalle Afet Gönüllüsü Kimdir?

İkamet ettiği mahalledeki Mahalle Afet Gönüllüleri programına dahil olarak, standart temel eğitim programını bitirmiş olan gönüllü bireyler Mahalle Afet Gönüllüsü olarak adlandırılmaktadır. Mahalle Afet Gönüllüleri çalışmalarının uygulandığı mahallede en az 2 yıl daha oturmayı planlayan, gönüllülüğü benimseyen, ekip çalışması konusunda özveri sahibi ve gerçekleştirilecek programlara vakit ayırabilecek, 18 ile 65 yaşları arasında bulunan kişiler Mahalle Afet Gönüllüsü olabilir. Başvuru için muhtarlıkta bulunan MAG Başvuru Formundaki gerekli bilgileri doldurup, imzalaması gerekmektedir (MAG Vakfı, 2000-a, s. 16-17) .

MAG Eğitim Programı

Mahalle Afet Gönüllüleri'ne, doğa, teknoloji ve insan kaynaklı afetlere müdahale niteliklerini oluşturmak, geliştirmek, sahip oldukları teçhizatları emniyetli ve etkili bir biçimde kullanmak maksadıyla birtakım eğitimler verilir. Gönüllüler eğitim çalışmalarına devam ederken, hem kendilerinin, hem de mağdurların ve traftakilerin emniyetlerini tehlikeye sokmamak adına bilgi ve tecrübe kazanmak ve afet esnasında mevcut imkânları seferber ederek, hiç vakit kaybetmeden sistematik şekilde müdahale yeteneğini edinmek üzere verilen teorik ve uygulama eğitimlerini geliştirir, şartlar elverdiği sürece tatbikatlar gerçekleştirirler (MAG Vakfı, 2000-a, s. 18).

Eğitim Programının Hedefleri

Temel eğitim programının neticelenmesiyle birlikte: Afet öncesi tehlike ve riskleri belirlemek, temel afet bilinci kazanıp öncelikle kişisel farkındalık kazanıp sonrasında ailesini ve yakın çevresindekilerini meydana gelecek muhtemel afetlerden dolayı oluşabilecek zararlarının azaltılmasını sağlamak, takım arkadaşlarıyla beraber, afet bölgesi ve kaotik ortamların stresli anlarında, afetzedelerle doğru iletişim ve yaklaşımın nasıl yapılacağını öğrenmek, kaynakların sınırlı ve afetlerde zamanın öneminin farkında olarak etkili ve etkin bir müdahale için ekip çalışması gerekliliği ve eşgüdüm yeteneğiyle temel hedefler karşılanmaya çalışılır (MAG Vakfı, 2000-a, s. 32) .

Mahalle Afet Gönüllüsünün Sorumlulukları

Mahalle Afet Gönüllüleri, güvenlik konusunu öncelikli olarak ele almaktadır. MAG'lar, kendilerinin ve çevresindekilerin güvenlikleriyle beraber müdahalede bulunduğu afetzedelerin de emniyetlerini mevcut eğitim, yetenek ve imkânları kullanarak sağlamakla sorumludur. Mahalle Afet Gönüllüleri, çalışmalarında hiçbir dil, din, ırk vb. ayrımı yapmaz, siyasi duruş sergilemez, kişisel çıkar ve menfaat gözetmezler. MAG anlayış olarak kimseyi dışlamaz ve rakip olarak görmez. Gönüllülük noktasında bakış açısı yardım bekleyenlere destek olmanın yanı sıra, sosyal hayatın da iyileştirilmesi adına ortak hedefleri taşıyan kişilerin birbirlerine katkı sağlamasıdır. Mahalle Afet Gönüllüleri yapı itibariyle bağımsız olsalar dahi, afete müdahale noktasında çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşla eşgüdüm halindedirler. Afetlere hazırlık, müdahale ve afet sonrası iyileştirme aşamalarında sorumlulukları ve yasalarla belirlenmiş vazife, yetki ve görevlerinin bilincindedirler ve merkezi idare ve yerel yönetimlerle koordinasyon içerisinde çalışırlar. MAG temel ilke olarak; Ortak çalışma, işbirliği, iletişim ve eşgüdümü benimsemiştir (MAG Vakfı, 2000-a, s. 17).

Mahalle Afet Kurulu (MAK)

Mahalle Afet Gönüllüleri sistemindeki eşgüdümü sağlamak maksadıyla oluşturulan Mahalle Afet Kurulu (MAK) yönetim ve koordinasyon birimi olarak görev yapmaktadır. Mahalle Afet Kurulları, MAG uygulamasının sürdürülebilirliği

ve mahallenin afet direncinin artırılması ve muhtemel risklerin en aza indirilmesi noktasında faaliyetler yürüten bir kuruldur (MAG Vakfı, 2000-a, s. 6).

Mahalle Afet Kurulu'nun İşleyişi

Olağan Durumlarda:

Toplantılar aylık olarak düzenlenir. Tarihi, saati ve nerede yapılacağı önceden belirlenmektedir.

Olağanüstü durumlarda

MAK üyeleri olağanüstü bir durumun meydana geldiği hallerde Mahalle Afet Destek Merkezi'nde bir araya gelerek ilgili olan kriz merkezi ile iletişime geçer ve verilen tavsiyeler yönünde çalışmalar yaparlar (MAG Vakfı, 2000-a, s. 7).

Hazırlık ve Planlama Aşamalarında;

MAG'ların etkinliğinin devamı ve artması, aktif gönüllülerin bilgilerinin güncel tutulması, ihtiyaç halinde yeni gönüllüler kazandırılması ve eğitimlerinin takibi, belirli periyotlarla gerçekleştirilecek tatbikatlar ile afetlere müdahale kabiliyetinin pekiştirilmesi ve resmi kurumlar ile ilgili STK'ların ve diğer mahallerle eşgüdümün sağlanması hedeflenmektedir. Mahalle Afet Destek Merkezi'nin ve orada bulunan teçhizatın sistemli bir şekilde bakımlarının gerçekleştirilmesi, ekipman ve malzemelerdeki eski veya bozulmuş olanların tamir ve bakımının gerçekleştirilmesi veya yenisinin tedarik edilmesi de önemli konulardandır. Afet farkındalığının yükseltilmesi, afetlere hazırlık ve risklerin en aza indirilmesi için mahalle sakinlerinin imkanlar dahilinde bilgilendirilmesi ve bu maksatla Milli Eğitim Müdürlükleri, Okullar, Halk Eğitim Merkezleri vb. kuruluşlarla eşgüdüm sağlanması ise hazırlık aşamasında eğitim konusuna verilen önemi göstermektedir. Gönüllü motivasyonu ve yeni gönüllü kazanılması için aktiviteler yapılması, tanıtım çalışmaları yapılması ve bu maksatla mahalledeki bulunan STK'lar ile ortak hareket edilmesi de bu aşamada sağlanacak motivasyonun temelini oluşturmaktadır.

MAG çalışmalarının yürütüldüğü diğer mahallelerle iletişim ve eşgüdümün artırılması, merkezi idare ve ilgili kurumlarla eşgüdüm halinde, afetlere hazırlık çerçevesinde risk oluşturabilecek alt yapı ve üst yapı tesisleri ile tehditlerin saptanması, olası afet durumlarında mahallede destek olacak kişi ve teçhizat

donanımlarının belirlenmesi, acil durum zamanlarında kullanılacak alternatif ulaşım ve iletişim imkânlarının saptanması ve geliştirilmesi maksadıyla bu konudaki bilgilerin güncel olarak tutulması, hedeflenen gelişmelere ulaşabilmek amacıyla resmi kurumlarla iletişim, bilgilendirme ve eşgüdüm sağlanması ve ilerletilmesi üzerinde ciddi bir şekilde durulmaktadır (MAG Vakfı, 2000-a, s. 8).

Afet anında

İhtiyaç duyulan alt yapının mevcut olduğu ve sorumlu Afet Yönetim Merkezlerince frekans tahsislerinin gerçekleştirildiği anlarda, Mahalle Afet Destek Merkezi'nde yer alan telsiz vasıtasıyla ilgili Kriz Merkezi ile iletişim kurup gerekli eşgüdümün oluşturulması, Mahalle Afet Gönüllüleri'nin müdahale imkanlarını yükselten hazırlıkların yapılması, ihtiyaç halinde teçhizat ve insan gücü gereksinimlerinin karşılanması, afet esnasında meydana gelen kaza, yaralanma, can kaybı ve maddi hasarların yetkililere bildirilmesi, mahalleye desteğin ulaşabilmesi adına ulaşım bilgilerinin sorumlulara iletilmesi, alternatif güzergahların tavsiye edilmesi, kapanan yolların imkanlar dahilinde yeniden ulaşım açılması, afetzedede mahalle sakinlerinin acil ihtiyaçlarının giderilmesi ve getirilen yardımların ihtiyacı olanlara dağıtımında sorumlulara yardım edilmesi, mahalle dışında meydana gelen afet durumlarında da kriz merkezinin koordinasyonunda ve yönlendirmeleriyle mahalleye sunulacak yardım ve destek hizmetinin, afet bölgesine emniyetli ve sistematik biçimde ulaştırılması için eşgüdümün oluşturulmasıdır (MAG Vakfı, 2000-a, s. 8-9).

Mahalle Afet Gönüllülüğü Uygulamasında Son Durum

Türkiye'nin çeşitli illerinde görevlerine devam etmekte olan gönüllüler, Kocaeli'nde 22 mahallede bulunmakta olup; Körfez, Gebze, Derince, İzmit, Karamürsel Gölcük ve Çayırova ilçelerinde, Yalova'da 10 mahallede bulunmakta olup Altınova, Merkez ve Çiftlikköy ilçelerinde, İstanbul'da 65 mahallede bulunmakta olup; Esenyurt, Sarıyer, Tuzla, Bağcılar, Kağıthane, Bahçelievler, Fatih, Bakırköy, Maltepe, Beşiktaş, Şişli, Üsküdar, Kadıköy, Pendik, Kartal, Büyükkada, Heybeliada, Avcılar, Zeytinburnu ve Gaziosmanpaşa ilçelerinde, Bursa'da 6 mahallede bulunmakta olup Orhangazi ve Gemlik ilçelerinde son olarak İzmir'in

Balçova ve Narlıdere ilçelerinin 6 mahallesinde bulunmakta olup, toplam da 109 mahallede 5008 adet Mahalle Afet Gönüllüsü temel eğitimlerini almıştır. İlgili mahallelerde Mahalle Afet Destek Merkezleri de (MADM) kurulmuş olup gerekli teçhizatları mevcuttur. Kocaeli'nde İl Kriz Merkezi ile telsiz haberleşme sistemi kurulmuştur. Mahalle Afet Destek Modelinin sürdürülebilirliğinin oluşturulması maksadıyla kurumsallaşma faaliyetleri devam etmektedir (MAG Vakfı, 2003).

3.3.1.4. Türk Kızılay Derneği

Kızılay, 11 Haziran 1868'de hiçbir ayırım yapmadan savaş bölgelerindeki askerlerin hastalık ve yaralanma durumlarında yardımcı olmak için "Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti" ismiyle kurulmuştur. Dernek ismi farklı dönemlerde değişime uğramış olup son olarak 1947'de "Türkiye Kızılay Derneği" ismini almıştır. Tüzel kişiliği bulunan dernek özel hukuk hükümlerine bağlı olup kâr amacı olmayan, karşılık beklemeden yardım ve hizmette bulunan, kamu yararı gözetilen gönüllü sosyal hizmet derneğidir. Ayrıca Uluslararası Kızılay-Kızılhaç Topluluğu'nun ayırım gözetmemek, tarafsızlık, bağımsızlık, insanlık, hayır kurumu niteliği, birlik ve evrensellik gibi temel ilkelerini de benimsemektedir. Kızılay, ayırım yapmadan bireylerin acısını önlemek veya hafifletmek, bireylerin hayatını ve sağlığını korumak, şahsiyetine saygı duyulmasını sağlamak ve kişiler arasındaki saygıyı, dostluğu, anlayışı, eşgüdümü ve sürdürülebilir barışı sağlamayı amaç edinmiştir (Türk Kızılay, 2014).

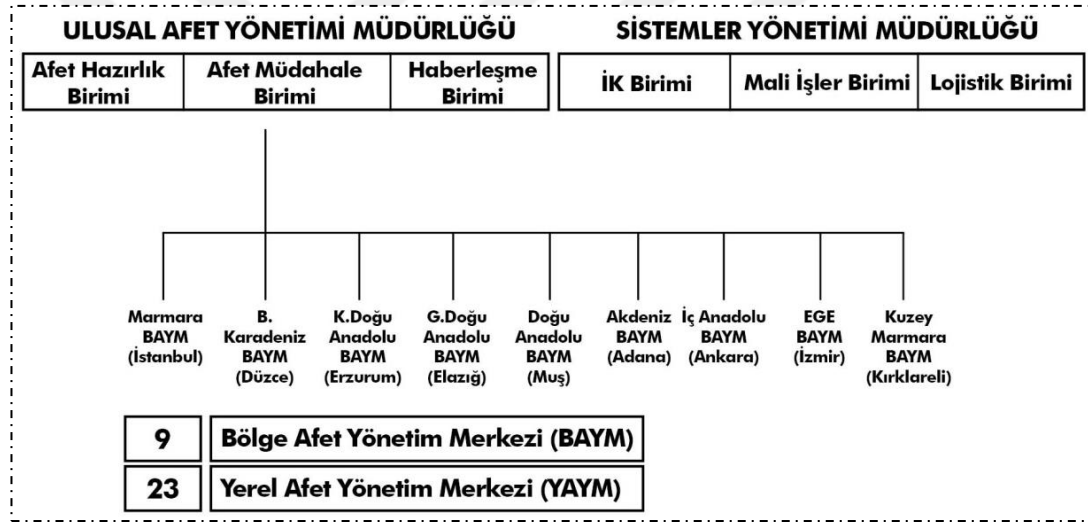
Türkiye Kızılay Derneği afetlerde de aktif şekilde rol almaktadır ve çeşitli il ve ilçelerdeki şubeleriyle, personeliyle ve gönüllüleriyle etkin şekilde görev yapmaktadır. Ülke çapında genişleyen afet müdahale ve lojistik uygulamalarıyla, Türk Kızılay dünyanın en gelişmiş afet teşkilatlanmalarından birine sahiptir. Türk Kızılay'ın görevi, doğal afetlerin ardından afetzedelere acil beslenme yardımı sağlamaktır. Acil barınma noktasında da yardımcı olmak adına resmi kurumlara destek olmaktadır. Türkiye Kızılay Derneği, 9 Bölgesel ve 23 Yerel Afet Müdahale ve Lojistik Merkezleri vasıtasıyla ülke genelinde afet bölgesine en kısa vakte ulaşılmayı hedeflemektedir. Afet zamanlarında afetzedelerin beslenme konusundaki acil ihtiyaçları, mobil mutfak, mobil ekmek fırını ve mobil ikram araçları ile

karşılanmaktadır. Türk Kızılay sadece ülke içinde değil aynı zamanda uluslararası afetlerde de etkin rol oynayarak küresel bir aktör haline gelmiş olup 78 farklı ülkede son 10 yılda her türlü afetlere müdahalede görev almış ve tarihi boyunca 137 ülkede ihtiyaçlı bireylerin barınma ve beslenme gibi başlıca gereksinimlerine cevap vermiştir (İpek vd., 2018, s. 710).

Türk Kızılay Afet Yapılanması ve Kapasitesi

Genel Müdürlük bünyesinde profesyonel olarak hizmet veren 2 müdürlük mevcuttur.

Tablo 4: Ulusal Afet Yönetimi Organizasyon Yapısı

Kaynak: (Türk Kızılay'ının Afetteki Rolünün Önemi, s. 711)

Afet Hazırlık Biriminin Sorumlulukları

Afetler konusunda tüm toplumu kapsayan hazırlık faaliyetleri noktasında riskleri en aza indirmek ve zarar görebilirliğe yönelik planlanan çalışmaları hayata geçirmekle beraber ilgili müdürlük, kurum ve kuruluşlarla eşgüdümün sağlanmasıdır. Çalışanların bireysel ve teknik yeterlilik aşamalarına destek olmak adına eğitim ve programların oluşturulup uygulanması noktasında takip ve koordine edilmesini sağlamaktır. Afetler konusundaki temel eğitimleri ve afet eğitim sisteminin geliştirilmesini sağlayarak, Afet Yönetimi Organizasyonu çerçevesinde uygulamak ve ilgili bölümlere dönüt verilmesini koordine etmektir. Afet yönetimiyle alakalı usul

ve esasları afetlerle ilgili olan kurum ve kuruluşlarla eşgüdüm sağlayıp hazırlamak veya yapılmasını sağlamak, bu esasları uygulamak veya uygulanmasını sağlamak, uygunluğunu yorumlamak ve değerlendirmelerini ilgili bölümlere aktararak ihtiyaç duyulan güncellemelerin yapılmasıdır. Usul ve esasların hazırlanması ve uygulanması kapsamında kılavuz ve yönergeler oluşturup, eğitim ve tatbikatları gerçekleştirmek, operasyonel teçhizatlar üretmek, yaygınlaşmasına katkı sağlamaktır.

Ulusal Afet Yönetim Stratejisi kapsamında afete müdahale aşamalarını ve çalışmalarını takip edip uygunluğunu belirlemekle beraber afet yönetimi kapsamında bilgi yönetimi faaliyetlerini, raporlama, medya ve halkla ilişkiler noktasında yöntemleri geliştirmek, süreli ve anlık raporları oluşturulmasıdır. OGYAP (Organizasyonel Yapılanma) çerçevesinde bölgelerde müdürlükler ve yerelde şefliklerle afet yönetimi sisteminin genişlemesi adına çalışmalar yürütmesinin yanı sıra tatbikat yönetimiyle ilgili sistem ve uygulama esasları oluşturup takibinin ve değerlendirmesinin yapılmasıdır. Yerel düzeyden ulusal düzeye kadar olan müdahale tatbikatlarına katkı sağlamak, tatbikatların değerlendirmesini ve neticeleriyle ilgili bölümlere dönüt vermek, sivil-asker işbirliği kapsamında yürürlükteki mevzuatlardan haberdar olmak, stratejileri saptamak ve ulusal sivil-askeri kuruluşlarca gerçekleştirilecek olan çalışmalarda yer almaktır. Türk Kızılay'ının Seferberlik ve Savaş Hali durumlarında mevzuattaki sorumlulukları kapsamında, hazırlıkları bitirilmiş olmak, takip etmek ve ilgili bölümleri aktif hale getirerek sivil ve askeri kuruluşların düzenleyeceği çalışmalarda yer almak ve de afet yönetimi aşamalarında gönüllü kazanımı ve yönetimi faaliyetlerini koordine etmek ve veritabanı hazırlamak kaydıyla gönüllü kullanımını yaygınlaştırmaktır (Türk Kızılay, 2019).

Afet Müdahale Biriminin Sorumlulukları

Afet Yönetimi Organizasyonu çerçevesinde afet lojistiği, haberleşme, beslenme, barınma ve sağlık (su ve sanitasyon dahil) konularına bakış, yöntem ve standartlar noktasında çalışma ve uygulamaları sağlanmasıyla beraber Türk Kızılay'ın ve afet yönetiminde görevli sektörlerin fiziksel afet müdahale kapasitesini, müdürlüğün usul ve esasları yönünde, stratejik planlarda belirlenen hedefler doğrultusunda artırımını sağlanmasıdır. Türk Kızılay ile kurum ve kuruluşlar

arasındaki eşgüdümü sağlayıp, afet ve acil durumlara müdahalede bulunarak afet müdahale ekiplerinin ihtiyacı olan ekip ve yardım malzemelerini tedarik etmek ve sevkiyatını sağlamaktır. Afet Yönetimi Organizasyonu'nun eşgüdümünü sağlayarak; ülke genelinde gerçekleşecek afet müdahale çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla, ülkeye gönderilen uluslararası insani yardım faaliyetlerini ve kuruluşlarını koordine etme ve ülke dışından gelecek çeşitli malzemelerinin alınması, kayıt edilmesi, depolanması ve gerekli kişilere ulaştırılması noktasında çalışma ve koordinasyonları yürütülmesi de biriminin sorumluluğundadır. Son olarak afetlere müdahale safhalarında insan kaynağı planlamasını sistemli bir şekilde koordine ederek etkin hale gelmesini sağlamak da müdahale biriminin görevleri arasında yer almaktadır. (Türk Kızılay, 2019).

Afet Haberleşme Biriminin Sorumlulukları

Afet zamanlarında en kısa süre içerisinde haber alma, değerlendirme ve afet operasyonlarının alarminin verilmesi görevini üstlenen birim, ülke içinde ve yurt dışında bulunan sismoloji merkezleri ile devamlı iletişimde kalıp, deprem ve diğer afetlerin takibinde olarak gerekli hallerde ilgili yöneticilere bilgi verilmesini sağlamaktadır. Yardım talepleri ve afetler konusunda edinilen bilgiler yönünde, Kriz Masası Başkanı ile eşgüdümlü şekilde ilgili birimlerin faaliyete geçmesi ve ülke içinde afet müdahale ve yardım operasyonlarının başlatılmasını sağlarken ülke genelinde bulunan iletişim ağı aracılığıyla da afet anı, öncesi ve sonrasında, uydu telefonları, kısa ve uzun mesafe telsizleri ile kurum içi ve dışı kesintisiz iletişim sağlamaktadır. Afet esnasında ise bölgeye yönlendirerek, alanda iletişimin kesintisiz olması ve sesli/görsel bilgi paylaşımını sağlayan birim personeli Kızılay tarafından belirlenen konumlara yeni haberleşme sistemlerinin kurulmasını da gerçekleştirmektedir. Afetlere müdahale sırasında ekipler arasındaki iletişimin oluşturulduğu ve haberleşme teçhizatlarının düzenli kontrollerini yaparak sistemin sürekliliğini sağlarken haberleşme sistemlerinin de güncelliğini koruması adına gerekli teknolojik eğitimlerin ve malzemelerin alınmasının takibini yapmaktadırlar. Haberleşme sisteminin kontrolü ve teknolojiye entegrasyonunu kontrol etmek adına planlı/plansız tatbikatlar yaparak haberleşme merkezlerinin, 7 gün ve 24 saat aktif şekilde görev yapmasını sağlamaktadırlar. TAMP çerçevesinde Afet Haberleşme

Hizmet Grubu'na destek çözüm ortağı olarak imkânları dâhilinde yer alan bu birim uluslararası operasyon durumlarında, kurumun diğer paydaşlar ile gerçekleştireceği haberleşmenin altyapısını oluşturulmasından da sorumludur (Türk Kızılay, 2019).

Türkiye Afet Müdahale Planında (TAMP) Türk Kızılay

Türk Kızılay'ının afet ve acil durumlarda resmi kurumlara yardımcı olduğu ve sorumluluğu doğrudan üstlendiği çeşitli görevleri bulunmaktadır. 18.12.2013 tarih ve 28855 sayılı “Afet ve Acil Durum Müdahale Hizmetleri Yönetmeliği ve 03.01.2014 tarih ve 28871 sayılı resmi gazetede yayımlanan Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ile ulusal ve yerel seviyede müdahale organizasyon sistemi hazırlanmıştır. Bu plan içerisinde görevler açıkça belirtilmiş olup beslenme noktasında Türk Kızılay'ı ana çözüm ortağı olarak belirlenmiştir. Ayrıca Uluslararası Nakdi Bağış, Psiko-sosyal Destek, Haberleşme, Ayni Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım, Nakliye, Uluslararası Destek ve İşbirliği, Ulusal ve Sağlık Hizmetleri Gruplarında ilgili kurumlara destek çözüm ortağı olarak katkı sağlamaktadırlar. Ana çözüm ortağı olduğu beslenme hizmet grubundaki görevi, afetzedelerin hayatının normale dönüp ihtiyaçlarını kendileri giderebildikleri zamana kadar asgari beslenme hizmetini karşılamak.

Şekil 11: Türkiye Kızılay Derneği TAMP Kapsamındaki Sorumlulukları

Kaynak: (Türk Kızılay'ının Afetteki Rolünün Önemi, s. 714)

Beslenme Hizmetlerinde Türk Kızılay'ının Yeri

Afetler meydana geldiğinde sağlık ve beslenme hizmetlerinin koordinasyonunun etkili bir biçimde sağlanması, olağanüstü durumun bireylerdeki sadece fizyolojik değil aynı zamanda psikolojik sonuçlarının da aşılabilmesi için zaruridir. Beslenme hizmetlerinin koordinasyonu, kaynakların etkin kullanımı doğrultusunda ihtiyaç duyulan programları içeren sade, pratik ve etkili planlardan meydana gelmelidir (Türk Kızılay'ın Afetlerde Beslenme Hizmetleri Kılavuzu, 2017, s. 22). TAMP kapsamında Türk Kızılay'ın afet alanında afetzedelerin beslenme hizmetlerinin sunulması ve bu hizmeti sağlayacak kamu kurum ve kuruluşlarıyla, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının eşgüdümüyle görevlidir.

Beslenme hizmet grubu ana çözüm ortağını olarak sorumluluklar:

- Afetzedelere gerekli olan beslenme hizmetlerinin sağlanması
- Beslenme için ihtiyaç duyulan tesislerin yapılması
- Afet alanında yeme-içme ve içilebilir su ihtiyacının sağlanması

- Gıda dağıtım konusunda ölçütlerin tespit edilmesi
- Tedarik zincirinin oluşturulması ve gıda dağıtımının gerçekleştirilmesi olarak ifade edilmiştir (Türk Kızılayı Afetlerde Beslenme Hizmetleri Kılavuzu, 2017, s. 23).

Ulusal Düzey Beslenme Hizmet Grubu Planı kapsamında yapılması planlanan çalışmalar:

Afet Öncesi: Beslenme konusunda ihtiyaç tespiti, pişirme ve dağıtım ile ilgili kayıt sistemlerini belirleme, planlama, kapasite oluşturma ve tatbikatlar ile kapasiteyi sürekli aktif halde tutma.

Afet sırası ve Müdahale Aşaması: Müdahalenin koordinasyonunu merkezden yapılması ve yönetilmesi, bölgede ise afetzedelere belirtilen sistemler kapsamında beslenme hizmeti sunma, kaydetme, takip, değerlendirme ve raporlama yapmaktır.

Afet Sonrası: Beslenme hizmetinin sunumundaki personel ve teçhizatlarının toparlanması, çalışmanın değerlendirilmesi, deneyimlerin aktarılması ve tecrübelerin çıkarılması, ilgili çalışma ekiplerine dönüt verilmesi ve “Beslenme Hizmet Grubu Görev Sonu Faaliyet Raporu”nun oluşturularak AFAD ve paydaşlar ile paylaşılmasıdır (Türk Kızılayı Afetlerde Beslenme Hizmetleri Kılavuzu, 2017, s. 24).

Türk Kızılay’ı Afet Hizmetlerinde Gönüllülük

Kızılay Afet Gönüllüsü: Afet öncesi evrede hazırlık ve planlama; afet esnasında, afet alanında veyahut Afet Operasyon Merkezi’nde afete müdahale; afet sonrası evrede ise iyileştirme, takip, yorumlama, raporlama çalışmalarına Kızılay adına gönüllü olarak yapan kişilerdir. Afet gönüllüleri afete hazırlık ve müdahale aşamalarında vazife alabilir. Gönüllülerin çalışma sahalarına göre temel afet ve uzmanlık eğitimlerini katılmaları kurum tarafından sağlanmaktadır.

Türk Kızılay’ı afet gönüllüsü kriterleri tüm STK’lar da olduğu gibi benzerlik göstermek olup öncelik olarak bireyin 18 yaş ve üzerinde olmasıyla beraber gönüllü olma konusunda istekliliği önem arz etmektedir. Sağlık yönünden saha çalışmalarına katılmasına ve seyahat engelinin bulunmamasına özen gösterilirken gönüllü adayının sürücü belgesi olması kurumun ulaşım hizmetlerine katkı sağlaması açısından

değerlidir. Gönüllülük de en önemli koşullardan birisi de eğitim ve faaliyetlere katılabilecek zaman ve koşulları olmasıdır. Nitekim gönüllülüğü yaşam felsefesi haline getiren insanların kuruma ve çalışmalara katkıları hayli fazla olup gönüllünün kuruma aidiyeti oluşması ve uzun dönemler çalışmalarda yer alması açısından da oldukça önemli görülmektedir.

3.3.1.4.1. Afete Hazırlık Aşamasında Gönüllülerin Görevleri

Danışmanlık Hizmetleri: Resmi kurumlar, üniversiteler, STK çalışanları ve yetkilileri Kızılay Afet Yönetim Süreci'nde bilgi ve terubelerini aktarmak adına gönüllü danışmanlık yapabilirler.

Teknik Destek Çalışmaları: Afet Yönetim Sistemi kapsamında gerekli olan bilgisayar yazılımının oluşturulması, afet haberleşme sisteminin kullanılması, ofiste bulunan araç ve gereçlerinin kontrol ve tamiratında, geliştirilmesinde, bulunabilirler.

Ofis Çalışmaları: Afete hazırlık faaliyetleri kapsamında veri tabanı güncelleme, web sayfası oluşturma, lojistik sistemin işleyişinde araç ve materyal takibi işlerinde, yazışma-evrak takip ve arşiv düzenleme faaliyetleri vb. hususlarda çalışabilirler.

Afet Eğitim çalışmaları: Afet hazırlık faaliyetleri kapsamında; yerelde gerçekleştirilecek olan "Afet Hazırlık ve Müdahale Temel Eğitimi -DPRM" ile Afet Uzmanlık eğitimlerine katılmaları gerekmektedir. Ayrıca ilgili eğitim bölümlerinin geliştirilmesinde, gerekli özellikleri bulunan ve Eğitimci Eğitimi'ne sahip gönüllülerce eğitimlerin yapılması ve tatbikatlara dahil olma gibi faaliyetleri gerçekleştirebilirler.

Afet Gönüllü Sistemi çalışmaları: Merkezde, bölgede ve yerelde afetlere müdahale ve yardımların yönetimi çerçevesinde yürütülecek afet gönüllü sisteminin oluşturulması, geliştirilmesi, izlenilmesi ve devamlılığının sağlanması faaliyetlerini koordine edebilirler.

Afete hazırlık aşamalarında gönüllülerin görevleri genel itibariyle öncelikle kurumun benimsenmesi, afet kültürü oluşması, afet eğitimleri almasıyla beraber emeği ve fikirleriyle kuruma katkı sağlaması beklendiği görülmektedir. Kızılay'ın toplumdaki farkındalık çalışmaları ve afet süreçlerindeki katkıları göz önüne

alındığında afet yönetimi konusunda ülke çapında etkili kurumlar arasında gösterilmesi yanlış olmayacaktır.

3.3.1.4.2. Afete Müdahale ve Yardım Aşamasında Gönüllülerin Görevleri

Afet gönüllüleri, ilgili eğitimleri tamamlamalarının ardından müdahale ve yardım aşamalarında etkin bir şekilde görev alabilmektedirler.

Afet durumunda; Afetzedelere dağıtılan yardımlarda, afet alanında yürütülen idari faaliyetlerde, muhtemel mülteci hareketi olması halinde; belirlenecek toplanma alanlarında destek ve barınma çalışmalarında, afet alanında oluşturulan lojistik noktalarında, malzeme toplama, düzenleme, doldurma-boşaltma görevlerinde, kamp bölgesinin temizlenmesinde, düzenlenmesi ve danışma faaliyetlerinde bulunabilirler (Türk Kızılay İzmir Şubesi, 2018).

Genel itibarıyla değerlendirdiğimizde STK'lar ile hızlı ve kolay biçimde eşgüdümüne gidilebilmesi afet yönetiminde resmi otoritenin güçlü yönlerinden birisi olarak görülmektedir fakat diğer açıdan da mevcut mevzuattan kaynaklı zayıf yönlerde bulunmaktadır. Ülke olarak afetlere açık olmamızdan dolayı zarar görülebilirliği minimuma indirmek için kesinlikle halkın da afet yönetimi sürecine dahil edilmesi gerekliliği ulusal ve uluslararası tüm çalışmalarda da ifade edilmektedir. Bu sebeple AFAD gönüllülük sistemi çerçevesinde ülkede bulunan STK'ları akredite edip sisteme entegresini sağlama planları ve STK'ların afet ve acil durumlara aktif katılımıyla ilgili süreçlerin 1999 Marmara depreminin ardından daha bilinçli, eğitilmiş ve planlı olması ülkedeki afet yönetiminin her aşaması için resmi otoriteye katkı sağlamaktadır. 24 Ocak 2020 tarihindeki 6.8 büyüklüğündeki Elâzığ depreminde de STK'ların aktif rolü görülmüş uzman ekiplere teknik ve gönüllü noktasında destek olmuşlardır.

TAMP kapsamında koordinasyon AFAD' da olduğu için komuta koordinenin her aşamasında uyum son derece önemlidir. Beslenme grubunda ana çözüm ortağı olan Türk Kızılay afetzedelere son derece titiz çalışmalarla gıda dağıtımını ve koordinasyonunu gerçekleştirmektedir. Fakat barınma ve beslenme grubu arasındaki entegrasyonun tam olarak olmaması afetzedeler için yapılan çadırlardaki kişi sayısı ve kendi evlerinde kalan fakat beslenme ihtiyacı bulunanların belirlenmesi

noktasındaki eksiklikler ve onlara ulaşmayan gıda ve ihtiyaçlar kurumlar arası entegrasyonun istenildiği düzeyde olmadığını da göstermektedir. Barınma ve Beslenme grubundaki uyumun son derece önemli olduğu son afette de bir kez daha anlaşılmaktadır. Mevcut TAMP' ın güncellenmekte olduğu ve son yaşanan afetteki yaşanan olumsuzlukların da tecrübe edilerek plana dahil edilmesi gerekliliği olay sonrası yapılan açıklamalarda bir kez daha ifade edilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ BAŞKANLIĞI (AFAD)

GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİ

18 Ağustos 2011 tarihli ve 28029 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı (UDSEP) 2012-2023 çerçevesinde ülke genelinde afet gönüllülük sisteminin kurulması plan dahilindeki stratejilerden birisi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, var olan yasaların incelenerek afet gönüllülüğü kavramı ve iş tanımları noktasında güncelleme yapılması, afet gönüllülüğü noktasındaki istekliliği artırmak için kamu kurum ve kuruluşlarında ihtiyaç olan yönetmelik ve genelgelerin hazırlanması ve gönüllü kurum ve kuruluşların işleyiş aşamalarının belirlenerek karar verici ve uygulayıcılar için el kitaplarının hazırlanması gerçekleştirecek eylemler olarak açıklanmıştır (Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023, 2013-a, s. 54-55). Bu kapsamda 2019 yılı Temmuz ayında da “Afetlere Hazırlık Yılı” çerçevesinde AFAD tarafından “AFAD Gönüllülük Sistemi” tanıtım ve eğitimleri başlamış olup halen sistem devam etmektedir.

4.1. AFAD GÖNÜLLÜLÜĞÜNÜN YAPISAL OLARAK İNCELENMESİ

4.1.1. AFAD Gönüllülük Projesi

Afet yönetimi evrelerine gönüllü bir şekilde katılım sağlamayı düşünen gerçek ve tüzel kişilerin aşamalara katılması maksadıyla; çalışma alanlarının tespit edilmesi, eğitimler sonucu kapasitelerinin iyileştirilmesi ve gönüllülük sistemindeki çalışma performanslarının izlenilmesi amaçlanmaktadır. AFAD Gönüllüleri afetin ihtiyaç duyulan her alanında yetkin olacak şekilde ilgili eğitimler ile yetiştirilerek olağanüstü durumlarda etkin biçimde çalışmaları sağlanacak ve bu sayede toplumun da afet ve acil durumlar konusunda dirençliliği daha da artmış olacaktır (AFAD, 2019-d). Bu proje ülke genelinde aktif bir şekilde uygulandığında olası afetlerden hem öncesinde hem afet anında hem de afet sonrası zamanlarda kaotik ortamın azalması, sosyal hayatın devam etmesinin kısa sürede sağlanması ve muhtemel can kayıpları ve zararların en aza indirileceği düşünülmektedir. Ülke genelinde

tanıtımları ve eğitimleri devam eden projede 2023 yılı sonunda 1 milyon vatandaşın eğitim almasının sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda illerdeki AFAD Müdürlükleri'nde çalışmalar yürütülmeye devam etmektedir (AFAD, 2019-f, s. 103).

4.1.2.AFAD Gönüllüsü Kimdir?

AFAD Gönüllüsü kavramı “*Tamamıyla kendi isteği doğrultusunda, dayanışma ve yardımlaşma amacıyla bireysel çıkarlarını gözetmeksizin hiçbir maddi beklentisi olmadan sadece topluma faydalı olmak arzusuyla fiziksel gücünü, zamanını, bilgi birikimini, yeteneğini ve deneyimini kullanarak afet ve acil durum öncesinde, sırasında ve sonrasında toplum hizmeti çalışmalarına katkı sağlayan kişilerdir.*” şeklinde tanımlanmaktadır (AFAD, 2019-d). Bu tanımlamanın ülkemizdeki diğer afet gönüllüleri tanımlarından bariz bir farkı yoktur fakat devletin afetler konusunda yetkili kurumu tarafından yapılıyor olması, bir portal sistemine kayıtlı olunması, bütçesinin, insan kaynağının, teçhizat-donanım ve takibinin daha kurumsal yapılması noktasında STK'lardan olumlu yönde ayrılmaktadır.

4.1.2.1. AFAD Gönüllülüğüne Kabul, Aranılan Nitelikler ve Sorumluluklar

Gönüllülük sistemine yapılan başvurular sonrasında yöneticiler aracılığıyla değerlendirilmesi yapılmaktadır. Değerlendirme aşamasının ardından gönüllü adayının başvuru talebi kabul edilmezse, gönüllü adayına sms ve mail aracılığıyla gönüllü başvurusunun kabul edilmediği bildirilmektedir. Başvurusu olumlu olarak değerlendirilip gönüllülüğe kabul edilen bireye de onay sms ve maili gönderilir. Yapılan bilgilendirilmeyle birlikte gönüllüye ait erişim bilgileri de sms ve mail olarak iletilmektedir (AFAD, 2019-e).

Şekil 12: AFAD Gönüllülük Sistemi Başvuru Onay Maili

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Gönüllü bireyler, kullanıcı bilgilerinin iletildiği maildeki bağlantıya aracılığıyla, gönüllüye ait erişim bilgileri ile sisteme giriş yapabilmektedir. Sisteme giriş yapıldığında gönüllü pano sayfasına yönlendirilecek olup bu sayfada kendisine ait bilgileri görüntüleyebileceklerdir.

Gönüllülüğün başlıca niteliklerinden birisi öncelikle kişinin gönüllü olmaya istekli olmasıyla beraber 18 yaş ve üzeri olmasıdır. Ayrıca gönüllü adaylarının eğitim ve çalışma faaliyetlerine düzenli bir biçimde katılabilecek vakitlerinin bulunması ve de sağlık durumlarının saha uygulamalarına ve seyahate engel olmaması gerekmektedir (AFAD, 2019-d). Öncelikli olarak zaman opsiyonları bulunan çalışanlar, üniversite öğrencileri, AFAD tarafından akredite olmuş STK'lar ve emekliler bu kapsamda değerlendirilmekte olup 18 yaş altı olanlar da AFAD Genç

Gönüllüsü olabilir ve bu sayede ilköğretim seviyesinden itibaren okullarda AFAD kulüpleri kurmak suretiyle farkındalık oluşturabilirler (AFAD, 2018-a, s. 6).

4.1.2.2. AFAD Gönüllülük Sistemi İle Neler Hedefleniyor?

Toplumun afetler ve zarar azaltma noktasında hazırlık yapmaları şarttır fakat yeterli görülmemelidir. Çünkü toplumun ve kurumların dirençli olması için halkın katılımını her seviyede sağlamalı ve teşkilatlanabilmeleri adına paydaşlar, kaynak kişiler/kurumlar ve gönüllülere sahip olunmalı motivasyonlarını artırarak katılımlarının devamlılığı sağlanmalıdır. Kamu personeli önemli sayıda insan gücünü oluşturmaktadır ve bu kapasiteden faydalanabilmek maksadıyla, merkezine zarar azaltmayı alan hazırlık kapasitesinin artırılması doğrultusunda paydaşların da öngörü ve yorumlarıyla sürdürülebilir “Afet Gönüllülük Sistemi” tüm ülkeye fayda sağlayacaktır. Gönüllülük sistemi içerisinde bulunan gönüllü kurum ve kuruluşların afet yönetimi ve evrelerindeki rollerinin tanımlanıp afetlerdeki etkinliği artırmaktır. (AFAD, 2013-a, s. 54-55).

Afet ve Acil Durumlarda yapılacak çalışmalarda, anında hareket ve özveri yeteneği bulunan, hızlı müdahale yapabilecek, AFAD ekipleri ile eşgüdüm halinde çalışabilecek AFAD Gönüllülük Sistemini kurabilmektir. Gönüllülerin kapasitelerinin çalışmalar, eğitimler ve tatbikatlarla artırılmasını sağlamak. AFAD ve Gönüllülerinin işbirliğiyle afetler sonucu oluşabilecek ekonomik ve sosyo-psikolojik zararları olabildiğince azaltmak ve toplumun afetler konusundaki direncini yükseltmektir. Afetzedelere hizmet konusunda etkinliği ve etkililiği artırmak. Sosyal hayatta gönüllülük farkındalığının yaygınlaştırılmasına destek olmak (AFAD, 2019-e). Vatandaşların farkındalığının yükseltilmesi ve afet ve acil durumlara her an hazır ve yetkin olmayı amaçlayan AFAD Gönüllülük sistemi aracılığıyla muhtemel afetlere ilişkin bilgi ve uygulama yeteneklerinin artırılması hedeflenmektedir (AFAD, 2019-f, s. 103).

4.1.2.3. AFAD Gönüllülerine Neden İhtiyaç Duyuluyor?

Gönüllülere duyulan ihtiyaç noktasında STK'lar ile merkezi otorite arasında çok fazla bir fark görünmemektedir. Zira gönüllülerin hem nitelikli olması hem de nicelik olarak fazla olması tüm kurumların afet ve acil durumlarda yapılacak çalışmalar için büyük bir kitleyi ekonomik harcama yapmadan ve etkin bir şekilde kullanabilmesi demektir. Ayrıca hiçbir kurum ekonomik gücü ne kadar olursa olsun sınırsız insan gücüne sahip değildir ve mutlaka kaynak kullanımında bir sınır bulunmaktadır. Bu sebeple gönüllü katılım kaynakların etkin, verimli ve hızlı kullanılabilmesi açısından çok önemlidir. Çünkü afet yönetiminde gönüllülerin katkı sağladığı alanlar oldukça fazladır. Arama kurtarmadan ilkyardım hizmetlerine, ulaşımdan kriz merkezlerine desteğe, hastanedeki hizmetlerden haberleşmeye, hayvanların bakımından; dinlenme ve dokümantasyona kadar oldukça fazla alanlarda destekleri bulunmaktadır. Bu sebeple dünya çapında afet yönetimi konusuna gönüllü katılım noktasında isteklilik artırılmakta ve bu konuda özendirici ve kolaylaştırıcı tedbirler oluşturulmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in önderliğinde hazırlanan Afet Risklerinin Azaltılması Hyogo Çerçeve Eylem Planı (2005)'nda risk azaltma çalışmalarına halkın katılımının teşvik edilmesi tavsiye edilmiş ve afet yönetiminde katılımcılığın afet ve acil durumlara mukavemet oluşturulmasında en önemli etmenlerden olduğunun altı çizilerek bu durum "Gönüllülük ruhunu güçlendirin" şeklinde ifade edilmiştir (Elvan Cantekin, 2013, s. 59).

AFAD, gönüllülere ihtiyaç duyulma sebebini şöyle açıklamaktadır: Gönüllülerin potansiyel gücü sayesinde, daha dirençli bir toplum oluşturarak afet ve acil durumları en az zararla atlatabilmek için mukavemet gücü yüksek ve her daim hazır, donanımlı ve organize AFAD Gönüllüleri hazırlamak gayesiyle gönüllülere gerek duyulmaktadır (AFAD, 2019-e).

Bireyler gönüllülük seviyelerine göre temel düzeyde iken daha az teknik roller üstlenerek uzman personelin yapması gereken müdahalelere daha fazla vakit ayırmasına ve en az zararla en fazla sonucu almaya yardımcı olacaktır. Buna ek olarak Destek ve Uzman AFAD Gönüllüleri henüz olmasa da ileri ki zamanlarda profesyonel personeller ile eşgüdüm halinde uzman insan kaynağı olarak sahadaki

etkinlik ve verimliliği artırmak adına oldukça önemli çalışmalar yapacaktır. Gönüllülük Sistemi kısaca afet sonrası etkili bir müdahalede bulunabilme potansiyelinin yanı sıra ülkenin afet algısını ve risk yönetiminin önemini öğretmesi açısından da son derece değerli bir sistemdir.

4.1.3. AFAD Gönüllülük Sisteminde Gönüllülük Seviyeleri

AFAD Gönüllülük sistemi çerçevesinde çeşitli gönüllülük seviyeleri bulunmaktadır. Bu seviyeler sisteme kayıt olan gönüllülerin alacakları bir takım eğitim ve uygulamalar sonucu yapılan sınavlardan sonra başarılı sayılmaları halinde aşama aşama yükselmektedir. Her aşamadaki gönüllünün bireysel özellikleri, kapasitesi, görevleri, sorumlulukları ve gönüllüden de kurumun beklentileri farklıdır. Hali hazırda AFAD Gönüllülük Sistemi içerisinde 3 farklı gönüllülük seviyesi bulunmaktadır. Bunlar: Temel AFAD Gönüllüsü, Destek AFAD Gönüllüsü ve Uzman AFAD Gönüllüsü olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2019-e).

4.1.3.1. Temel AFAD Gönüllüsü

AFAD Gönüllü kimliğinin ve ihtiyaç sebebinin ne olduğunun bilincini taşıyan, afetlerle ilgili başlıca kavramlar konusunda bilgili, afetin tüm aşamalarına yaklaşım tarzını bilen, ilkyardım, yangın ve tahliye konuları hakkında bilgi ve farkındalığı olan, AFAD Gönüllülük Sistemi portalındaki eğitimlerini bitirmiş ve gönüllülük çalışmalarında bulunmuş, 18 yaş ve üzeri tüm bireyler, Temel AFAD Gönüllüsü olarak tanımlanabileceklerdir (AFAD, 2019-e). Şu anda ülke genelindeki tüm gönüllüler Temel AFAD Gönüllüsü eğitimlerini almakta olup çevrimiçi eğitimlerinin ardından İl Müdürlüklerindeki yüz yüze eğitimleri tamamlamalarının ardından Temel AFAD Gönüllüsü olmaya hak kazanmaktadırlar. Bu seviye gönüllülük seviyelerinin ilk basamağı olup Destek AFAD Gönüllüsü olmaya aday gönüllüleri ifade etmektedir.

Temel AFAD Gönüllüleri'nin artmasıyla beraber toplumdaki afet farkındalığının daha da artacağı ve bu sayede afetin olası zararlarından etkilenenlerin azalacağı düşünülmektedir. Ayrıca devletin de afet sonrası müdahale ile yeniden

yapılanmaya ayıracağı maliyeti düşüreceği ayrıca uzman personele de teknik bilgi gerektirmeyen konularda ve yardımcı olması adına çok önemli katkı sağlayacakları öngörülmektedir. Hali hazırda portal üzerinde temel düzeydeki gönüllülerin kaç saat ve hangi konularda eğitim alacağı yer almamakta olup ortalama ne kadarlık bir süre sonrasında bir üst gönüllülük düzeyine çıkacağı da halen belirsizliğini korumaktadır. Bu durum sistemin işleyişinde olumsuz bir durum olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu tip belirsizlikler sistemin tam ve etkin bir şekilde işletilip kullanılmadığının bir göstergesi olmaktadır. Haliyle bu durum AFAD gönüllülük sisteminin etkin müdahale açısından eleştirmemizi haklı kılmaktadır.

Son olarak 24 Ocak 2020 Elazığ'da meydana gelen depremde sahada yer alan AFAD Gönüllüleri uzman personellere yardımları ve yaptıklarıyla topluma rol model olup o günlerde toplumdaki AFAD Gönüllüğüne ilginin oldukça arttığı gözlenmiştir. Ayrıca akademik anlamda da bölümlere gönüllülük dersleri ve temel afet eğitimlerinin eklenmesi de konuşulmaya başlanmıştır.

4.1.3.2. Destek AFAD Gönüllüsü

Temel AFAD Gönüllüsü niteliklerine sahip ve orta düzey bilgi ve yeterliliği bulunan, aktif olmak istediği aşamayla ilgili bilgi sahibi olup gerekli eğitimleri almış olan veya belgelemek kaydıyla kabul edilebilir bir eğitime sahip olan gönüllüler, Destek AFAD Gönüllüsü olabilmektedirler. Afet ve acil durumlar meydana geldiğinde profesyonel ekiplere, arama-kurtarmadan sosyal yardıma, yangından ilkyardıma çeşitli konularda destek sağlayabilecek eğitim ve niteliğe sahip olan bireyler Destek AFAD Gönüllüsü olarak ifade edilmektedir. Şu anda ülkemizde Destek AFAD Gönüllüsü düzeyinde gönüllüler bulunmamaktadır. Gönüllülük seviyelerinin ikinci basamağı bu aşama olup Uzman AFAD gönüllüsü olmaya aday gönüllülerdir (AFAD, 2019-e).

Ülkemizde şu anda Destek AFAD Gönüllüsü bireyler bulunmamakta olup geçerli bir eğitimi olduğunu belgeleyen kişilerin Destek AFAD Gönüllüsü olabileceği ifade edilmiş olsa da geçerli eğitim ifadesinden hangi eğitim, sertifika veya donanımların kastedildiği noktasında bir netlik bulunmamaktadır. Bu düzeydeki gönüllü adaylarının hangi eğitimleri kaç saat alacağı ve ortalama ne kadar bir süre

sonunda yeterliliklerini tamamlayacağı konusu da sistem üzerinde tanımlı olmadığından Uzman AFAD Gönüllüsü seviyesine geçiş süreci de belirsizliğini korumaktadır.

4.1.3.3. Uzman AFAD Gönüllüsü

Destek AFAD Gönüllüsü özelliklerini taşıyan ve uzmanlaşmak istediği branş hakkında eğitimlerini tamamlamış veya belgelemek kaydıyla kabul edilebilir bir eğitime sahip olan gönüllüler, Uzman AFAD Gönüllüsü olabilmektedir. Diğer gönüllülük seviyelerine göre sorumlulukları ve görevleri oldukça fazla olan Uzman AFAD Gönüllüleri, afet ve acil durumlarda; doğada, kentte, akarsu ve selde arama kurtarma yapabilme, sağlık hizmetleri, ilkyardım, çeviri, yangın, basın halkla ilişkiler ve eğitim gibi konularda AFAD çalışanları ile eşgüdüm halinde, olağanüstü hallerdeki müdahale çalışmalarını yapabilme yetisine sahip bireylerdir (AFAD, 2019-e).

Ülkemizde henüz Uzman AFAD Gönüllüsü bulunmamaktadır. Çevrim içi eğitimlerin son aşaması ile ülke çapında uzman AFAD gönüllüsü sayılarının artması toplumun da afetler noktası hem direncinin artması hem de olası zararların en aza indirilmesinde en yüksek katkı sağlanmış olacaktır. Bu aşamada da eğitimlerini belgeleyen kişiler doğrudan Uzman AFAD Gönüllüsü olabilecek ve AFAD ekipleriyle entegre çalışabilecektir. Ülkemizde afetlerle ilgili akademik birimlerin olması ve gönüllülük derslerinin müfredatlara zorunlu ders koyulması halinde hem Destek hem de Uzman seviyede AFAD Gönüllülerinin sayıca ve etkinlik yönüyle önümüzdeki öne çıkacağı düşünülebilir.

Etkin müdahalenin sağlanması için özellikle uzman AFAD gönüllüsü ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak 2023 yılına kadar sadece eğitim alarak bu seviyede gönüllü olabileceğine ilişkin görüşümüz olumsuz olup eğitimlerini belgelemek suretiyle doğrudan uzman AFAD gönüllüsü olarak başlayanlar sistemde yerini alacağı düşünülmektedir. Süreçler ve eğitimlere ilişkin belirsizlik sürmektedir.

4.2 AFAD GÖNÜLLÜLERİNİN SİSTEME ENTEGRASYONU

4.2.1 AFAD Gönüllülerinin Türkiye Afet Müdahale Planı'ndaki Yeri

Afet ve acil durumlara müdahale faaliyetlerinde vazife yapacak hizmet grupları ve koordinasyon ekiplerinin rolleri ve sorumluluklarını belirlemek, afet öncesi, afet anı ve afet sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemeyi amaç edinen ve hedefleri arasında öncelikle hayat kurtarmak, etkin müdahale, yeniden inşa sürecinin hızlı olması, ekonomik ve sosyal kayıpların azaltılması ve kaynakların verimli kullanılmasının yer aldığı mevcut planda gönüllüler 2 yerde ifade edilmiş olup bunların da AFAD Gönüllüleri olmadığı ve mevcut planda yer verilmediği anlaşılmıştır. Güncelleme çalışmaları devam eden TAMP'ın mevcut halinde AFAD Gönüllülerine ana veya destek çözüm ortağı olarak verilmiş aktif bir görev bulunmamaktadır. Fakat birçok çalışma grubunda STK'lar destek çözüm ortağı olarak yer almaktadır. Gönüllülerin plana dâhil edilmesi ana çözüm ortaklarının inisiyatifine bırakılmıştır. AFAD Gönüllülük Sistemi'nin hem etkili hem de sürdürülebilir olması hedefleniyorsa ve toplumun katılımının sağlanması için de ülke genelinde yürütülen çalışmaların karşılık bulması adına AFAD Gönüllülerinin TAMP'ta mutlaka bir karşılığı olması gerekmektedir (AFAD, 2013). AFAD Gönüllülük Sistemi çerçevesinde ülkedeki STK'ların afetlerdeki yeterliliklerinin akredite edilmesinin ardından ülkedeki tüm STK'lar dolaylı olarak AFAD Gönüllüsü olacak ve TAMP'ta karşılık bulmuş olacaktır.

4.2.2. AFAD Gönüllülerinin Eğitim Süreci

AFAD Gönüllüleri e-Devlet üzerinden sisteme kayıt olmalarından itibaren bir portal üzerinden eğitime tabi tutulmaktadırlar. Bu eğitimlerin bazıları çevrim içi bazıları da yüz yüze eğitim şekliyle olmaktadır. Eğitimlerin içeriğinde, Afet ve acil durumlara mukavemet edebilecek; afet farkındalığı, tahliye, yangın ve ilkyardım eğitimleriyle beraber gönüllülerin kişisel gelişimine de destek olacak çeşitli çevrim içi eğitimler yer almaktadır. Bunlara ek olarak portalda yüz yüze eğitimler de yer almaktadır ve gönüllü bireyler kendilerine uygun olan eğitime katılabilmektedirler (AFAD, 2019-e). Gönüllü portaldaki çevrim içi eğitimin herhangi bir bölümünde

verilen bilgilerde hata veya yanlışlık olduğunu tespit ettiği takdirde gonulluluk@afad.gov.tr adresine göndereceği e-posta ile ilgili kısmın değerlendirilip düzenlenmesi adına kuruma bilgi verebilmektedir.

Mevcut durumda sistemde Temel AFAD Gönüllüsü eğitimleriyle ilgili içerikler mevcuttur. Destek ve Uzman AFAD Gönüllüsü eğitimlerinin içeriklerinin standartlaşmasına yönelik çalışmalar devam ettiğinden dolayı sisteme yüklenmemiş olup çalışmalar nihayete erdiğinde tüm gönüllülere sistem üzerinden paylaşılacağı AFAD yetkilileri tarafından ifade edilmiştir. AFAD Gönüllüleri aldıkları eğitimler sonucu belirli puanlar kazanmakta ve bu puanların karşılığında da çeşitli hediyeler kazanmaktadır. Bu sayede hem gönüllülüğe teşvik edilmesi hem de eğitimlerin devamlılığının sağlanması adına gönüllülerin motivasyonunun artırılması hedeflenmektedir.

Şekil 13: AFAD Gönüllülük Sistemi Eğitim Sayfası

The screenshot displays the AFAD Gönüllülük Sistemi Eğitim Sayfası (Education Page) with the following details:

- Eğitimlerim** (My Trainings) and **Başvurularım** (My Applications) tabs are visible at the top.
- Arama Kurtarma Faaliyetlerinde Kullanılan Düğümler** (Knots Used in Search and Rescue Activities): 473 stars, 100% completion. Description: Bu programda;Kurtarma operasyonlarında kullanılan ipler ile düğümlerin genel özellikleri,Düğüm başlatıcı olarak kullanılan Tam Göz ve Yarım Göz,Arama kurtarmada kullanılan Sekizli, Açık ve Kapalı Sekizli, Camadan, Balıkçı, Yay, Kazık Bağı, Gemici, Alp ...
- Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi** (Disaster Awareness Training for Individuals and Families): 516 stars, 100% completion. Description: Merhaba, T.C İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD'ın yürütmekte olduğu AFAD Gönüllüsü Eğitim Programının ilk basamağı olan "Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi" ne hoş geldiniz.Bu eğitimin hedefleri;Afetlerle ilg ...
- Kişisel Stres Yönetimi** (Personal Stress Management): 313 stars, 100% completion. Description: Kişisel Stres Yönetimi Stres altında mısınız? İşiniz çok zahmetli ve zorlu mu? Kendi
- LİDERLİK** (LEADERSHIP): 300 stars, 100% completion. Description: LİDERLİK Liderlik; insanların belli hedefler çerçevesinde bir araya gelmesini, istekli ve coskulu bir

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Şekil 13'teki eğitimlere bakıldığında Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi, Arama Kurtarma Faaliyetlerinde Kullanılan Düğümler, Kişisel Stres Yönetimi ve Liderlik konulu eğitimlerin sisteme yüklendiği görülmektedir. Bu

başlıklardan uygulama gerektiren konuların çevrimiçi eğitimlerinin ardından yapılan sınavlarda yeterli puan alan gönüllülerin buldukları ildeki AFAD Müdürlükleri tarafından düzenlenen yüz yüze eğitimlere katılıp uygulamalı eğitimlerin pratiğini yapacakları ifade edilmektedir. Uygulamalı eğitimlerin takvimlerinin belirli olmaması ve mesai saatleri içerisinde olacağını ifade edilmesi sebebiyle tüm gönüllülere ulaşılamayabileceği düşünülmektedir. Bu durum yine etkin müdahale için sistemin eksiklikleri içinde yer almaktadır.

4.2.3. AFAD Gönüllülerinin Mevzuattaki Yeri

Gönüllülük alanında yapılan yasal düzenlemeler 2011 Uluslararası Gönüllülük Yılı ilan edilene kadar tüm dünya çapında oldukça sınırlı kalmıştır. Gönüllülükle ilgili olarak da uluslararası düzeyde hazırlanan Gönüllülük ve Yasal Mevzuat: Rehberlik Notundaki açıklamaya göre, ülkeler kendi sosyo-kültürel altyapısına dikkat ederek her ülke kendi içinde şeffaf bir biçimde ve titizlikle düzenlemelidir. Bu düzenleme aşamalarında katılımcılığın yani paydaşların ve bilhassa bütün yerel aktörlerin dâhil edilmesi, düzenlenen yasanın gereklilik ve kaynaklara yanıt sunabilmesi bakımında önem arz etmektedir (TÜSEV, 2015, s. 2).

Türkiye'deki hali hazırda AFAD Gönüllülüğü ile ilgili herhangi bir mevzuat yoktur. Bu çalışma için Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ya da Kanun seviyesinde bir mevzuat gerekmektedir. Bu mevzuatın hazırlanması, gönüllülükle ilgili tüm paydaşların katkıları ile yürütülmesi gerektiğinden dolayı sonuçlanmasının zaman alacağı tahmin edilmektedir. Gönüllülük Sistemine özgü mevzuat çalışması bulunmadığından gönüllüden kaynaklı veya gönüllünün görevi sürecinde yaşayacağı maddi ve manevi kayıpların hem ekonomik hem de yasal sorumluluğunu kimin üstleneceği ve nasıl değerlendirileceği de belirsizliğini korumaktadır.

Gönüllü emeğinin mevcut mevzuatımızda henüz yer almaması sebebiyle gönüllü çalışmalar iş olarak sayılmamaktadır. Bu sebeple gönüllü bireylerin sosyal sigorta kapsamında gönüllü çalışmaları boyunca sigortalanması mümkün olamamaktadır. Bu durum gönüllü kaynaklı oluşan zararlarda da geçerlidir. Gönüllülük ile ilgili hukuki mevzular ise, konuyla ilgili mevzuat tamamlanmadan, ilgili hakim kanatı ile genel hukuk kuralları kapsamında çözüm bulunabileceği

düşünülmektedir. Gönüllülük Sisteminin mail adresi gonullu@afad.gov.tr aracılığıyla 8 Mayıs 2020 tarihinde sorduğumuz gönüllü faaliyetlerin sigortalanması konusunda ilgili kurumdan gelen cevapta sigorta ile ilgili uygulamada, mevzuatta düzenleme çalışmalarının devam etmekte olduğu ancak konunun birden çok bakanlığın çalışma alanını ilgilendirdiği ayrıca kanun ya da Cumhurbaşkanlığı kararnamesi seviyesinde bir düzenleme gerektirdiği bu sebeple de düzenlemelerin tamamlanmasının orta vadede sonuçlanabileceği ifade edilmiştir.

4.2.4. AFAD Gönüllülerinin Görevleri

AFAD Gönüllüleri'nin görevleri, bireysel veya gönüllü koordinatörü yönetiminde toplu şekilde düzenlenen ve toplum yararı gözetilen sosyal faaliyetlerdir. Kan bağıışı, huzurevi ziyareti, fidan dikimi, tehlike avı vb. çeşitli faaliyetler bulunmaktadır. Sistemden gönüllüye tayin edilen vazifelerden katılmak istediği görevi seçtiğinde, faaliyetin yapılması esnasında dikkat edilmesi gereken konularla ilgili dijital belgeler aktif olmaktadır. Şayet gönüllü kendisine atanan göreve katılamayacaksa, gönüllü koordinatörüne bilgi verip faaliyetin detaylarında yer alan e-posta adresine mail gönderdiği takdirde, yerine yedek gönüllülerden birisi tayin edilmektedir (AFAD, 2019-e).

Gönüllüler platform üzerindeki gönüllülük seviyelerine göre de afet durumlarında görev alabilmektedir. Ayrıca ülkemizde anlık olarak geliştirilen milli ve manevi günlerde yürütülen tüm sosyal faaliyetlere entegre edilebilmesi ve toplum tarafından da karşılık bulması ile geniş bir görev yelpazesine de sahip olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.5. AFAD Gönüllülerinin Görevlendirilme Süreci

Sistem üzerinde gönüllülerin görevlendirilmesi iki aşamada gerçekleştirilmektedir. Gönüllü bireyler, kendi isteklerine göre görev alabilmekle birlikte aynı zamanda gerek duyulan bölümlere uygun gönüllü bireyler saptanarak, gönüllünün onayının da alınmasının ardından ilgili faaliyete görevlendirmesi yapılmaktadır (AFAD, 2019-e). Sistem şu anda tam olarak oturmadığından görevlere

davet edilen gönüllüler illerdeki görevli personelin inisiyatifiyle belirlenmekte olduğu düşünülmekte ve tüm gönüllülerin programlar hakkında bilgi sahibi olamamaktadırlar. İkamet ettiğim ilde AFAD Gönüllüsü olduğum halde şahsen henüz hiçbir program hakkında sms veya mail üzerinden bilgilendirilmediğimi de belirtmek isterim. Re'sen seçilen bu gönüllülerin bazılarının da görevlere katılmadığı programda yer alan AFAD personeli tarafından ifade edilmiştir. Sistemin zaman içerisinde oturması ve gönüllüler ile gönüllü koordinatörü arasındaki iletişimin artmasıyla beraber bu problemin de çözüleceği düşünülmektedir. Bu yapısal ve kurumsal eksiklik müdahalenin zora girmesine neden olabilecek önemli sorunlar arasındadır.

AFAD Gönüllülerinin saha çalışmaları ilden ile farklılık göstermektedir. Örnek olarak Elazığ depreminde bazı yakın illerden AFAD gönüllüleri saha çalışmalarına destek olmak için olay yerine götürülürken bazı illerde gönüllüler talep etse de gerek görülmediğinden götürülmemiştir. Son olarak da dünya çapında etkisini gösteren ve ülkemizde de görülen salgın hastalık olan koronavirüs vakaları dolayısıyla oluşturulan Vefa Sosyal Destek Grubuna katılımlar noktasında ülke genelinde ortak bir hareket değil illerin kendi inisiyatifleriyle katılımlar olduğu görülmüştür.

4.2.6. AFAD Çalışanları ile Gönüllüler Arasındaki Entegrasyon

AFAD personeli ve gönüllüler arasındaki entegrasyon, gerçekleştirilen sosyal çalışmalar, eğitimler, tatbikatlar, kahvaltılı buluşmaları ve organizasyonlar ile sağlanmaktadır. Gönüllüler içerisinde seçilen gönüllü sorumluları bu noktada resmi kurumlar ile gönüllüler arasındaki iletişimde de köprü görevi görmektedir.

Profesyonel personeller ve gönüllü bireyler arasındaki uyum gönüllülerin yönetiminde ve entegrasyonunda çok önemlidir. Kurum personelinin, gönüllü bireye yaklaşım tarzı, gönüllünün kuruma bağlılığı ve sürekliliği açısından oldukça önemlidir. Kurum personelleri, gönüllüler tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin “gönüllü” olarak yapıldığı ve menfaat gözetilmediği konusunda duyarlı olmalıdırlar. Gönüllü bireyler ile personellerin kurum içerisindeki iletişimi noktasında hiyerarşik bir ilişki değil, empatinin esas alınması gerekmektedir. Gönüllü koordinatörü;

gönüllülerin görev tanımlarını yapmalarını, yönlendirme ve eğitimlere dahil olmalarını ve kuruma destek olmalarını sağlamalıdır. Koordinatör, gönüllülerle kurum personeli arasındaki uyumu ödüllendirmeli bu sayede profesyonel ekipler ve gönüllüler arasındaki iletişimin daha etkin olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan da gönüllü bireylerin de AFAD personelinin profesyonel çalışanlar olduğunu unutmaması gerekmektedir. Gönüllüler ile profesyonel personelin arasındaki iletişim noktasında gönüllü bireylerden geri dönüş almanın iki taraf açısından da faydalı olacağı düşünülmektedir (Güder & (ÖSGD), STK'lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi, 2006, s. 11).

4.2.7. AFAD Gönüllülerinin Afet Yönetimi Sürecindeki Rolü

Gönüllüler afet öncesi, sırası ve afet sonrasındaki zamanlarda gerek duyulan ihtiyaca, yeterliliklerine, kapasitelerine ve zamanlarının uygun olma durumlarına göre afet yönetiminin zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme evrelerinin her birinde aktif olarak görev alabilecektir. Bu görevleri almaları için öncelikle Gönüllülük Sistemindeki eğitimleri başarıyla tamamlayıp, kurum tarafından verilecek olan birebir görüşmeler, tatbikatlar ve sertifika sürecinin ardından ilgili gönüllülere görevlendirmeleri yapılacaktır. Her seviyedeki gönüllünün üstlenebileceği sorumlulukları ve görevleri farklılık göstermektedir.

Türkiye'de en son 24 Ocak 2020 tarihinde meydana gelen ve 41 kişinin hayatını kaybettiği 6,8 büyüklüğündeki Elazığ depreminde de çeşitli illerden AFAD Gönüllüleri bölgeye gitmiş olup bazı illerden de gidemeyen gönüllüler kan bağıışı ve çeşitli yardımlara öncülük ederek ülke çapında farkındalık oluşmasına katkı sağlamışlardır. Afet bölgesinde bulunan gönüllülerin hali hazırda Temel AFAD Gönüllüsü düzeyinde olmaları sebebiyle sadece depremzedelerin insani yardım malzemesi ihtiyaçlarının ulaştırılması ve ihtiyaçlarının karşılanması noktasında uzman personele yardımcı oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca TAMP kapsamında beslenme ana çözüm ortağı olan Türk Kızılay'a da mobil mutfaklarda vatandaşa erzak dağıtımını noktasında da destek oldukları gözlemlenmiştir. Son olarak Elazığ depremin ardından 12 gün sonra enkazdan bir kedinin kurtarılması da gönüllülerin sadece insanlar için değil tüm canlılar için çalıştıklarını da göstermektedir.

Ülkemizde yaşanan bu afet sonrası gönüllülerin yaptıkları destekler AFAD Gönüllülük sistemine olan ilgiyi artırmış olup deprem öncesi 50 bin civarında olan gönüllü sayısının deprem sonrası 15 gün içerisinde yaklaşık 90 bin kişiye ulaştığı açıklanmıştır (NTV, 2020). Son olarak da sisteme kayıtlı yaklaşık 130 bin kişi gönüllü birey olduğu bilinmektedir.

4.3. AFAD GÖNÜLLÜLÜK SİSTEMİNİN ETKİN MÜDAHALE AÇISINDAN ANALİZİ

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin afet yönetimi alanında gönüllülüğü esas alan ve bu alanda toplumun eğitime önem veren ve katılımcılığın ön plana çıkmasını hedefleyen bir sistem olması öngörülmektedir. Olası afetlerde risklerin en aza indirilmesi ve toplumun farkındalığının artırılmasıyla beraber zarar görebilirliği düşürmeyi hedefleyen bu sistemin ülkemizdeki işlevinin, toplumun hazır olmaması sebebiyle verimliliğinin ve müdahale noktasındaki etkinliğinin artması için temel eğitimlerin tamamlanması adına belirli bir süre gerektiği düşünülmektedir. Mevcut haliyle ve sistemin etkin olduğu dönemlerdeki beklentiler göz önüne alındığında ülkemizdeki sistemin önceki bölümlerde ifade edilen Amerika ve Japonya'daki gönüllülük sistemleriyle ve afet yönetimi anlayışlarıyla örtüşeceği ayrıca diğer ülkelerden de bazı örnek uygulamaları kendi sistemine dahil edeceği öngörülmektedir.

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, kültürleri, afete yatkınlıkları ve toplumların yapılarına göre şekillenen gönüllülük sistemlerinin ülkemizdeki uygulanan modeli olan şekliyle kriz yönetiminden risk yönetimine geçme anlayışının ön plana alınması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, afet yönetimine bütünlük bakışla katılımcılığı öne çıkartacağı ve toplumun farkındalığının artmasıyla beraber afet zamanlarında oluşan maddi ve manevi zararların en aza indirileceği düşünülmektedir. Dünyada afet yönetimine bakışta merkezi otorite ile olayları koordine eden ülkelerin yanı sıra yerel yönetimlere çok önemli yükümlülükler tanıyan ülkeler de mevcuttur. Örnek olarak; Rusya ve Çin gibi ülkelerde merkezi otoritenin çoğu noktada varlığını yoğun bir şekilde gösterdiği ülkelerdeki afet yönetimi noktasındaki paydaşlar, sivil ve askeri taraftaki kamu görevlileri olurken, Amerika ve Fransa gibi ülkelerde

teşkilatlanmaların ekseriyetle gönüllüler ve sivil halkın dahil olmasıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir. Ülkemizde de gönüllülük sistemiyle beraber öngörülen TAMP kapsamında 28 hizmet grubunun da inisiyatifle bünyelerinde gönüllülerin bulundurulabileceği ifade edilmiştir. Hali hazırda TAMP içerisinde AFAD Gönüllüleri'nin yer almadığı ancak güncelleme çalışmaları devam eden TAMP içerisine gönüllülerin de ekleneceği kurum tarafından ifade edilmektedir.

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin uygulanmaya başladığı günden itibaren kurumun beklentileri açısından olumlu yönleri göze çarpmış olup aynı zamanda da eksikleri de görülmeye başlanmıştır. Hali hazırda ülkemizde uygulanmakta olan mevcut gönüllülük sistemini GZFT analizi yoluyla değerlendirilmesi etkin ve verimli bir sistem olup olmadığını yorumlamamızda önemli işaretler ortaya koymaktadır.

Tablo 5: AFAD Gönüllülük Sistemi'nin Etkinlik Yönüyle GZFT Tablosu

GÜÇLÜ YÖNLER	ZAYIF YÖNLER
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gönüllü yönetimi ve koordinasyonunun tek bir çatı altında yürütülüyor olması ✓ 81 İl'de bulunan Müdürlükler aracılığıyla ülke genelinde sistemin sürdürülebilirliği ve takip edilebilir olması ✓ İhtiyaç duyulan her türlü bilgi, belge ve veriye ulaşabilmek noktasında yetkiye sahip olunması ✓ Ekonomik olarak güçlü olunması ve ek ödeneklere ulaşma kolaylığının olması ✓ Resmi kurum olması sebebiyle vatandaşların sisteme entegrasyonu ve sisteme olan güveni ✓ STK'lar ile hızlı, etkili ve kolay iletişim ve eşgüdümüne gidilebilmesi ✓ Kurum bünyesinde teorik ve uygulama noktasında eğitim verebilecek uzmanların yer alması ve ihtiyaç halinde artırılabilir olması. ✓ Sistem altyapısının sürekli güncellenebilir olması ve teknolojik donanımına sahip olunması ✓ Uluslararası alanda etkili bir kurum olunması ve oradaki kuruluşlar ile eşgüdüm, bilgi paylaşımı ve yeni tecrübeler kazanabilme ve ülkede 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gönüllülük Sistemiyle ilgili görevli personelin yeterli sayıda olmaması ✓ Ülke genelinde gönüllülük sistemin tam olarak oturmamış olması ve kurumda görevli personelin de sistemle ilgili detaylı bilgiye sahip olmaması ✓ Gönüllülük Sistemiyle ilgili kurum içerisindeki görev, yetki ve sorumlulukların belirsiz olması ✓ Gönüllülük Sistemiyle ilgili kanun, mevzuat veya yönerge bulunmaması ✓ Afetlerle ilgili mevzuatların dağınık olması ve gönüllülerin afetlerle ilgili konularda yasal yükümlülüklerinin belirli olmaması ✓ Sistem üzerindeki eğitimlerin çevrim içi olması sebebiyle bilgisayar bilgisi iyi olan kişilerce eğitim almadan sınavlardan yüksek puanlar alınabilmesi durumunun olması ✓ Kurum personelinin görev ve yer değişikliği sebebiyle sistemin devamlılığında aksama olması ✓ Birimler ve personeller arasındaki ilişkilerin yetersiz olması ve aidiyet eksikliği ✓ Gönüllülük Sisteminin resmi otorite tarafından

<p>uygulayabilme ve yorumlama kapasitesi</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Afet durumlarında hızlı müdahale edebilme ve 7/24 kesintisiz iletişim ve ulaşım kapasitesi ✓ Kurumsal olarak sürekli kendini yenileyen ve eksiklerini gidermeye çalışan bir sistem olması ✓ Gönüllülük Sisteminde verilen eğitimlerin ardından yapılan sınavlarda alınan puanlar karşılığında teşvik maksadıyla ücretsiz hediyeler verilmesi ✓ Gönüllülük Sistemine aidiyeti canlı tutabilmek adına gönüllülere düzenli aralıklarla tatbikat ve eğitimlerin verilebileceği alanlara ve gerekli teçhizata sahip olunması ✓ AFAD bünyesinde alanında uzman personellerin bulunması ve gerektiğinde kurum içi görevlendirmenin yapılabilir olması ✓ Tüm bakanlıklar ve yerel yönetimler ile entegre çalışabilme kapasitesi ✓ Yakın zamanda meydana gelen afetler sonrasında yapılan müdahale ve yardım faaliyetleri sayesinde kurumun toplum tarafından daha saygın hale gelmesi 	<p>yapılıyor olması ve STK'ların akrediteeleri noktasında belirsizlik olması sebebiyle sahadaki tecrübeli AFAD gönüllü sayısının az olması</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sistemdeki teorik eğitimlerin tamamlanmasının ardından uygulamalı eğitimler için yeterli personel olmaması sebebiyle kurum tarafından verilmesi gereken eğitim sürecinin çok uzun zamana yayılıyor olması ✓ Gönüllülük Sistemiyle ilgili uygulamalar noktasında her ilde farklılıklar görülmesi ✓ AFAD'ın sosyal medya üzerinden gönüllüğü teşvik edici yayınları düzenli olarak yapmaması ✓ Resmi kurum olması dolayısıyla bürokrasinin olması ve gönüllünün sisteme geç entegre olması ✓ Sistemdeki gönüllü bilgilerinin doğrudan e-devlet üzerinden alınmaması ve gönüllünün beyanıyla olması sebebiyle yanlış beyanların olabileceği ✓ Gönüllünün ikamet adresi değişikliğinin sistem tarafından otomatik algılanmaması ve illerdeki mevcut insan kaynağı kapasitesinin belirlenmesi noktasında hatalı verilerle işlem yapılıyor olması ✓ TAMP içerisinde AFAD Gönüllülerinin yer almaması ve TAMP çalışmalarında temsil edilmemesi ✓ Kurum tarafından belirlenen gönüllü koordinatörleri ile gönüllüler arasındaki etkileşimin istenilen düzeyde olmaması ✓ AFAD dışındaki diğer resmi kurumların bireyleri AFAD Gönüllüsü olmaya teşvik etmiyor olması ✓ Ülke genelinde gönüllülük sisteminin önemi ve gerekliliğinin yeterince anlatılamamış olması ✓ Gönüllüler ile sorumlu koordinatör arasındaki iletişim kopukluğu sonucu gönüllünün sisteme olan aidiyet duygusunun azalıp kendisini sistemden uzaklaştırması ✓ AFAD İl Müdürlüklerinin artan gönüllü kapasitesine yetecek şekilde bina ve toplantı salonu noktasında yetersizliğin olması ✓ Sistemin, ülkede yaşayan uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı ve mültecilere dönük çalışmalarının olmaması
--	--

FIRSATLAR	TEHDİTLER
<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ülkedeki genç nüfusunun yoğunluğu ve gönüllü olarak görev alabilecek kitlenin de oldukça fazla olması ✓ Sistemin yazılımsal olarak geliştirilmesiyle mobil uygulamalar ile de erişilebilir olabilmesi ✓ Ülke çapında afetlerle ilgili çalışmalar yürüten mevcut STK'ların sisteme akredite edilmesiyle beraber ülkedeki tecrübeli ve alanında uzman gönüllülerin de sisteme kazandırılacak olması ✓ Afet yönetimi konusunda başarılı ülkelerin gönüllülük sistemlerinin ülkemizde de uyarlanabilir ve uygulanabilir olması ✓ Teknolojinin sürekli ilerlemesi ile basın-yayın ve sosyal medya üzerinden gönüllülüğe teşvik edici yayınların daha fazla daha kolay yapılabilir olması ✓ Ülkemizdeki zor zamanlarda birlik, beraberlik ve yardım etme duygusunun gönüllülük sistemine katılım noktasında avantaj sağlıyor olması ✓ Ülkede meydana gelen acil durum ve afetler sonrası gönüllü olmak isteyenlerin sayısının hızla artıyor olması ✓ Ülke genelindeki üniversitelerde afetler konusundaki farkındalığın artırılması için yapılan çalışmalar ve programlar sonucunda gönüllüğe olan ilginin ve katılımların artıyor olması ✓ Ülke genelinde sanat, siyaset ve spor alanında rol model olan kişilerin gönüllülük sistemine katılmaları ve halkı teşvik etmeleri ✓ Ülkemizde afetlerle ilgili ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitimlerin olması ve bu eğitimleri alan kişilerin eğitimleri sonrasında potansiyel uzman gönüllü adayları olacak olmaları ✓ Gönüllülük Sistemine katılım ve farkındalığın artmasıyla beraber ülke genelinde hem afet öncesi hem de afet sonrası olası zararların en aza indirilmesinin ve belki de önlenilmesinin sağlanabilecek olması ✓ Sistemin uzun vadede sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacak olması ve kriz yönetimine 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Gönüllülük Sisteminin çevrim içi olması sebebiyle siber saldırılara açık olması ✓ Gönüllülük Sistemin eğitimlerinin teorik kısımlarının çevrim içi olması sebebiyle internet bağlantısı olmayanların ve bilgisayar bilgisi az olanların sisteme dâhil olamamaları veya adapte olamayacak olmaları ✓ Gönüllülük Sisteminin yasal bağlayıcılığının olmaması sebebiyle bireylerin sistemi yeterince önemsememe durumunun oluşabilecek olması ✓ Gönüllüler ile düzenli faaliyetlerin olmaması ve zamanla gönüllünün sistemden uzaklaşması ✓ Gönüllülerin bir süre sonra ekonomik beklentilerinin oluşması ve bu beklentinin karşılanamaması durumunda sistemden uzaklaşma isteği oluşması ✓ Gönüllülerin sürekli motive kalmalarını teşvik edici ulusal veya yerel teşviklerin olmaması ✓ Afet zamanı ve sonrasında o anki psikoloji ile sisteme dahil olup sonrasında günlük telaşlardan dolayı gönüllülüğten uzaklaşması ✓ Uygulama eğitimleri ve toplantıların hafta içi günlerinde yapılması, çalışan kesimin gönüllülük sistemine dâhil olsa da mesai saatleri sebebiyle uygulamalara katılmamalarından dolayı sistemden zaruri olarak soyutlanacak olması ✓ STK'ların gönüllülük faaliyetlerinin düzenli olması ve gönüllü ile birebir ilişkinin daha ileri aşamada olması sebebiyle AFAD Gönüllüsü olan bireylerin dahi önceliğini STK'lara vermesi ✓ AFAD Gönüllülerine verilecek uygulamalı eğitimlerin kurumda oluyor olması sebebiyle büyükşehirlerde ulaşım masrafından kaynaklı katılım göstermeme durumunun oluşma durumu.

ayrılacak olan maliyetin azalması	
✓ Ülkemizde yaklaşık 5 milyon civarında uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı ve mültecinin de sisteme dahil edilmesiyle afet hallerinde dil bilen gönüllülerin de sahada olması sağlanıp dil ve kültür sorunu sebebiyle yaşanacak olası mağduriyetlerin de azaltılabilmesi	

GZFT Tablosu Güçlü Yönlerin Değerlendirilmesi

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin güçlü yönlerinin en tepesinde elbette ki ülke genelinde afet ve acil durumlar ve yönetimi ile ilgili tek resmi kurum olan AFAD bünyesinde olması gelmektedir. Sistemin etkinliğinin ve verimliliğinin artması için gerekli olan her türlü işbirliğini yapabilecek kamu gücü ve bütçesine sahip olması ve gönüllüyü temel düzey bilgi seviyesinden profesyonel gönüllülüğe kadar eğitebilecek uzman personelin olması ve gerekli durumlarda artırılabilir olması da güçlü yön olarak ifade edilebilir.

Vatandaşların sisteme katılımının artması adına sisteme dâhil olan kişilere aldıkları eğitimlerin karşılıklarına göre ücretsiz hediyeler verilmektedir. Bu konuda bütçenin artırılarak ve teşvikin daha da yükseltilebileceği düşünülmektedir. Ayrıca kurumun ülke genelinde il müdürlüklerinin bulunması ile mevcut sistemin takip edilip uygulamada gerekli görülen güncellemelerin yapılabilmesi ve gerekirse bölgesel gönüllü eğitim programlarının hazırlanması da mümkün görünmektedir. Afet durumlarında da 7-24 hizmet kapasitesi bulunan AFAD'ın bölgesel ihtiyaçlara göre tüm teçhizatları alabileceği ve gönüllülere de bu konuda verilecek eğitimler sonrası bölgeye özgü afetlere müdahalede bilgili ve donanımlı gönüllü kapasitesinin de artırılacağı öngörülmektedir. Ayrıca ülke çapında aktif olarak afet durumlarında sahada görev alan STK'lar ile her türlü eşgüdüm sağlanabilmesi hem TAMP sayesinde hem de sistemin sürekli güncellenebilir olması sayesinde sağlanacaktır. Akreditasyon uygulamasıyla beraber STK'lardaki mevcut afet personelinin de AFAD Gönüllüsü olarak sisteme entegre edileceği düşünülmektedir. STK'lar akredite edildiğinde sahadaki uzman gönüllülerin sayısı ile beraber risk ve kriz yönetimindeki verimlilik de doğrudan artacaktır. Bunlara ek olarak gönüllülük

sistemi için gerekli olan uzman personel ihtiyacının devlet tarafından memuriyet yoluyla alınabilir olması sahada hem personelin hem de gönüllülerin daha bilgili ve donanımlı olmasına katkı sağlayacaktır.

Uluslararası alanda da afet yönetimi noktasında etkili bir kurum olunması ve oradaki kuruluşlar ile eşgüdüm, bilgi paylaşımı ve yeni tecrübeler kazanabilme ve ülkede uygulayabilme ve yorumlama kapasitesinin olması önemli bir kazanım olarak görülmektedir. Kriz yönetimi anlayışından risk yönetimi anlayışına geçilmesi de bu sayede olmuş ve rol model ülkelerden etkili ve verimli örnekler ülkemizde uygulamaya alınmıştır.

Son olarak AFAD'ın devlet kurumu olması, afetler sonrasında yapılan müdahale ve yardımların toplumdaki farkındalığı olumlu yönde artırması ayrıca tüm resmi kurumlar aracılığıyla gönüllüğü özendirici uygulamaların başlatılabilir olması ve de teşvik amaçlı bölgenin yapısına göre çalışmalar yapabilecek kapasiteye sahip olmaları da sistemin güçlü yönü olarak değerlendirilebilir.

GZFT Tablosu Zayıf Yönlerin Değerlendirilmesi

Sistemin zayıf yönlerini ele aldığımızda öncelikle sistemin ülke çapında olması sebebiyle gönüllüyle temas etmesi gereken uzman personel kaynağındaki yetersizlik göze çarpmaktadır. Bu eksiklik hem yüz yüze eğitimlerde sürecin uzamasına hem de gönüllü ile yeterli iletişim olmaması sebebiyle gönüllünün kurumsal aidiyetini azaltmakta olup bunun çözümü için ilave personel alınsa bile yine de eksik kalacağı görülmektedir. Ayrıca kurum tarafından belirlenen gönüllü koordinatörleri ile gönüllüler arasındaki etkileşimin istenilen düzeyde olmaması da önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. AFAD İl Müdürlüklerinin artan gönüllü kapasitesine yetecek şekilde bina ve toplantı salonu noktasında yetersizliğin olması da gönüllüler ile yapılacak olan eğitimlerin sürece yayılmasına ve de bir sonraki eğitime geçiş için oldukça uzun zamanların geçmesine sebebiyet vermektedir. Çözüm olarak ülke çapında afetlerle ilgili çalışmalar yapan STK'ların gönüllülük sistemine en kısa sürede akreditasyonlarının ve yük paylaşımının yapılması gerekmektedir. STK'ların resmi kurum olmaması sebebiyle gönüllülerin kendilerini daha rahat hissettiği ayrıca verimliliğinin ve aidiyetinin daha fazla olduğu

saha çalışmalarında da gözlemlenmektedir. STK'ların bu özelliğini AFAD'ın resmi ve kurumsal imkanlarıyla birleştirip ülkemiz adına en etkili ve verimli gönüllülük sistemini hedeflenenden daha kısa sürede istenilen düzeye ulaştırmak mümkün olacaktır.

Gönüllülük sisteminin henüz tam olarak oturmamış olması AFAD personelinin sisteme tam olarak hakim olmamasını da beraberinde getirmektedir. Buna ek olarak kurum personelinin gönüllülük sistemindeki görev, yetki ve sorumluluklarının da net olarak belirli olmamasının getirdiği aksaklıklar da görülmektedir. Ülke genelindeki AFAD gönüllülük uygulamalarını incelediğimizde mevcut planlı ve ortak bir takvim olmadığı için her ilde il müdürlüklerinin inisiyatifleriyle sistemin farklı bir şekilde devam ettiği de anlaşılmaktadır.

Sistemin zayıf yönlerinin bir diğer önemli başlığı da ülkede gönüllülükle ilgili yönetmeliğin olması fakat AFAD Gönüllülük Sistemine özel ve bu sistemi kapsayıcı mevzuat ve düzenlemelerin olmaması ve afet durumlarında gönüllülerin yasal durumlarının belirsiz olmasıdır. Mevzuatın olmaması ve gönüllüleri bağlayan yasal bir durumun söz konusu olmaması sebebiyle sistemde hangi aşamada olursa olsun gönüllünün sisteme olan aidiyetini istediği anda bırakabilmesi de oldukça riskli görülmektedir. Ayrıca gönüllülerin dahil olduğu arama-kurtarma çalışmalarında gönüllüden kaynaklı oluşan zararın veya gönüllünün yaşadığı kayıpların kim tarafından üstlenileceği ve hangi standartlara göre değerlendirileceği de belirsizliğini korumaktadır.

AFAD'ın devlet kurumu olması sebebiyle gönüllülükle ilgili görevlendirilen personelinin tayini çıkmasıyla beraber ilgili ilde yerine personel görevlendirilene kadar aksaklıkların olabileceği aynı zamanda gönüllünün de ikameti değiştiğinde gittiği ilde nasıl iletişime geçileceği, yüz yüze eğitimlerin nasıl olacağı ve illerdeki eğitim ve tatbikatlardaki farklılıklardan dolayı ne derece verimli olunacağı da öngörülememektedir.

TAMP içerisinde AFAD Gönüllülerinin yer almaması ve TAMP çalışmalarının mevcut halinde temsil edilmiyor olması da bu konuda önemli bir eksikliktir. AFAD dışındaki diğer resmi kurumların bireyleri AFAD Gönüllüsü olmaya teşvik etmiyor olması ve ülke genelinde gönüllülük sisteminin önemi ve

gerekliliğinin yeterince anlatılamamış olması sistem açısından gözle görülür bir eksiklik olarak görülmektedir.

Gönüllülerin motivasyonlarını sürdürebilmeleri adına ulusal veya yerel teşviklerin olmaması da sisteme aidiyeti bir süre sonra azaltmaktadır. Afet zamanlarında yardım etme duygusu ile sisteme katılıp bazı eğitimleri alıp sonrasında günlük telaşlardan dolayı gönüllülükten uzaklaşılması ve bir süre sonra tamamen sistemden kopuluyor olması da görülmektedir.

Ülkemizde yaklaşık 5 milyon civarında uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı ve mültecinin yaşaması ve gönüllülük sistemi kapsamında değerlendirilememesi de zayıf yön olarak görülmektedir. Elazığ depreminde de Suriye vatandaşı bireyin enkaz altındaki bir aileyi kurtarması sonucu ülke gündemine gelmesinin ardından Kızılay gönüllüsü olduğu da haberlere yansımış ve AFAD gönüllülüğün kapsamının daha da genişletilmesi gerekliliğini göz önüne sermiştir.

Önemli bir konuya özel olarak dikkat çekmek gerekmektedir. Gönüllüler ile sorumlu gönüllü koordinatörü arasındaki iletişimin yeterli düzeyde olmaması veya kopukluğu sonucu gönüllünün sisteme olan aidiyet duygusunun azalıp kendisini sistemden uzaklaştırması da zayıf yön olarak görülmektedir. Nitekim uzun zamandır AFAD Gönüllüsü olduğum halde bulunduğum ilde gönüllülerle ziyaretler ve uygulamalar yapılmakta olup ne kurumdan ne de gönüllü koordinatöründen bir mesaj gelmemiş olup bunu AFAD başkanlığına mail olarak bildirdiğimde başkanlıktan maile dönüş olmuş fakat akabinde ki programlara yine bildirim ve bilgi gelmemiştir. Koordinatörlük görevini yürüten kişinin o kadar gönüllüyle iletişim kurması elbette imkansız olduğundan öneri olarak bir uygulama yapılması ve gönüllülerin bu uygulamayı telefonlarına indirmesi ve ildeki tüm uygulamaların bildirim olarak telefonlara gelmesiyle beraber gönüllü kişilerin doğrudan online/çevrimiçi olarak katılacağım veya katılamayacağım diye yanıtlaması şeklinde daha pratik ve koordinatörün üzerindeki iletişim yükünü de hafifletecek önerinin fayda getireceği öngörülmektedir.

Son olarak sistemin sosyal medya üzerinden aktif bir şekilde tanıtımının yapılmıyor olması, gönüllü olmaya ve gönüllü kalmaya yönelik kamu spotlarının da bulunmaması gönüllü kazanımı ve sürdürülebilirliği noktasında sistemin zayıf kaldığı görülmektedir.

GZFT Tablosu Fırsatların Değerlendirilmesi

Gönüllülük sisteminin en önemli fırsatlarının başında ülkemizdeki genç nüfusun fazla olması ve üniversitelerde gönüllü oluşumların giderek artmasıyla beraber toplumdaki gönüllülük farkındalığının yükselmesi ve bu sisteme entegre edilme potansiyelleri yer almaktadır. Ülke çapında hem STK bazında hem de öğrenci kulüpleri açısından afetlerle ilgili oluşumların sayısının fazla oluşu ve bu kitlenin sisteme akredite edilmesiyle beraber önemli sayıda tecrübeli gönüllü kazanılacağı öngörülmektedir. Ayrıca ülkemizdeki zor zamanlarda birlik, beraberlik ve yardım etme duygusunun artmasının da gönüllülük sistemine katılım noktasında avantaj sağlayacağı öngörülmekte olup olası bir afet sonrasında sisteme katılımların da hızla arttığı görülmektedir. Afetler sonrasında sanat, siyaset, spor ve kanaat önderlerinin basın yayın yoluyla halka örnek teşkil ettiği gibi aynı şekilde gönüllülük sistemine dahil olup vatandaşı teşvik etmelerinin de farkındalık ve sisteme katılımı önemli derecede artıracığı öngörülmektedir.

Teknolojinin sürekli ilerlemesi sayesinde basın-yayın ve sosyal medya üzerinden gönüllülüğe teşvik edici yayınların daha fazla ve daha kolay yapılabilir olmasının da gönüllülük sistemine hem katılım hem de süreklilik açısından önemli bir fırsat sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca sistemin yazılımsal olarak geliştirilmesiyle beraber mobil uygulamalar üzerinden de erişilebilir hale getirilebilir olması da sistemin genç kitleye daha çabuk ulaşma fırsatını sağlayacaktır.

Gönüllülük Sisteminin güncellenebilir olması sayesinde, afetlerde gönüllülük çalışmalarında başarılı olan ülkelerdeki etkili, verimli ve uygulanabilir örneklerin ülkemizdeki sisteme entegre edilebilmesi de önemli bir fırsat olarak görülmektedir.

Ülkemizde afetlerle ilgili ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde akademik alanların artması ve bu sayede alanında eğitimli bireylerin sayısının yükselmesiyle beraber bu kişilerin hem gönüllülük sistemine faydaları olacaktır hem de sosyal çevrelerindeki farkındalığı da artıracaklardır.

Ülkemizde yaşayan yaklaşık 5 milyon civarında uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı ve mültecinin de sisteme dahil edilmesiyle afet yönetimin her aşamasında hem dil bilen gönüllülerin sahada olması hem de afet zamanlarında

yaşanacak mağduriyetlerin de azaltılabilmesi sağlanabilir. Elazığ depreminde ülke gündemine oturan UMKE kadın gönüllüsünün Kürtçe konuşarak enkaz altındaki bir vatandaşı yönlendirmesi sonucu hayatını kurtarması da afet durumlarında dil bilmenin önemine işaret etmektedir.

Son olarak sisteme katılım ve farkındalığın artmasıyla beraber ülke genelinde afet öncesi, afet anı ve afet sonrası olası zararların en aza indirilmesinin ve belki de önlenemesinin sağlanabileceği olması da hem vatandaş adına hem de devlet adına önemli bir fırsattır. Sistemin uzun vadede sürdürülebilir kalkınmaya katkı sağlayacak olması ve kriz yönetimine ayrılacak olan maliyetin azalması gönüllük uygulamasının ekonomiye de olumlu etkilerinin olacağını göstermektedir.

GZFT Tablosu Tehditlerin Değerlendirilmesi

AFAD Gönüllülük Sistemi'ne GZFT tablosunda yer verilen tehditlerinin başında sistemin çevrimiçi olmasından kaynaklı teknoloji tabanlı siber tehditlere açık olması gelmektedir. Ayrıca evinde internet erişimi olmayan veya bilgisayar bilgisi yeterince olmayan vatandaşların gönüllü olmak istemesi de sisteme dahil olamayacakları anlaşılmaktadır. Katılımın artması adına gönüllülük sistemine üye olmak isteyip de temel düzey bilgisayar bilgisi olmayanları tespit edip eğitim verilmesi ve de tüm gönüllülere çevrimiçi eğitimleri alabilecek boyutta internet paketi hediye edilmesi veya indirimli olarak tanımlanmasının bu tehdidin ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Gönüllülük sisteminin yasal bağlayıcılığının olmaması ve düzenli eğitim veya uygulamaların olmaması sebebiyle bireylerin sistemi yeterince önemsememe durumunun oluşması muhtemeldir. Sistemin sürekliliğini sağlamak adına herhangi bir düzenleme veya teşvikin olmaması nedeniyle sistemden bir süre sonra gönüllülerin uzaklaşmalarının önlenemeyeceği öngörülmektedir. Sürdürülebilirliği sağlamak adına teşvik amaçlı olarak erkeklerde askerlik süresinde kısalma, gönüllülere özel kent kart desteği, faturalara gönüllü indirim, zorunlu DASK hizmetinin gönüllülere ücretsiz yada indirimli sağlanması veya resmi kurumlardan gönüllülere özel imtiyazlar verilebilir. Bazı ülkelerde gönüllülere düzenli olarak hizmet ettikleri takdirde belirli bir süre sonra (2 yıl) master, doktora veya çeşitli

ödenek imkânları da sağlanmaktadır. Ülkemizde de bu teşvikin denenebileceği ve genç yaştaki bireylerin akademiye olan ilgisini artırmanın sistemin de sürdürülebilirliğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda ülkemizde hem ulusal hem de yerel kapsamda teşvikler üretilebileceği düşünülmektedir.

Afet zamanlarındaki yardım etme psikolojisi ile sisteme dahil olup belirli bir süre sonra günlük telaşlar ve ekonomik beklentilerin oluşmasından dolayı gönüllülükten uzaklaşılacak olması da sistem adına bir tehdit olarak görülmektedir. AFAD Gönüllüleri'nin maddi beklentisi olmasa bile bu sistemin tüm ülkeyi kapsamaması ve tüm bireylerin sisteme dahil olması beklendiği için mutlaka ihtiyaçlı bireyler olacaktır ve bunun için çözüm üretilmesi de gerekmektedir.

Uygulama eğitimleri ve toplantıların hafta içi günlerde yapılmasının, çalışan kesimin gönüllülük sistemine dahil olsa da mesai saatleri sebebiyle uygulamalara katılamamaları sonucunu doğurması kaçınılmazdır. Bu durum sistemden zaruri olarak soyutlanmalarını beraberinde getirecektir. Vakit noktasında sıkıntısı olmayan gönüllülerin ise buldukları ildeki il müdürlüklerine gidip eğitim almaları için özellikle büyükşehirler başta olmak üzere bazı yerlerde 2-3 vesayet değiştirmesi ve bunun getireceği ekonomik yükten dolayı da istemsizce sistemden uzak kalınacağı öngörülmektedir. Sistemde ulaşım ve iâşe giderlerinin kurumun imkanları dahilinde karşılanacağı yazmakta fakat kurumun imkanı olmaması durumu göz önüne alındığında gönüllü kendi imkanlarıyla katılacağı için bu da gönüllüye yük olacağından kendini sistemden soyutlayacaktır. Bunun önüne geçmek adına eğitimlerin saat ve günlerinin esnetilebilmesiyle beraber il müdürlükleri haricinde il ve ilçelerde bulunan bakanlığa, belediyeye veya STK'lara bağlı gençlik merkezleri ile anlaşarak gönüllünün eğitime en pratik ve maliyetsiz ulaşacağı ortam ve imkanların sağlanması halinde tarafımızca bu tehditin ortadan kalkmasa bile hafifleyeceği düşünülmektedir.

Yine özel olarak vurgulamak gerekir ki AFAD'ın resmi kurum olması, çalışma ortamının da daha disiplinli ve kurumsallık gerektirmesi ve de personelin de bir yasaya tabii olması sebebiyle gönüllü ile personel arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı gönüllü açısından yaşanacak yasal mahrumiyetler tüm gönüllüler adına olumsuz bir izlenim oluşturacağı için en kısa sürede personel ve gönüllü ilişkisinin

net bir şekilde açıklanması gerekmektedir. Kurum personelinin tabii olduğu bir yasa mevcut fakat AFAD gönüllüsü adına bir yasal düzenleme mevcut değildir.

4.3.1. AFAD Gönüllüleri'nin Yeterlilik Düzeylerinin Belirlenmesi

AFAD Gönüllüleri'nin yeterlilik düzeylerinin belirlenmesinde; gönüllülerin eğitim alabileceği ve bu eğitimleri başarıyla tamamladıkları takdirde sertifikasyon işlemleriyle beraber ilgili eğitimlerde yeterliliklerinin olduğu ve aynı zamanda bir üst gönüllülük düzeyi eğitimleri almaya da hak kazandıkları bir portal üzerinden incelenip gönüllülerin düzeyleri belirlenmektedir.

Çevrimiçi eğitimlerin verimliliği noktasında bazı tereddütler bulunmaktadır. Eğitimlerin kopyalanabilir olması ve sınavlarda kopyalanan içerik üzerinden cevapları bulabilme durumunun olması sebebiyle çevrimiçi eğitimlerden ziyade uygulamalı eğitimlerin artmasının ve gönüllünün sahadaki pratiğinin düzenli aralıklarla canlı tutulmasının daha önemli olacağı öngörülmektedir. Sistemde yer alan eğitimler bir başlık altında olmadığı için hali hazırdaki eğitimlerin Temel AFAD Gönüllüsü eğitimleri olduğu düşünülmektedir. Haliyle diğer eğitim ve uygulamalarla ilgili bir takvim de olmadığından temel düzeyden başlayan bir gönüllünün kaç saatlik bir eğitim ve uygulama sonucunda bir üst düzeye geçeceği ve son eğitimin ne zaman tamamlanacağı muğlaklığını korumaktadır. Bunun bir takvime bağlanıp içeriğinin paylaşılmasının gönüllünün motivasyonuna olumlu katkı sağlayacağı düşünülmekte ve bu konuda da düzenleme yapılması gerekmektedir. Ayrıca sistemden eğitim alan hali hazırdaki gönüllülerin afet durumlarında aldıkları görevler ve bunlarla ilgili mevcut bir veri olmadığından dolayı hangi düzeydeki gönüllünün ne derece etkin ve yeterli olduğu ile eksiklerin, düzeltilmesi ve değerlendirilmesi gerekenlerin neler olduğu konusu da şu an için belirsizliğini korumaktadır. Gönüllü havuzu oluşturulup oradan eğitim ve uygulamalar ile kişilerin katıldıkları faaliyetlere göre değerlendirilip ülke çapında bir değerlendirme yapılmasının mevcut durumdaki etkinliği görmeye ve geliştirmeye yardımcı olacağı düşünülmektedir.

4.3.1.1. AFAD Gönüllülük Sistemi Web Portalı

AFAD Gönüllülük Sistemi Web Portalına <https://gonullu.afad.gov.tr/> adresinden ulaşılmaktadır. Portal açıldığında kullanıcı adı ve şifreyle sayfaya giriş yapılmakta olup sizin gönüllülük seviyenize göre tanımlanmış eğitimlere çevrim içi olarak erişilmektedir.

Şekil 14: AFAD Gönüllülük Sistemi Giriş Sayfası

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Sisteme giriş yapılmasının ardından gönüllüye ait aktif eğitimler, aktif sınavlar ve aktif görevlerin yer aldığı arayüz ve yine panel içerisinde duyurular, kütüphane, anketler ve görev takvimlerinin bulunduğu, aldığı eğitimler sonucu yapılan çevrim içi sınavın ardından kazanılan puanlar karşılığında AFAD tarafından gönüllüye bazı hediyelerin ücretsiz gönderildiği hediye kataloğu bölümleri yer almaktadır. AFAD Gönüllülük Portalı sistem içerisindeki dil seçenekleri sayesinde çeşitli dillere de çevrilmektedir. Gönüllülük Portalı içerisindeki profil bilgileri bölümünden sistem üzerinden gönderilecek olan mail ve sms gönderimlerini almak için onay verebilmektedirler.

Portalın mevcut hali gönüllülük düzeylerine göre başlıklar halinde ayrılmamış olup eğitimler herkesin ana sayfasına düşmektedir. Ayrıca ana sayfadaki mevcut takvim uygulamasının da amacına hizmet etmediği düşünülmekte olup daha

anlaşılabilir ve her ildeki görevlerin açıkça belirli olacağı şekilde bir güncelleme yapılması gerekmektedir.

4.3.1.2. AFAD İl Müdürlükleri Yüz Yüze Eğitimler

AFAD İl Müdürlükleri eşgüdümünde insani yardım, yangın, arama-kurtarma ve ilkyardım konularında yüz yüze eğitimler verilmektedir. İlgili eğitimlere gönüllü portalı üzerinden katılmak istediğiniz takvimleri bildirerek katılabilirsiniz (AFAD, 2019-e). Eğitime katılacak kişilerin belirli standart dahilinde belirlenmesi gerekirken İl Müdürlüklerindeki ilgili personelin re'sen seçtiği ve kişilerin davet edildiği anlaşılmıştır. İl sınırları içerisinde yapılan programların da bilgilendirilmesi noktasında ildeki tüm gönüllülere sms veya mail yoluyla ulaşılmadığı da görülmektedir. İllerdeki gönüllü sayılarının fazlalığı ve faaliyetler için maliyet ve kalabalık oluşturacağından dolayı etkinlik ve uygulamalar için sms veya mail olarak tüm gönüllülere bilgilendirmenin yapılmadığı düşünülmekte olup ülke çapında yaygınlaşması hedeflenen bu sistemin şu anda yaklaşık 100 bin gönüllü var iken tüm gönüllülere bilgi verilmemesi sistemin sürdürülebilirliği noktasında olumsuz izlenim bırakmaktadır. Bu konuda yapılması gereken en kısa sürede afetlerle ilgili STK'ların akredite edilip topluma bilgi verilip yük paylaşımı yapılması ve bu konudaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlamak olmalıdır.

4.3.1.3. AFAD Gönüllülerinin Sertifika İşlemleri

Gönüllülük sistemi portalının üzerinden alınan çevrim içi eğitimlerin başarıyla neticelenmesi için eğitimlerin ardından yapılan çevrim içi sınavlarda gönüllünün %70 oranında başarı sağlaması gerekmektedir. Yüz yüze eğitimlerde başarılı sayılmak için gerekli oran yasal mevzuatlar kapsamında ifade edilmiş olup eğitimler öncesinde gönüllü adaylarına bildirileceği ifade edilmektedir. Çevrim içi eğitimler sonucunda gönüllü adayı 3 defa sınava girebilmektedir. Girilen sınavların hepsinden başarısız sonuç alması durumunda ise ilgili eğitimlerin baştan alınması gerekmektedir. Diğer yandan da yüz yüze eğitimler de gönüllü adayı başarısız olduğu takdirde ise adaya sertifika verilmemekte olup katılım belgesi

düzenlenmektedir. Şayet gönüllü aday katılım belgesi yerine sertifika almak istiyorsa yüz yüze eğitimleri tekrardan alması gerekmektedir.

Portal'daki eğitimlerden herhangi birisi başarılı bir şekilde bitirildiğinde, portal aracılığıyla otomatik olarak gönüllü adına düzenlenmiş ve AFAD Başkanı'ndan imzalı elektronik katılım sertifikası verilmektedir. Gönüllülere verilen sertifikalar elektronik formattadır. Gönüllü birey adına düzenlenen elektronik formattaki sertifikasını kendi inisiyatifiyle kâğıda baskı yaptırabilmektedir. Gönüllü adına düzenlenen sertifikalarda bireyin adı ve soyadı ile ilgili yanlışlık olduğu takdirde kişinin profilindeki adı ve soyadı bilgilerinin güncellenmesi gerekmektedir. Güncellenen bilgilerin ardından kuruma verilen bilginin ardından gönüllü bireyin adına tekrardan sertifika düzenlemesi yapılmaktadır (AFAD, 2019-e).

Sertifikaların sosyal hayatta geçerliliğinin olup olmadığı ve herhangi bir kuruma başvurulduğunda bu sertifikaların kabul edilmesiyle ilgili bir açıklama bulunmamaktadır. Sistemin teşvik edilmesi adına buradan alınacak sertifikaların da memuriyet atamalarında şart olarak koyulmasının oldukça fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Örnek olması adına AFAD Gönüllülük Sistemindeki mevcut eğitimler sonucu tarafımızca alınan sertifikalar aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 15: Arama Kurtarma Faaliyetlerinde Kullanılan Dügümler Sertifikası

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Şekil 16: Birey ve Aileler için Afet Bilinci Eğitimi Sertifikası

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Şekil 17: Liderlik Eğitimi Sertifikası

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

Şekil 18: Kişisel Stres Yönetimi Eğitimi Sertifikası

Kaynak: (AFAD, 2019-e)

4.3.2. AFAD Gönüllülerinin Düzenli Tatbikat Planlamaları

AFAD personeli tarafından hali hazırda gönüllülere yönelik tatbikat planlamasının mevcut olmadığı ifade edilmiştir. Gönüllülerin TAMP çerçevesinde tatbikatlara dâhil edilmesi, ilgili planlara entegrasyonu ve görevlendirilmesi ana çözüm ortaklarının inisiyatifinde bulunmaktadır. AFAD İl Müdürlükleri kendi illerinde bulunan AFAD gönüllülerine inisiyatif kullanarak tatbikatlar yapmakta olup ülke genelinde AFAD'ın gönüllülere özel tatbikat planlaması bulunmamaktadır. Sistemin yeni olması ve ülke çapında net bir programın olmaması sebebiyle gönüllülük ile ilgili eğitim ve tatbikatlar bir plan-program dahilinde devam etmemekte olup illerdeki gönüllülerin ve İl Müdürlüklerinin çalışmalarına göre de şekil alabilmektedir. Sonuç olarak gönüllü bireylerin teoride öğrendikleri bilgilerin tatbikatlarla pekiştirilmesi ve bunun belirli periyotlarla yapılması gönüllülerin herhangi bir afet durumunda her zaman hazır olması adına oldukça değerli olduğundan gönüllülerin illerdeki tatbikatlara dahil edilmesi de son derece önemlidir. Gönüllülerin teorik eğitimleri çevrimiçi alması ve sonrasında uygulama için il müdürlüklerine çağrılmalarına kadar geçen sürenin oldukça uzun olması sebebiyle teorik bilgilerin unutulması söz konusu olabilmekte ve uygulama yapılmadan alınan sertifikalar sonucu yetkin olduğu düşünülen kişilerin eğitimlerde ne derece verimli olacağı da belirsizliğini korumaktadır. Bu sebeple sadece AFAD Gönüllüleriyle ilgilenecek personel ve birim oluşturulması gerekmekte olup gerekirse TAMP kapsamındaki hizmet gruplarını sürece dahil ederek düzenli tatbikatlarla gönüllü her daim hazır tutulmalıdır.

Mevcut durumda bazı illerde gönüllülere çeşitli tatbikatlar düzenlenmekte olup eğitimler tatbikat öncesi verilmekte, katılımcılara eğitimin akabinde arama kurtarma çalışmaları, bina tahliyesi, yangın eğitim ve tatbikatları, yaralının binadan sedyeye ile kurtarılması ve tahliye edilmesi ile atlama yatağı kullanılması çalışmaları yaptırılmaktadır. Bölgesel olarak farklılıklar görülen bu tatbikatların sistem üzerinden düzenli yapılmaması halinde gönüllülerin sahadaki etkinliği de aynı oranda azalma olasılığı taşımaktadır.

4.3.3. AFAD Gönüllülerinin Kurumsal Aidiyeti

AFAD Gönüllülerinin kurumsal aidiyetine ilişkin AFAD tarafından yapılmış olan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Planlanan kurumsal aidiyet ölçümü çalışmasının güvenilirlik ve doğruluğu için saha faaliyetleri, saha eğitimleri, tatbikatlar ve sosyal faaliyetlerin tam olarak başlatılması ve gerçekleştirilmesi gerekmektedir. AFAD personeli tarafından bu ölçeğin ortalama olarak 2020 yılı ikinci yarısına doğru çalışmaya başlanabileceği ifade edilmektedir. Ülkemizdeki STK'ların gönüllü aidiyeti ile ilgili yaşadıkları en büyük sıkıntılardan birisi gönüllü bireyin ikamet değişikliği, telefon numarası değişikliği, mail adresi değişikliği sonrası kurumun gönüllü ile iletişimde problemlerin yaşanması ve gönüllünün çalışmalara katılamaması şeklinde olmaktadır.

AFAD Gönüllülük Sistemi e-devlet üzerinden kayıt aldığı ve gönüllülerin tüm bilgilerinin e-devlet üzerinde resmi ve doğru bir şekilde olması sebebiyle iletişim konusunda sıkıntı yaşanmaması planlanmaktadır. Ancak durum böyle olmamakta ve bilgileri gönüllü adayları kendileri doldurmaktadır. Bu sebeple olası ikamet ve bilgi değişikliği ve gönüllünün sistemi aktif kullanmaması sonucu illerdeki gönüllü kapasitesinde hatalar oluşacaktır. Örneğin İzmir ilinde düzenlenen gönüllü tanışma toplantısı için ilde bulunan gönüllülere sms ve mail yoluyla bilgi gönderildiği ifade edilmiştir ancak AFAD Gönüllüsü olduğum ve İzmir'de ikamet ettiğim halde şahsıma kurum tarafından herhangi bir bilgilendirme mesajı gelmemiştir. Gönüllülük konusunda öneri ve şikâyetler ile ilgili AFAD'ın gonullu@afad.gov.tr adresine durumu izah ettiğimizde mailimize cevap olarak bilgilerin il müdürlüğüne iletildiği ve bundan sonra yapılacak olan eğitim faaliyetlerinde İzmir il müdürlüğü gönüllülük koordinatörleri tarafından şahsımla iletişime geçileceği ifade edilmiştir. Fakat gönüllünün kurumsal aidiyeti adına bireyin kendini kuruma ait hissedip aidiyet duygusu oluşması için gönüllü bireyin maili sonrası sadece mail üzerinden cevap vermek değil ilgili il koordinatörünün gönüllü bireyi arayıp iletişime geçip motivasyon konuşması yapması hem kurumu temsil etmesi hem de gönüllünün bağlılığını pekiştirmesi adına daha doğru bir hareket olacaktır. Gönderilen mailin üzerinden uzun bir süre geçmiş olması ve sonrasında da etkinlikler olmasına rağmen sms, mail veya herhangi bir şekilde

bilgilendirme yapılmamıştır. Fakat bazı gönüllü bireylere aynı dönemdeki etkinliklerle ilgili sms ve mail yoluyla bilgilendirme yapıldığı da öğrenilmiştir.

Gönüllünün kuruma aidiyetinin artması için sistemin toplumdaki görünürlüğünün artırılmasının da oldukça fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Gönüllünün katıldığı faaliyetlerde topluma olan katkısını görmesinin kendisini de başarılı hissetmesine sebep olacağından bu durum aidiyetin en önemli unsurlarından olarak görülmektedir. Ayrıca gönüllünün katıldığı faaliyetlerin ardından kendisine teşekkür edilmesi, tebrik ve takdir edilmesi küçük de olsa hediyeler verilmesi sayesinde hem kuruma olan aidiyetini hem de bir sonraki faaliyet ve ekibe olan katkısının da artacağı öngörülmektedir. Bu sayede gönüllünün sistemde daha uzun kalacağı, çevresine de faydalı olacağı ve uzun süre kurum ile bağımlı kopyarmayacağı düşünülmektedir.

4.3.4. Sisteminin Sürdürülebilirliğinin İncelenmesi

AFAD Gönüllülük Sistemi'nin uzun soluklu, sürdürülebilir ve kendi kendine işleyebilen bir sistem olarak yürütülmesi adına AFAD tarafından çalışmaların devam ettiği ifade edilmektedir. Bu kapsamda ihtiyaçların farkında olduğu, mevcut insan, ekipman ve mali kaynakların ihtiyaçlar doğrultusunda optimum seviyede faydalanılarak çalışmaların yürütülmeye devam ettiği belirtilmektedir.

Sistemin sürdürülebilirliği adına gönüllü bireyler ile uzun soluklu ve her iki tarafın da en fazla yarar göreceği şekilde çalışması sağlanmalıdır (Güder & Özel Sektör Gönüllüler Derneği (ÖSGD), STK'lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi, 2006, s. 7). Gönüllünün motivasyonunun devamlılığı ve verimli bir iletişim sürdürebilmesi, bireyin kendini kurum ile özdeşleştirebilmesi ve gerçekleştireceği faaliyetleri benimsemiş olması adına önemli bir etken olmaktadır. Bu sebeple sistemin sürdürülebilirliği adına temel yöntemlerden birisi de gönüllünün sorumlu olacağı çalışmalar ile ilgili konuda sürecin her aşamalarında bulunması ve gönüllünün dahil olduğu programların ardından sonucun sms, mail veya AFAD Gönüllü Portalı üzerinden mutlaka gönüllülere bildirilmesi gerekmektedir (Güder & (ÖSGD), STK'lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi, 2006, s. 12). Gönüllülerle belirli periyotlarla düzenlenecek olan, toplantı veya geziler ile tüm

gönüllü bireylerin bir arada olmasını sağlamak, gönüllü bireylerin öncelikle birbirini ve gönüllüler ile ilgili AFAD personelleriyle tanışmalarının sağlanması, gönüllü bireylere küçük hediyeler verilmesi, gönüllülere özel (dergi, bülten, gazete gibi) bir iletişim aracı oluşturulması gönüllülerin de sistemi benimsemesini sağlayacaktır. Gönüllü bireylerin yönetimi çerçevesinde belirli periyotlarla motivasyon ve onurlandırma çalışmalarının gerçekleştirilmesi, gönüllülerin AFAD'a ve gönüllülük sistemine uzun vadeli olarak kazandırılmasına katkı sağlayacaktır (Güder & (ÖSGD), STK'lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi, 2006, s. 13).

Ülke genelinde gönüllülük sistemi ve faaliyetleriyle ilgili tanıtım çalışmaları devam etmekte olup AFAD'ın 2019-2023 stratejik planları kapsamında toplumun farkındalık düzeyini artırmak ve afet ve acil durumlara her daim hazırlıklı olmak amaçlanmış olup sistemin kurulması ve yaygınlaştırılması hedef olarak belirlenmiştir.

Tablo 6: AFAD Stratejik Plan 2019 - 2023

A4: Toplumsal farkındalığı artırarak afet ve acil durumlara sürekli hazırlıklı olmak									
Hedef	H4.4: AFAD gönüllülük sistemini kurmak ve yaygınlaştırmak								
Sorumlu Birim	Gönüllü ve Bağışçı İlişkileri Dairesi Başkanlığı								
İş Birliği Yapılacak Birim(ler)	Tüm Daire Başkanlıkları, İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri								
Faaliyetler	<ul style="list-style-type: none"> Gönüllülük eğitim modüllerinin hazırlanması (PG4.4.1) AFAD gönüllüsü eğitimlerinin düzenlenmesi (PG4.4.2) Kamu spotu hazırlanması (PG4.4.3) Afiş/broşür/tanıtım materyallerinin hazırlanması (PG4.4.4) AFAD gönüllülük portalının geliştirilmesi (PG4.4.5) 								
Performans Göstergeleri	Hedef Etkisi (%)	Plan Dönemi Başlangıç Değeri (2018)	2019	2020	2021	2022	2023	İzleme Sıklığı	Raporlama Sıklığı
PG4.4.1: Hazırlanan eğitim modülü sayısı	10	1	5	10	15	20	25	6 ayda bir	6 ayda bir
PG4.4.2: Eğitim alan gönüllü sayısı	30		100.000	450.000	700.000	900.000	1.000.000	6 ayda bir	6 ayda bir
PG4.4.3: Hazırlanan kamu spotu sayısı	5		1					6 ayda bir	6 ayda bir
PG4.4.4: Dağıtımı yapılan broşür/afiş/tanıtım materyali sayısı	15		1.000.000	1.000.000	750.000	500.000	500.000	6 ayda bir	6 ayda bir
PG4.4.5: Portal kullanıcı sayısı	40		100.000	250.000	400.000	500.000	600.000	6 ayda bir	6 ayda bir
Riskler	<ul style="list-style-type: none"> Gönüllülük bilincinin yeterince yaygınlaştırılmaması Gönüllülük yazılımının tamamlanamaması Paydaşlardan yeterince destek alınamaması 								
Stratejiler	<ul style="list-style-type: none"> Etkin bir tanıtım ve yaygınlaştırma kampanyası düzenlenecektir. Gençlik ve Spor Bakanlığı ile iş birliği yapılacaktır. Etkin bir izleme faaliyeti gerçekleştirilerek yazılımın zamanında tamamlanması sağlanacaktır. Paydaşlarla sistemin tanıtımı ve iş birliğine yönelik düzenli toplantılar düzenlenecektir. 								
Maliyet Tahmini	45.000.000 TL								
Tespitler	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye'de gönüllülükle ilgili genel bir mevzuat ihtiyacının bulunması Gönüllülük konusunda görev alacak personelin eğitime ihtiyaç duyması Gönüllülük sosyal medya hesaplarının etkin bir şekilde kullanılabilmesi için eğitime ihtiyaç duyulması 								
İhtiyaçlar	<ul style="list-style-type: none"> Gönüllülükle ilgili genel ve kapsayıcı bir mevzuatın çıkarılması Gönüllü yönetimi eğitimlerinin yaygınlaştırılması Etkin sosyal medya kullanımına ilişkin eğitimlerin artırılması 								

Kaynak: (AFAD, 2019-f, s. 103)

Tablo 6'dan da anlaşılmaktadır ki, ülkemizde halen gönüllülük bilincinin istenildiği ölçüde yaygın olmaması, yazılımsal bir platformun tam manasıyla aktif olmaması, paydaşlar ile bütünleşik bir çalışma yürütülememesi risk olarak ifade edilmektedir. Belirlenen risklerin yaklaşık 45.000.000 TL olarak tahmin edilen bütçe ile yapılacak stratejilerle çözüme kavuşturulması planlanmaktadır.

Gönüllülükle ilgili genel bir mevzuata ihtiyaç olması, gönüllülük konularında görevlendirilmesi gereken personelin de eğitime ihtiyacının olması ve gönüllülük ile ilgili sosyal medya hesaplarının da etkin kullanılması adına eğitimler verilmesi gerekliliği de tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda; gönüllülük özelinde genel, kapsayıcı ve kapsamlı bir mevzuat çıkarılması, gönüllü yönetiminin yaygın hale getirilmesi ve etkin sosyal medya kullanımı için eğitimlerin artırılması gerektiğine yönelik ihtiyaç ortaya konulmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Gönüllülük olgusu, dünya çapında olduğu gibi son yıllarda ülkemizde de gelişmekte olup aynı zamanda giderek daha da yaygınlaşmaktadır. Herhangi bir menfaat beklentisi olmadan, ihtiyacı olan kişilere veya ortak bir amaca hizmet prensibiyle sosyal olaylara, problemlere ve sorunlara yönelik katkı sağlama düşüncesini ön plana çıkartmaktadır. Gönüllülük faaliyetleri çok çeşitli alanlarda kendisini göstermektedir. Özellikle yoksulluğu ortadan kaldırmak, çevresel problemler ve iklim değişikliklerinin sebebiyet verdiği sorunları düzeltebilmek, afetlerin risklerinin azaltılması, önlenmesi, müdahale ve iyileştirilmesi konuları gönüllülük faaliyetlerinde öne çıkan alanlardandır.

Gönüllülük alanında dünyada olduğu gibi ülkemizde de STK'ların ön plana çıktığı görülmüştür. Afetlerde gönüllülük, 1999 yılı Marmara depreminden sonra toplumun afetlerle ilgili çalışmalar yapan STK'lara yönelmesi ve sahada aktif şekilde yer almaları sebebiyle daha da dikkat çekici hale gelmiştir. Ülkemizde rol model olan bazı STK'ların afetlerdeki rolleri, önemi ve etkinliğinden hareketle AFAD Gönüllülük Sistemiyle entegrasyon süreçlerinin önemi vurgulanmıştır. Kurumlar arasındaki eşgüdümün şart olduğu, istenilen düzeyde olmadığı ve halen akreditasyonla ilgili çeşitli sıkıntıların olduğu görülmüştür. STK'lar afet süreçlerinde sahaya sürdüğü tecrübeli, profesyonel ve özellikle de gönüllü insan kaynağı açısından zengindir. AFAD'ın bu gücü akredite yoluyla kendi gönüllülük sistemine entegre etmesi ve afetin tek elden yönetilmesi, etkin müdahale açısından ciddi kazanımlar oluşturacaktır. Afet öncesi, sırası ve afet sonrası yapılan doğru hamlelerle muhtemel can ve mal kayıplarının en aza indirilmesi noktasında da katkı sağlayacağı öngörüsünde bulunmak mümkündür.

Afetlerde gönüllülük sistemlerinin uluslararası uygulamalarına bakıldığında, Türkiye'de olduğu gibi dünya genelinde de STK'ların ön plana çıktığı görülmektedir. Benzer yönlerinin olduğu kadar devlet teşvikinin fazla olması, katılımcılığın artırılması ve sürdürülebilirlik adına yapılan çalışmalar yönüyle de örnek almamız ve ülkemizdeki sisteme uyarlamamız gereken yönlerin öne çıktığı görülmüştür. Uluslararası sözleşmeler ve çalışmaların merkezinde risk yönetimine geçiş için toplum tabanlı afet yönetimi uygulamalarına teşvik, katılımcılığın artırılması ve afet

yönetiminin her evresinde bireyin yer alarak farkındalığının artırılarak afet öncesi ve sonrası olası zararların minimuma indirilmesi yer almaktadır. Ülkemizde uygulamada olan AFAD Gönüllülük Sistemi'nin amacı da aynı paraleldedir. Uluslararası camiada afet yönetiminde gönüllülük konusunda örnek gösterilen ülkelerdeki teşvik kriterlerinin ülkemiz dinamikleri ve kültürel yapısına göre uyarlanması sayesinde sistemimize katılımın daha da artacağı ve sürdürülebilirliği konusundaki tereddütlerin azalacağını söylemek mümkündür.

AFAD Gönüllülük Sistemi mevcut haliyle etkin müdahale açısından bir bütün olarak değerlendirildiğinde, gönüllülerin temel eğitimlerini alması, ülke çapında tek bir sistem üzerinden bilgi ve tecrübe kazandırılması ve ortak terminolojiyle hareket tarzı benimsenmesi adına oldukça önemlidir. Sistemin uygulanması sürecinde edinilen tecrübeler sayesinde sistemin sürekli olarak güncellenebilmesi için çalışmalar yapıldığı da görülmektedir. Sistemin tek elden yürütülmesinin olası hata ve yanlış uygulamaların doğrudan düzeltilmesi noktasında katkısı büyüktür. Sistemin tek elden yönetilmesinin bazı olumsuz neticeleri de olabilmektedir. Muhtemel yanlış bilgi paylaşımı sonucu ülke genelindeki tüm gönüllü adayları o bilgiyi konu hakkında eğitimi yok ise doğru bilgi kabul edecek veya sistemsel sorun halinde de ülke olarak sorun yaşanacaktır. Bu da bilgi kirliliğine ve sisteme ulaşılabilmesi gibi sorunlara yol açabilecektir. Fakat sisteme mail üzerinden ulaşılabilmesi ve hızlı dönütler verilmesi sehven yapılan hataların kısa sürede düzeltilmesini de sağlamaktadır. AFAD Başkanlığı'nın gönüllü adaylarına dönüşlerinin kendi il müdürlüklerinden daha hızlı ve daha duyarlı olduğu da süreç içerisinde görülmüştür.

AFAD Gönüllülük Sistemi içerisinde üç aşamalı gönüllülük seviyesi bulunmakta olup Türkiye'de şu anda verilen eğitimin Temel AFAD Gönüllüsü eğitimi olduğu düşünülmektedir. Eğitimler gönüllülerin seviyelerine göre gruplar içerisinde yer almadığı ve doğrudan portalda ana sayfaya düştüğü için eğitimlerin hangi seviyeye verildiği anlaşılamamaktadır. İlk seviye gönüllü adayının alacağı ifade edilen bazı eğitimlere bakarak ancak tahmin yürütülmektedir. Sistem üzerinde her gönüllülük düzeyine ayrı birer kategori açılıp eğitimlerin onun içine yüklenmesi bu gönüllülük düzeyindeki eğitimlerin tahmini süresi ve eğitim sonucunda gönüllünün kazanımlarının, sertifikalarının ve eğitimi sürecinde katılabileceği faaliyet, çalışma ve tatbikatların da yer alması gönüllünün kafasındaki belirsizliğin

çözülmesi adına önemlidir. Şu aşamada eğitimlerin belirli bir plan program dahilinde olup olmadığı anlaşılacaktır. Temel AFAD gönüllüsünden beklenen afetlerle ilgili temel kavramları bilen, risk yönetimi ve kriz yönetimine yaklaşım tarzını bilen, ilkyardım, yangın ve tahliye konularıyla ilgili bilgi ve farkındalığı olan ve portaldaki eğitimleri bitirmiş ve gönüllülük çalışmalarında bulunmuş olmaktadır. Sistemde bulunan mevcut eğitimlerden ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere bu seviyedeki gönüllüden temel beklenti, müdahaleden ziyade farkındalık oluşturmak ve toplumda afet kültürünün yer edilmesine katkı sağlamak ve ülkemizin afetler karşısında ki dirençliliğini artırmaktır. Toplumda afet kültürünün oluşması da en az afetlere yaklaşım tarzı kadar önemlidir zira mevcut sistemin sürdürülebilir olması adına toplumda bir karşılığı olması şarttır.

AFAD Gönüllüleri ülkemizdeki afetlere etkin müdahale noktasında kapsamlı şekilde hazırlanan TAMP içerisinde yer almamaktadır. TAMP içerisinde 28 hizmet grubu ana ve destek çözüm ortağı olarak bulunmakta olup gönüllüler bu plana dahil edilmemiş sadece hizmet gruplarının inisiyatiflerine bırakılmıştır. AFAD yetkilileri tarafından güncellenmesine devam edildiği ifade edilen TAMP'ın yeni halinde mutlaka AFAD gönüllülerinin yer alması gerekmekte olup ülke çapında eğitilen ve tecrübe kazandırılan insan kaynağı gücünün dışarıda bırakılması TAMP'ın etkinlik noktasında olumsuz izlenim oluşturmasına ve organizasyonun kaynakların etkin kullanımını ilkesiyle ters düşmek suretiyle kendisiyle çelişmesine sebebiyet vermektedir.

AFAD Gönüllülük Sistemine özel doğrudan kapsamlı ve bağlayıcı bir mevzuat bulunmaması gönüllülerin yasal olarak hangi konumda olduğu konusunda belirsizlikler oluşturmaktadır. Gönüllü kendisini güvende hissetmediği veya olumsuz bir örnek gördüğü zaman sistemden uzaklaşması ve mağduriyet oluşması kaçınılmazdır. Sistemin sürdürülebilir olması adına gönüllünün sağlığının ve ekonomik kayıplarının garanti altına alınması gerekmektedir. Gönüllü emeğinin iş olarak görülmesi ve sigortalanması veyahut 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile 4857 sayılı İş Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir. Gönüllünün sebep olacağı veya gönüllünün uğrayacağı mağduriyetin önlenmesi adına en kısa zamanda gönüllü emeğinin yasal zemine oturtulması şarttır. Yasal zemin oluşturulana kadar 4 Şubat 2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi

Gazetede yayımlanarak, 01.07.2012 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (TBK) "Eser Sözleşmesi" madde 470'e binaen gönüllünün katılacağı çalışmaya özel bir eser sözleşmesine (istisna akdi) tabii tutulabilir. Bu sayede sosyal güvenlik ve iş kanunu çerçevesinde herhangi bir yükümlülük oluşmayacaktır. Bu durum kurum adına ekonomik fayda sağlayabilir fakat oluşabilecek mağduriyet sonrası uzun vadede gönüllünün sistemden uzaklaşmasına sebebiyet verecektir.

AFAD Gönüllülerinin yeterlilik düzeylerinin belirlenmesi portal üzerinden verilen eğitimler sonucu yapılan sınavlarda başarılı sayılmaları halinde olmaktadır. Eğitimler sonucu başarılı olan gönüllü adına sistem üzerinden çevrimiçi/online sertifikalar da oluşturulmaktadır. Bu eğitimler sonucu alınan sertifikaların sosyal hayatta geçerliliği belirsizliğini korumakta olup sistemin yaygınlaşması ve teşvik edilmesi adına sertifikaların kamuya memur alımlarında, akademik süreçlerde ve de sosyal hayatta bazı haklar tanınarak özendirilmesi sağlanabilir. Uygulama gerektiren eğitimlerde ise öncelikle teorik eğitimde başarılı olunması beklenmektedir sonrasında da kurumda yapılacak uygulama eğitimi sonucunda gönüllünün başarısı tespit edilmektedir. Sistemin online/çevrimiçi olması bilgisayar kullanımını noktasında ileri düzey bilgisi olan bireylerin sınavda doğrudan yüksek puan almalarına yol açmaktadır. Bu da sertifikası olan her bireyin yeterli olup olmadığı konusunda belirsizlikler oluşturmaktadır. Sistemin çevrimiçi olmasının hem olumlu hem de olumsuz yanları mevcuttur. Sistemin mobil uygulaması yapılarak her ortamda eğitim alınabilmesi kolaylaştırılabilirken olumsuz yanı da teknolojik bilgisi, cihazı ve interneti olmayanların ne kadar istekli olsa da sisteme üye olamaması ve gönüllü eğitimlerini alamayacak olmasıdır. Bu soruna çözüm olarak il müdürlüklerinde portaldaki eğitimlerin gönüllü adaylarına ders olarak verilmesi ve bunun da halka duyurulmasının olası mağduriyetleri çözeceği düşünülmektedir. Kurumda verilen eğitim ve uygulamaların hafta içi ve mesai saatleri içerisinde olması sebebiyle bir başka mağduriyet oluşma ihtimali söz konusudur. Çalışan kesimin eğitimlere katılamaması durumunda kısa vadede eğitim günleri esnetilebilir, uzun vadede gönüllü bireylerin işyerlerinden özel izinle çıkabilmesinin zemini oluşturulup işverene de bu konuda destek sağlanması sayesinde iki tarafında mağduriyet yaşamaması sağlanabilir.

AFAD Gönüllüleri ile kurumda yapılacak olan yüz yüze eğitimler için sms, mail veya portal üzerinden bilgilendirme noktasında aksaklıklar tespit edilmiştir. Sistemde planlı bir takvimin olmasının bu sorunun çözümü noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yüz yüze eğitimlerde paydaşların artması gerektiği düşünülmektedir. Ülke çapında gönüllü sayısının yükselmesi durumunda eğitim sürelerinin kurum yetersizliğinden dolayı çok fazla uzayacağı görülmektedir. İllerdeki gençlik merkezleri ve STK'lar ile gerekirse eğitim kurumları ile de bir plan doğrultusunda hazırlık yapılarak gönüllü adaylarını il AFAD müdürlüklerine yönlendirmekten ziyade bulunduğu bölgedeki en yakın kuruma yönlendirmek daha verimli olacaktır. Gönüllünün ekonomik açıdan masraf yapmaması ve zaman kaybı yaşamaması söz konusu olacağından bu durumun katılımı daha da artıracığı düşünülmektedir.

Portal üzerinden alınan eğitimler sonucu gönüllü adayları puan biriktirmekte olup bu puanlar sayesinde sistemde bulunan hediye kataloğu içerisinde puanına göre istediği hediyeyi ücretsiz kargo yoluyla alabilmektedir. Uzun vadede uluslararası boyutta gönüllülük alanında örnek ülkelerin de uyguladığı bazı teşvikler verebiliriz. Örneğin; belirli bir süre hizmet eden gönüllülere ulaşım desteği, vergi indirimi, zorunlu DASK'ın indirimli veya ücretsiz yapılması, seyahat hediyesi, kamu hizmetlerinden indirimli yararlanabilme, gençlere lisans, lisansüstü ve doktora başvurularında ek puan gibi teşvikler de sistemin sürdürülebilirliği adına tarafımızdan önemli görülmektedir. Bir diğer teşvik olarak erkeklerde askerlik süresinin kısalması veya askerlik süresini AFAD gönüllüsü olarak geçirmesi de değerlendirilebilir. Her ülkenin kültürel yapısındaki farklılıktan dolayı ülkemizde bu konu konuşulsa da net bir sonuca varılamamış olup bu teklifin uzun vadede bedelli askerler üzerinden yeniden değerlendirilebilmesi mümkündür.

Gönüllülerin aldığı eğitimler sonucunda tatbikatlar yapılacağı ifade edilmiş ancak doğrudan gönüllüye özgü tatbikat planlamaları portal üzerinde belirtilmemiştir. Ancak bazı illerde hafif arama kurtarma tatbikatlarının yapıldığı basın-yayın yoluyla yapılan haberlerde görülmekte olup tatbikat öncesi eğitim verildiği ifade edilmiştir. Fakat tatbikata katılan kişilerin nasıl belirlendiği ildeki gönüllülerin kaçta kaçının davet edildiği nasıl ulaşıldığı konusu belirsizliğini korumakta ve portal üzerinde il bazında kategorik çalışmalar olmaması da tüm

gönüllü adayların tatbikatlara katılmadığı ve olası afet durumlarında etkinlik açısından beklenen verimin alınamayacağını göstermektedir. Çünkü tatbikata katılan kişinin afet durumunda müdahalede bulunabileceği kesin olmazken tatbikata katılmayan gönüllünün o anki psikoloji ile sahaya girip girmeyeceği de kesin değildir. Bu sebeple hatalı uygulamalara ve kayıplara yol açabileceği de öngörülmektedir. Tatbikatlar müdahale anlarında hem insan kaynağının hem de mevcut teçhizatın verimli kullanımı ve etkinliği açısından oldukça önemli olup hem profesyonel çalışanlar hem de gönüllüler için afetler meydana gelmeden önce düzenli periyotlarla yapılması gerekmektedir. Müdahale aşamasındaki eksiklerini görmek kendilerini sürekli olası afetlere hazır halde olmalarını sağlamak ve insan kaynağı kapasitesini aktif olarak muhafaza etmek açısından son derece gereklidir. Bu sebeple portal üzerinde il bazında kategorilerin oluşturulması gerekli olup her ilin eğitim ve uygulama takviminin belirlenmesiyle hem ülke genelinde gönüllülerin eğitim ve tatbikat durumları görülebilir hem de tüm gönüllü adayları portal üzerinden süreci görebilir. Böylelikle sistemin daha şeffaf ve anlaşılabilir olmasına katkı sağlarken gönüllü adayı katılmak istediği eğitim ve uygulamalar için de kendi çalışma takvimini rahat bir şekilde hazırlayabilir. Son olarak Japonya’da her yıl 1 Eylül tarihinde ülke genelinde yapılan tatbikatlar Türkiye’de de öncelikle AFAD gönüllüleriyle yapılabilir. Bu sayede hem gönüllülerin kapasitesi ve hazır olma durumu görülür hem de belirli bir süre sonra ülke genelinde yapılacağı duyurularak bu süre zarfında hem gönüllü kapasitesi hem de toplumdaki afet farkındalığı daha da artırılabilir.

Gönüllü adayının kurumsal aidiyeti olması açısından sistemde yer alan gönüllüye özgü bilgiler ile gerek doğum gününü kutlama ve ufak bir hediye veyahut katıldığı faaliyetler sonrası teşekkür mesajı ile emeğinin kıymetli olduğunun hissettirilmesi sağlanabilir. Ayrıca uzun sürecek bir faaliyet durumlarında kısa bir görev olsa dahi çalışma hakkında belirli aralıklarla kendisine gerek sistem üzerinden gerek sms veya mail yoluyla süreç hakkında bilgi verilmesi gönüllünün her an kendini sistemin bir parçası olduğunu hissetmesini sağlayacaktır. Gönüllü adayının ikamet değişikliği durumları için adres bilgilerinin doğrudan e-devlet üzerinden alınması ve şehir değişikliği durumlarında o ildeki gönüllü koordinatörü tarafından “hoş geldin” mesajı ile tanışma daveti yapılması da gönüllü adayının ülkenin her

yerinde aktif şekilde sistemde kalmasını sağlayabilir. Gönüllülere özgü görsel ve basılı yayınlar oluşturulması ile sosyal medya fenomenleri, sanatçılar, siyasetçiler ve ülkedeki kanaat önderlerinin sisteme dahil edilmesi de sisteme canlılık katacaktır. Bu kişilerin toplumu teşvik etmesi ile gönüllü adayları sistemde daha uzun süre kalmaya ve faydalı olmaya teşvik edilecek ve bu durum yeni gönüllü kazanımına da katkı sağlayacaktır.

Ayrıca Türkiye’de yaşamakta olan 5 milyon civarındaki uluslararası ve geçici koruma altında olan sığınmacı ve mültecinin sisteme dahil edilmesi de önemli bir kazanım olacaktır. Dünya genelinde de görülmektedir ki sığınmacılar/mülteciler buldukları ülkelerde gönüllülüğe önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu sebeple sistemin e-devlet üzerinden kayıt alması ve kimlik numarası olmayanların sisteme girememesine alternatif olarak STK'lar ile farkındalık ve eğitim düzeyleri artırılabilir. Bu sayede olası afet durumlarında enkaz altındakilerle dil sorunu sebebiyle yaşanan iletişim sorununun çözümüne katkı sağlarken aynı zamanda afet durumlarında yaşanabilecek öngörülemeyen zararların azaltılmasına da katkı sunacağı düşünülmektedir.

AFAD Gönüllülük Sisteminin sürdürülebilir olması ve hedeflenen amacına ulaşması için yapılması gereken birçok düzenleme mevcuttur. Ancak bu girişim mevcut haliyle dahi ülkemiz adına oldukça kıymetli olup farkındalık ve afet kültürü oluşturabilecek olması açısından dikkat çekicidir. Olası afetlere ilk müdahale edenler dünyanın her yerinde olduğu gibi ülkemizde de öncelikle profesyonel ekipler değil doğrudan afet mahallindeki vatandaşlardır. Bu sebeple sistemde şu anda 100 bin civarında gönüllü olması aslında Türkiye nüfusuna oranla az görünse de planlı bir basın-yayın ve sosyal medya yönetimi ile sistemin teşvik edici unsurlarının artmasıyla milyonlara ulaşması kaçınılmazdır. Bu süreçte paydaşlar ne kadar artarsa başarıya ve sonuca o kadar çabuk ulaşılır. İlkokul düzeyinden akademinin sonuna kadar müfredata afet ve gönüllülük dersleri konulmasından, kamuda ve özelde çalışan personele gönüllü faaliyet saatleri ayrılmasına kadar cezaevlerinde bulunan kişilerden huzurevlerine kadar gönüllülük toplumda ne kadar görünür hale gelirse ve gönüllü bireylerin toplumdaki saygınlığı ne denli artarsa bu sistemin etkinliği artacaktır. Ülkemizdeki gönüllü bireylerin eğitilmiş, tecrübeli ve sahada eşgüdüm halinde aktif olmaları durumunda afetler sonucu oluşacak muhtemel zararlar ve kriz

yönetimine ayrılacak bütçenin de azalacağı ve oradan artırılan bütçenin daha çok vatandaşa hizmete gideceğini vurgulamak gerekir. Aynı zamanda afet bütçesinden de tasarruf edileceği görülmektedir.

Etkin müdahale sadece kriz yönetimindeki müdahale aşamasının başarısı değil risk yönetimindeki zarar azaltma evresinden kriz yönetimindeki yeniden inşa evresinin sonuna kadar tüm faaliyetlerin eksiksiz yapılmasıyla sağlanabilir. Bu sebeple gönüllüler afetin her aşamasında aktif şekilde rol aldığı zaman toplum daha dirençli olacaktır.

KAYNAKÇA

Abban, B. (2016). *Gönüllü Kuruluşlarda Gençlerin Gönüllülük Düzeyleri ve Beklentileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yalova: Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

AFAD. (2013). *Türkiye Afet Müdahale Planı*. Ankara. AFAD.

(https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2013-a). *Ulusal Deprem Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2023*. Ankara. AFAD.

(<https://deprem.afad.gov.tr/downloadDocument?id=1643>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara. AFAD.

(https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/163233/mod_resource/content/1/AFET%20Y%C3%96NET%C4%B0M%C4%B0%20TER%C4%B0MLER%C4%B0%20S%C3%96ZL%C3%9C%C4%9E%C3%9C.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Güldoğan, A. (2017). *Afetler ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Dokuz Eylül Üniversitesi. <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozer/AFET%20SIVIL%20TOPLUM.pdf>,

17.09.2019

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*Doğal Afetler*” AFAD, Kasım 2018. <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2018-a.). AFAD Gönüllülük Sistemi. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
<http://cdn2.beun.edu.tr/imid/egitim/afad-gonulluluk-sistemi.pdf> (11.04.2018)

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*Türkiye Deprem Tehlike Haritası*”. AFAD, Ağustos 2019.
<https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*AFAD Hakkında*”. AFAD, Ağustos 2019-a. <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkında>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*Misyon ve Vizyon*”. AFAD, Ağustos 2019-b.
<https://www.afad.gov.tr/vizyon-ve-misyon>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*Teşkilat Şeması*”. AFAD, Ekim 2019-c. <https://www.afad.gov.tr/teskilat-semasi>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. “*AFAD Gönüllülük Projesi*”. Aralık 2019-d. <https://www.afad.gov.tr/afad-gonulluluk-projesi#>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2019-e). “*AFAD Gönüllülük Bilgi Sistemi*”. Aralık 2019-e.
<https://gonullu.afad.gov.tr/>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2020). “*AFAD Gönüllülük Bilgi Sistemi Eğitimlerim*”. Ocak 2020.
<https://gonullu.afad.gov.tr/LMS/Egitimler/Egitimlerim>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2019-f). “AFAD Gönüllülük Bilgi Sistemi Sık Sorulan Sorular”. Ocak 2020
<https://gonullu.afad.gov.tr/HelpCenter/FAQ>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AFAD. (2019-g). *Stratejik Plan 2019-2023*.
https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/AFAD-2019_2023-STRATEJIK-PLAN.pdf, (10.01.2020)

Akar, S. (2013). Doğal Afetlerin Kamu Maliyesine ve Makro Ekonomiye Etkileri: Türkiye Değerlendirmesi. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 11(21): 185-206.

Akatay, A., Yelkikalan, N. (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynakları Yönetimi*. Bursa: Baran Matbaacılık.

AKUT. (2019). “Misyona ve Değerler”. Aralık 2019. <https://www.akut.org.tr/misyon-degerlerimiz>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AKUT. (2019-a). “Bölümler ve Birimler”. Aralık 2019.
<https://www.akut.org.tr/birimler>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AKUT. (2019-b). “Operasyon İstatistikleri”. Aralık 2019.
<https://www.akut.org.tr/operasyon-istatistikleri>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AKUT. (2019-c). “AKUT'a Nasıl Gönüllü Olurum”. Aralık 2019.
<https://www.akut.org.tr/uyelik>

(Son Erişim: 24.06.2020)

AKUT. (2019-d). “*Sıkça Sorulan Sorular*”. Aralık 2019. <https://www.akut.org.tr/sss>
(Son Erişim: 24.06.2020)

AKUT Enstitüsü. (2019). “*AKUT Enstitüsü Tarihçe*”. Aralık 2019.
<http://www.akutenstitu.com/tarihce.php>
(Son Erişim: 24.06.2020)

Akyel, R. (2005). Türkiye Kamu Yönetiminde Afet Yönetimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14(1): 15-30.

Altay, E. (2011). Afet Dönemlerinde Kamu-STK İşbirliği. *İdarecinin Sesi Dergisi*. 148: 43-47.

Anderson, W. A. (1970). Military Organizations in Natural Disaster: Established and Emergent Norms. *American Behavioral Scientist*. 13: 415-422.

Kaya, M. (2013). *Afet Yönetiminde Sivil Toplum Kuruluşları ve Gönüllülük İşlevi*. Ankara: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi Derneği.

Atlı, A. (2006). *Afet Yönetimi Kapsamında Deprem Açısından Japonya ve Türkiye*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.

Aydınlıgil, S. (2013). Sosyal Politika Geliştirmede Yeni Bir Alan: Gönüllülük. <http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/mdgs/Turkiyedegonulluluk.pdf> (27.11.2019)
(Son Erişim: 24.06.2020)

Balaban, A. Y., İnce, İ. Ç. (2015). Gençlerin Sivil Toplum Kuruluşlarındaki Gönüllülük Faaliyetleri ve Gönüllülük Algısı: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Örneği. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 30(2): 149-169.

Balamir, M. (2007). Afet Politikası, Risk Ve Planlama . *TMMOB Afet Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss. 31-43). Düzenleyen TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası. Ankara. 5-7 Kasım 2007

BBC Turkish. (20 Ekim 2005). *Depreme NATO yardımı*. http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/10/051020_nato_quake.shtml, (29.01.2020)
(Son Erişim: 24.06.2020)

Begum, S., Stive, M. J., & Hall, J. W. (2007). *Flood Risk Management in Europe: Innovation in Policy and Practice*. Dordrecht: Springer Science and Business Media.

Benson, C., Twigg, J., Myers, M. (2001). NGO Initiatives in Risk Reduction: An Overview . *Disasters*, 25(3): 199-215.

Bilgitekin, M. (29.11.2006). *Acil Durum Yöneticisinin Bakış Açısı*. <http://bilgitekin.wordpress.com/category/uncategorized/page/2/>, (15.05.2018).

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri. (2011). *Dünya Gönüllülüğün Durumu Raporu*. Türkiye: Art Press.

Birleşmiş Milletler Gönüllüleri. (2011). *Küresel Refah için Evrensel Değerler*. İstanbul: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV).

Brennan, M. A., Barnett, R. V., Flint, C. G. (2005). Community Volunteers: The Front Line of Disaster Response. *Journal of Volunteer Administration*. 23: 52-56.

Büyükkaracığan, N. (2017). Türkiye’ de kriz ve afet yönetimi mevzuatının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*. 13: 144-193.

Coppola, D. P. (2011). *Introduction to International Disaster Management*. United States: Butterworth-Heinemann

Çağla Karakaş Ateş, Y. A. (2018). Türkiye'deki İnsarag Uyum Sürecinin Katılımcı Gözlemci Yöntemi İle Araştırılması. *Journal of Awareness*, 3(5): 617-624.

Çakacak, Ö. (2008). Toplum Afet Müdahale Ekipleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (s. 245). Ankara: JICA Türkiye Ofisi.

Çakı, F. (2011). Gençlerin Uluslararası Gönüllü Hizmet Deneyimleri ve Birey Üzerindeki Sosyo-Kültürel Etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1): 136-177.

Dinçer, M. (1996). *Çevre Gönüllü Kuruluşları*. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı Yayınları.

EKŞİ, A., (2017). *Demokrasinin temsil krizi bütünleşik afet yönetimi pratiğiçözümleyici mi?*. İzmir: Kitapana.

Elvan Cantekin. (2013). *Türkiye'de Afet Yönetiminde Gönüllülük*. Ankara: Birleşmiş Milletler Gönüllüleri (UNV) programı Türkiye & GSM Gençlik Servisleri Merkezi. (<http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/mdgs/Turkiyedegonulluk.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Ergunay, O., Özmen, B. (2013). Afet Yönetimi Açısından Van Depreminden Elde Edilen Dersler. 2. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı Bildiri Kitabı*, (s. 1-8). Düzenleyen Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği Hatay. 25-27 Eylül 2013

Erkal, T., Değerliyurt, M. (2009). Türkiye'de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*. 14(22): 147-164.

Erkan, E. A. *Afet Yönetiminde Risk Azaltma Ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar*, (Uzmanlık Tezi), Ankara: DPT Uzmanlık Tezleri 2010

Erşahin, S. (2003). Vakıf Düşüncesini Doğuran Temel Dinamikler Üzerine. *İslami Araştırmalar Dergisi*. 16(2): 322-335.

Eryılmaz, M., Dizer, U. (2005). *Afete Giriş*. Ankara: Ünsal Yayınları.

French Red Cross. (2010). Analysis of law in the EU pertaining to cross-border disaster relief (EU IDRL study). French: French Red Cross.

(<https://www.ifrc.org/PageFiles/93645/country-report-france-082010.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Gunn, S. W. (2012). *Dictionary of Disaster Medicine and Humanitarian Relief*. New York: Springer.

Güder, N., Özel Sektör Gönüllüler Derneği. (2006). *STK’lar İçin Gönüllülük Ve Gönüllü Yönetimi Rehberi*. Ankara: Nafiz Güder, Özel Sektör Gönüllüler Derneği (ÖSGD)

<http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/g/o/gonulluluk.pdf>

(Son Erişim: 24.06.2020)

Gül, Ö. (2009). *KSS uygulaması olarak Kurumsal Gönüllülüğün Türk Özel Sektöründe Yapılanması ve Kurum İçi İletişim Bağlantısı*.(Doktora Tezi) İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güler, H. H. (2008). Zarar Azaltmanın Temel İlkeleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (s. 36). Ankara: JICA Türkiye Ofisi.

Hofmann, C.A., Hudson, L. (2009). Military Responses to Natural Disasters: Last Resort or Inevitable Trend. *Humanitarian Exchange Magazine*. 44: 29-31.

Hogan, D. E., Burstein, J. E. (2002). *Disaster Medicine*. Dallas: Lippincott Williams & Wilkins (LWW).

Ibaraki Prefectural Social Welfare Council. (2004). *Disaster relief volunteer information related to Typhoon No. 23 and the Niigata-ken Chuetsu Earthquake*. Japonya.

İBB. (2019). *Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği*. <http://itfaiye.ibb.gov.tr/img/2015102146341246609133481.pdf>, (16.12.2019)

IFRC. (2010). *Analysis of law in the EU pertaining to cross-border disaster relief (EU IDRL study)*. Geneva: International Federation of Red Cross and Red Crescent.

IFRC. (2017). “*History*”. Ocak 2020 <https://www.ifrc.org/en/who-we-are/history/> (Son Erişim: 24.06.2020)

İHH İnsani Yardım Vakfı. (2017). “*Marmara Afet Koordinasyon Merkezi açılıyor*”. Aralık 2019. <https://www.ihh.org.tr/haber/marmara-afet-koordinasyon-merkezi-aciliyor> (Son Erişim: 24.06.2020)

İHH İnsani Yardım Vakfı. (2019). *İHH Afet ve SAR Gönüllü Programı*. İstanbul: İHH

İpek, C., Dikici, M., Topçu, İ. (2018). Türk Kızılay’ının Afetteki Rolünün Önemi. *6th International Symposium on Innovative Technologies in Engineering and Science Bildiri Kitabı* (ss. 709-718). Antalya: Academic Platform.

Işık, Ö., Aydınlioğlu, H. M., Koç, S., vd. (2012). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*. 28(2): 82-123.

İTÜ. (2002). *Ulusal Acil Durum Yönetimi Modeli Geliştirilmesi Projesi*. İstanbul: İTÜ Afete Yönetim Merkezi Yayınları.

İTÜ. (2005). *Gönüllü Kaynakların Geliştirilmesi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Afet Yönetimi Merkezi Yayını.

Jimee, G. K., Meguro, K., Dixit, A. M. (2015). Strategy for Developing Professional Emergency Responders in Nepal. *The 14th International Symposium on New Technologies for Urban Safety of Mega Cities in Asia* (s. 1-13). Kathmandu, Nepal: USMCA2015.

Johns Hopkins Sivil Toplum Araştırmaları Merkezi. (2005). <http://ccss.jhu.edu/>. (28.01 2020)
(Son Erişim: 24.06.2020)

Kadıoğlu, M. (2008). Modern, Bütünleşik Afet Yönetimin Temel İlkeleri. *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri* (s. 18). Ankara: JICA Türkiye Ofisi.

Kadıoğlu, M. (2011). *Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği.

Kaneya, N. (1996). *Volunteers take the initiative—Volunteers in disaster-affected areas—in Honma, M. and Deguchi, M. (ed.) Volunteer Revolution—From experience in great earthquake to civic movements*. Toyokeizai Inc.

Karaesmen, E., Yakut, N. B., Güngör, E. (2004). *Deprem ve Kurumsal Yapılanma*. Ankara: Türkiye Müteahhitler Birliği.

KBB. (2011). “Gönüllü İtfaiyecilik Yönetmeliği”. Şubat 2011. <https://www.kocaeli.bel.tr/tr/main/pages/kbb-gonullu-itfaiyecilik-yonetmeliği/328>
(Son Erişim: 24.06.2020)

Kılıç, A. (2018). İtfaiye Teşkilatlarının Dünü, Bugünü ve Yarını. *Ulusal İtfaiye Sempozyumu Kitabı* (ss.25). Düzenleyen AFAD ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul. 7 Mayıs 2018

(https://www.tibder.org.tr/img/Ulusal_Itfaiye_Sempozyumu_Istanbul_1123111162019_.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Kocaoğlu, B. U., & Bingöl, E. S. (2015). Belediye Hizmetlerinde Gönüllü Katılım: Konya Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 17(29): 53-62.

Koçak, H., Demirezen, İ., Keskin, T. (2016). Arama Kurtarma ve Acil Yardım Alanındaki Gönüllü Katılımcı Sisteminin Almanya'daki Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 5(3) 97-104.

Kuterdem, N. K., & Akın, D. (2011). Binyıl Kalkınma Hedefleri ve Afet Risklerini Azaltma Çabaları Arasındaki İlişki. *1. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı Bildiri Kitabı* (s. 1-7). Düzenleyen Ankara: ODTÜ. 11-14 Ekim 2011

Maddison, A. (2001). *Development Centre Studies, The World Economy: A Millennial Perspective*. Paris: OECD.

MAG Vakfi. "MAG Vakfi Hakkında". 2000. <http://www.magvakfi.org.tr/hakkinda.asp> (Son Erişim: 24.06.2020)

MAG Vakfi. (2000-a). "MAG Uygulaması Prensipleri ve Kuralları". http://www.mag.org.tr/tur/MAG_Prensip_ve_Kurallar.pdf (Son Erişim: 24.06.2020)

MAG Vakfi. (2003). "MAG Uygulamada Son Durum". 2003. www.mag.org.tr: <http://www.mag.org.tr/tur/proje2.asp>, (Son Erişim: 24.06.2020)

Mahruki, A. N. (2009). Doğal Afetler ve STK'lar. <http://www.nasuhmahruki.com/dogal-afetler-ve-stklar/>. (Son Erişim: 24.06.2020)

Medcalf, J. (2008). *Going Global Or Going Nowhere?: NATO's Role in Contemporary International*. Germany: Peter Lang Pub.

Mitchell, J. K. (2003). European River Floods in a Changing World. *Risk Analysis*, 23(3), 567-574.

NATO. (2001). *NATO's Role in Disaster Assistance*. Brussels, Belgium: NATO.

NATO. (2006). *NATO's Growing Humanitarian Role*. Ocak 2020. <https://www.nato.int/docu/review/2006/issue1/english/art4.html>, (Son Erişim: 24.06.2020)

Nishinomiya Volunteer Network. (1995). *How volunteers took activities at the Hanshin-Awaji Earthquake*. Japonya: Japan Broadcast Publishing Co. Ltd.

NTV. (27.01.2020). UMKE personeli Emine gibi olmak isteyenler AFAD'a koştı. (Nasıl AFAD gönüllüsü olunur?). NTV. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/umke-personeli-emine-gibi-olmak-isteyenler-afadakostunasil-afad-gonullusu-olunur,JbUbstgK5kqbL6QHpkIwQA> (Son Erişim: 24.06.2020)

Numanoğlu, S. C. (2001). Acil Durumlar Ve Afetlerde Yönetim (Almanya Örneği). *Afetlerde Sağlık Hizmetleri Yönetimi* (ss.71-78) Düzenleyen Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Genel Koordinatörlüğü. Yalova. 24 -28 Ekim 2000

OCHA. (26 Ocak 2016). *United Nations Disaster Assessment and Coordination (UNDAC)*. (https://www.unocha.org/sites/dms/Documents/UNDAC%20missions%202015_hires.pdf) (Son Erişim: 24.06.2020)

Okita, Y. (2007). UNOCHA's Coordination in International Disaster Response and its Contribution from Japan: Focusing on the Emergency Phase after Natural Disasters. *Technology And Development*. 20: 62-70.

Özarslan, E. (2006). *Sosyal Sorumluluk Projelerinin Desteklenmesinde Etik Değerlerin Rolü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özçağdaş, S. (2013). Gönüllülük ve Sosyal İnovasyonla Fark Yaratmak. (<http://www.tr.undp.org/content/dam/turkey/docs/Publications/mdgs/Turkiyedegonulluluk.pdf>) (Son Erişim: 24.06.2020)

Özden, B. Ö.-A. (2013). Türkiye'nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. 49: 1-28.

Özer, Y. E. (2018). *Risk Azaltma Yaklaşımı Çerçevesinde Dirençli Kentler*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Pektaş, E. K. (2017). Gönüllü İtfaiyecilik Örneğinde Türkiye’de Belediye Hizmetlerine Gönüllü Katılım. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 22: 2095-2107.

Peter, T. (2002). Acil Durum Yönetimine OCHA-INSARAG Açısından Bakış. *Uluslararası Acil Durum Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı* (s. 39-46). Ankara: T.C. Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü Yay.

Pohl, F. (2011). *Muslim World Modern Muslim Societies*. New York: Marshall Cavendis Corporation.

Putnam, R. D. (2000). Human Capital and Growth in Cross-Country Regressions” of Nations”. *The American Economic Review*. 90(5): 1184-1208.

Savaş, M. A. (15 Şubat 2016). AFAD Gönüllüsü. <http://afadgonullu.blogspot.com/>, 02.06.2019

(Son Erişim: 24.06.2020)

Sayın, A. (2018). İtfaiye Teşkilatlarının Afetlerde ve Acil Durumlardaki Rolü. Ulusal İtfaiye Sempozyumu Kitabı (ss.23-25). Düzenleyen AFAD ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul. 7 Mayıs 2018

(https://www.tibder.org.tr/img/Ulusal_Itfaiye_Sempozyumu_Istanbul_1123111162019_.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Sivil Koruma ve Afet Yardımı Federal Ofisi (BBK). (2012). BBK. https://www.bbk.bund.de/DE/AufgabenundAusstattung/FoerderungEhrenamt/foerderungehrenamt_node.html. (29.01.2020)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Steiner, S., Zagorec, V. (2005). Prospects of Emergency Aviation Development as Part of The Civil Defence System in Croatia. WIT Transactions on The Built Environment. 82: 745-760.

Suzuki, I. (2006). Roles of Volunteers in Disaster Prevention: Implications of questionnaire and interview surveys. A better integrated management of disaster risks: Toward resilient society to emerging disaster risks in mega-cities. (ss.153-163).

Şahin, N. (2010). Afet Yönetimi ve Acil Yardım Planları. TMMOB 1. İzmir Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 131-142). Düzenleyen TMMOB Makina Mühendisleri Odası. İzmir: 8-10 Ocak 2009

Şalçı, R. (2018). STK'ların Afetlerde ve Acil Durumlardaki Rolü. Ulusal İtfaiye Sempozyumu Kitabı (ss.20-23). Düzenleyen AFAD ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul. 7 Mayıs 2018

(https://www.tibder.org.tr/img/Ulusal_Itfaiye_Sempozyumu_Istanbul_1123111162019_.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Aralık 2014

(http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/10/10_AfetYonetimindeEtkinlik-3.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Tanyaş, M., Günalay, Y., Aksoy, L., Küçük, B. (2013). İstanbul İlinde Olası Deprem Sonrası Lojistik Yönetimi Üzerine Bir Çalışma. II. Ulusal Lojistik Ve Tedarik Zinciri Kongresi Bildiri Kitabı (ss. 426-433), Düzenleyen Aksaray Üniversitesi ve Lojistik Derneği. Aksaray. 16-18 Mayıs 2013.

Tarhan, C., Coşkun, Z., Zülfikar, C. (2013). Deprem Bilgi Sistemi. 2. *Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı Bildiri Kitabı*. (ss.1-9), Düzenleyen Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği Hatay. 25-27 Eylül 2013.

TBMM. (2005). Belediye Kanunu. Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). Temmuz 2005 (<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

TDK. “Türk Dil Kurumu Sözlükleri” Türk Dil Kurumu, Kasım 2018. <https://sozluk.gov.tr/>

Tektaş, N. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağları Kullanımlarına Yönelik Bir Araştırma. *Tarih Okulu Dergisi*. 7 (XVII): 851-870.

(<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423912845.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

Uluğ, A. (2009). Nasıl Bir Afet Yönetimi?. TMMOB 1. İzmir Kent Sempozyumu Bildiriler Kitabı (ss. 1-18). Düzenleyen TMMOB Makina Mühendisleri Odası. İzmir: 8-10 Ocak 2009

Toprak Karaman, Z. (2017). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme. İZMİR: Birleşik Matbaacılık.

Türk Kızılay. (2012). İran İnsani Yardım Operasyonu. Türk Kızılay. Ocak 2020 (https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/1353074959_web.xIran_Insani_Yardim_Operasyonu.06_11_12.pdf)

Türk Kızılay. “Türk Kızılay Tarihçemiz”. Türk Kızılay. Aralık 2019 <https://www.kizilay.org.tr/Kurumsal/tarihcemiz> adresinden alındı (Son Erişim: 24.06.2020)

Türk Kızılay. (2017). Türk Kızılay’ı Afetlerde Beslenme Hizmetleri Kılavuzu. Ankara: Türk Kızılay. (https://kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/86107045_afetlerde-beslenme-hizmetleri-kilavuzu.pdf)

Türk Kızılay. “Afet Haberleşme Birimi”. Türk Kızılay. Aralık 2019 <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/tr/afet-haberlesme-birimi.html>: (Son Erişim: 24.06.2020)

Türk Kızılay. “Afet Müdahale Birimi” Türk Kızılay. Aralık 2019 <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/tr/afet-mudahale-birimi.html> (Son Erişim: 24.06.2020)

Türk Kızılay. “Afete Hazırlık Birimi” Türk Kızılay. Aralık 2019 <http://afetyonetimi.kizilay.org.tr/tr/afet-hazirlik-birimi.html> (Son Erişim: 24.06.2020)

Türk Kızılay. “Afet Hizmetleri” Türk Kızılay İzmir Şubesi. Aralık 2019.
<https://www.kizilayizmir.org.tr/afet-hizmetleri>

(Son Erişim:24.06.2020)

TÜSEV. (2015). Gönüllülük ve Yasal Mevzuat. İstanbul. Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV)

(<https://www.tusev.org.tr/usrfiles/files/GonullulukAnalizBilgiNotu.12.02.15.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UN. (2005). Humanitarian response review : an independent report/commissioned by the United Nations Emergency Relief Coordinator & Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs. Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA). New York and Geneva: UN.

(https://interagencystandingcommittee.org/system/files/legacy_files/Humanitarian%20Response%20Review%202005.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UNV. (2009). Programming volunteerism for development: Guidance Note. Germany: The United Nations Volunteers (UNV).

(http://www.undp.org/content/dam/samoa/docs/Guidance_Note_on_volunteerism_for_development.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UNDP. (2009). Integrating Disaster Risk Reduction into the CCA and UNDAF: A Guide for UN Country Teams. New York: UNDP.

(https://www.preventionweb.net/files/10760_UNDGDRRGuidanceNote2009DUP080720091.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UNDP. (2010). Evaluation of UNDP Contribution To Disaster Prevention and Recovery. The United States of America: United Nations Development Programme (UNDP)

(<https://www.oecd.org/derec/undp/47871337.pdf>)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UNDP. (2012). Preventing Crisis Enabling Recovery A Review of UNDP's Work in Conflict and Disaster-Affected Countries: 2012. New York: UNDP.

UNISDR. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030. Geneva, Switzerland: United Nations Office for Disaster Risk Reduction (UNISDR) (https://www.preventionweb.net/files/43291_sendaiframeworkfordrren.pdf)

(Son Erişim: 24.06.2020)

UNV. (2001). Volunteering and The UN System: Working For a Better World. Germany: The United Nations Volunteers (UNV).

UNV. (2013). Volunteerism and Disasters: An extract from the 2011 State of the World's Volunteerism Report. Germany: The United Nations Volunteers (UNV).

Witsschi-Cestari, A. (2002). Acil Durum Yönetimine UNDP Açısından Bakış. Uluslararası Acil Durum Yönetimi Sempozyumu Kitabı (ss. 31-36). Düzenleyen T.C. Başbakanlık Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü Yay. Ankara Kasım 2002

AKUT. "Akut Tarihçesi", AKUT Arama-Kurtarma Derneği, Aralık 2019-A. <https://www.akut.org.tr/tarihce>

TDK. "Türk Dil Kurumu Sözlükleri" Türk Dil Kurumu, Kasım 2016. <https://sozluk.gov.tr/>

Yaprak, Ş., Bacak, B. (2005). Kadınların Çalışma Yaşamlarına Katılımının Artırılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. II. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı (ss. 419-428). Düzenleyen Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Biga İİBF. Çanakkale 15-16 Ekim 2005

Yılmaz, A. (2012). Türkiye’de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: (1), Sayı: 1: 61-81.

Yılmaz, A., Bozkurt, Y., Akdeniz, B. (2014). Kurumsal Yapı ve İşleyişiyle ABD’de Kriz Yönetimi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 14(1): 59-72.

Yurttagüler, L ve Akyüz A. (2006). Gönüllülerle İşbirliği. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

